

1926—1991 ЕЛЛАРДА АЗАТ ХАТЫН

2018 ДЕКАБРЬ № 12

СӨӨЛЮКЭ

ISSN 0869-1398

МОГЖИЗА КӨТӨБЕЗ

балагыз Кыш бабайга
ышанамы

ЯРАТУ УЛ — БҮЛЭК

мэхэббэтсез яшэргэ
ярамый

ЯҢА ЕЛ ТАБЫНЫНА

нҗилэкле, чикләвекле
күркэ ите

Светлана
АФАНАСЬЕВА:

БҮГЕН ҺӘМ ХӘЗЕР ЯШӘ!

2019

«Нәсел ағачы». Рәссам Алсу Тимергалина эше.
Якын Көнчыгыш университетының сәнгать музееңда саклана (Кипр).

Сөй гомерне, сөй халыкны, сөй халыкның дөньясын!

© «Сеембика» 2018

1926 елдан башлап «Азат хатын» исеме белән чыкты. 1991 елда «Сеембика» итеп үзгәртелде. Хатын-кызларның бөтентатар айлык әдәби-нәфис журналы 1913–1918 елларда чыккан «Сеембика» журналының давамчысы.

Ежемесячное литературно-художественное и культурно-просветительское электронное периодическое издание на татарском, русском языках для женщин и семьи.

Территория распространения: Российская Федерация, зарубежные страны

Элемтә, мәгълүмати технологиялар һәм массакүләм коммуникацияләр өлкәсендәге күзәтчеклек буенча Федераль хезмәтендә (Роскомнадзор) 2015 елның 18 маенда «Сююмбике» дип теркәлгән. Теркау таныклыгы Эл № ФС 77-61814

Язмалар авторның тулы адресы күрсәтелеп, паспорт мәгълүматлары, пенсия иминияте таныклыгы, ИНН таныклыгының ксерокс күчермәләре белән бергә жиберелгәндә генә кабул ителә.

Кулъязмаларга бәя бирелми, алар кире кайтарылмый.

Фото: Ксения Богданова

Яңа ел белән!

Житәкче-баш мөхәррир
Г.И. САБИРОВА

Редколлегия:
Зилә Вәлиева, Нурия Вәлиева, Искәндәр Гыйләжев, Нәбирә Гыймәтдинова, Айрат Зарипов, Эльмира Зарипова, Кадрия Идрисова, Сәрия Сабурская, Нурия Һашимова, Гөлһаз Шәйхи, Рафаэль Шәвәлиев, Рәзилә Шәйдуллина, Лотфулла Шәфигуллин.

Редакциянең гомуми телефонны 222-09-77

Житәкче урынбасары 222-09-78

Баш мөхәррир урынбасары 222-09-78

Рәмзия Кашапова

Гөлһаз Һасәншина

Жаваплы сәркатип

Лариса Маликова

Әдәби мөхәррир

Эльмира Закирова

Сайт мөхәррирләре:

Сәмбел Гаффарова

Камиля Димәхмәтөва

Автор фикере редакция фикере белән туры килмәскә мөмкин.

Реклама текстлары аны бирүчеләр җаваплылыгында.

Редакциянең язмача рәхсәтеннән башка материалларны «Сеембика»дан күчереп басу тыела.

Дизайн-макет:
«ASAFIN GROUP»
Верстка:
Лариса Маликова

Тышлыкта:
Светлана Афанасьева
Фото: Ольга Александрова

Бүлек мөхәррирләре:
Мәдинә Авзалова
Чулпан Галиәхмәтова
Лилия Гәрәева
Эльмира Закирова
Ландыш Әбүдәрова
Фотокорреспондент
Ксения Богданова
Корректор
Фирдәвес Исмәгыйлева
Гамәли хезмәткәрләр:
Нәфисә Әскәрова
Олег Сердюк

Формат: 225х290 мм
Күләме 64 бит

Басарга кул куелды:
7.12.2018 ел
Заказ **Е-3328**
Тираж **5009**

Учредитель:
Акционерное общество
«Татмедиа»

ТР «Татмедиа» Матбугат һәм массакүләм коммуникацияләр республика агентлыгы ярдәме белән чыгарыла.

Редакция адресы: 420066, Казан, Декабристлар урамы, 2 нче йорт.
www.syuyumbike.ru
E-mail: suumbike@tatmedia.com
ssuum@yandex.ru
тел./факс: (843) 222-09-77
Язылу индексы:
П2204 (ПАП рәсми каталогы буенча)
73002 («Роспечать» каталогы буенча)

Банк реквизитлары:
Филиал АО «ТАТМЕДИА»
«Редакция журнала «Сююмбикэ»
Расч/счет 40702810600020010309
кор/сч 30101810000000000805
в ПАО «АК БАРС» БАНК г. Казань
ИНН 1655144950
БИК 049205805
КПП 165802002

Баш мөхәррир сүзе

Тагын бер ел китабының соңгы битләрен ябабыз... Иң матур хыяллар, кадерле минутлар, көтелмәгән шатлыклар, күңелле хәбәрләр белән тулы тагын бер ел артта калды. Сизеп торам: тукта, ә югалту-сагышлар диясегез киләдер. Әйе, алары да шактый булды... Һәркемнең шәхси кайгы-борчулары да, жәмәгәтчелек белән кичерә торганны да... Адәм баласы шулай яратылган инде: хәсрәткә күбрәк игътибар бирә, ә шатлыкны шулай тиеш дип кабул итә дә, уздырып жиберә. Анысын кадерләп тору юк. Нишләптер без яхшыны, матурны күрергә, үстерергә өйрәнмәгән. Ә менә хәсрәтне арттыра беләбез... Юкса тормышның һәр көне – үзе бүлөк! Яратып карасаң, кояшсыз көн дә яктыра, усал күршеләр дә мөлаемга әйләнә, яндагы ир дә игътибарлырак, балалар да тыңлаучанрак була бит. Ә без һаман канәгәтләнә белмичә, һавадан алтын яуганны көтәбез. Бүген яши белмибез – бөтен бәлабез шундадыр!

Булганны кадерләмичә, иртәгәге көннән нидер көткән арада тормыш узып китеп бара. Анысы да атлап кына бармый – йөгерә. (Шәхсән үзем моның шулай икәненә «Сөембикә» журналына баш мөхәррир итеп билгеләнгәч тагын бер кат инандым. Монда вакытның узуы! Сөз июнь санын укыганда, без инде августны әзерли башлыйбыз бит, димәк, тагын да тизрәк яшибез.)

Әйдәгез, Яңа елны үзәбез өчен яңа кагыйдәләр белән башлыйк әле. Әйттик, көннең иң матур вакыйгаларын язып барыйк, рәхмәтле булырга өйрәник (баш мөхәррир урынбасары Гөлнур Сафиуллина шулай эшли башлады инде, көн саен көндәлегенә рәхмәтләр яза!), булганны кадерлик! Шатлыкны арттырырга, үстерергә күнегик. Якыннарыбызга жылы сүзгә кызганмыйк. Күп нәрсә фальшка корылган, ялган ялтыравык белән төрелгән, бик күпләр кемнеләр узарга, кемнәрдәндер яхшырак күренергә омтылган бу заманда гап-гади, әмма ихлас жылылык шулкадәр тансык! Үпкәләп, гаеп эзләп түгел, яратып карыйк дөньяга! Бәрәкәтле, имин, матур Яңа ел телибез сезгә!

Гөлнара САБИРОВА

БЕЗНЕҢ ТЫШЛЫКТА »

16

ТОРМЫШ ЯМЕ
ҮЗЕННӘН БАШЛАНА

Чулпан Галиәхмәтова

ЗАМАН ҺӘМ БЕЗ »

6

КАБАТЛАНА
КҮРМӘСЕН

Мәдинә Авзалова

12

ЯЗМЫШ
БҮЛӘГЕ

Гөлнур
Сафиуллина

10

БЕР ГАСЫР ГОМЕР

Гөлнур Хәсәншина

ТАТАР ДӨНЬЯСЫ »

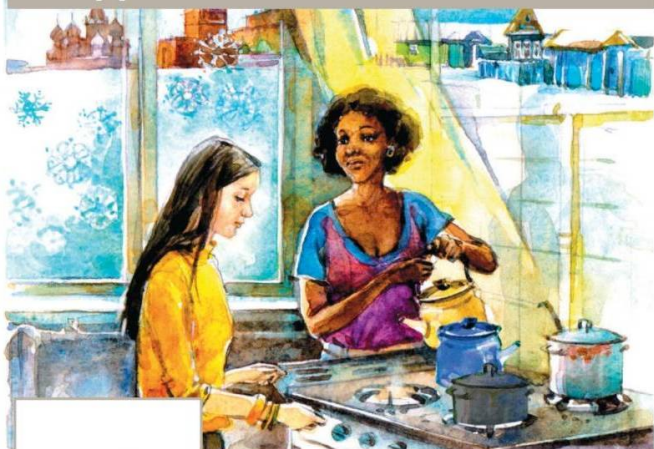
24

«ТӘВӘККӘЛЛЕК
МИНДӘ ЖИТӘРЛЕК»

Гөлнур Сафиуллина

МӘДЭНИ ТОРМЫШ

32

БЕР СӘГАТЪТӘН...
ЯҢА ЕЛ!

Эльмира Закирова

ЯШӘЕШ

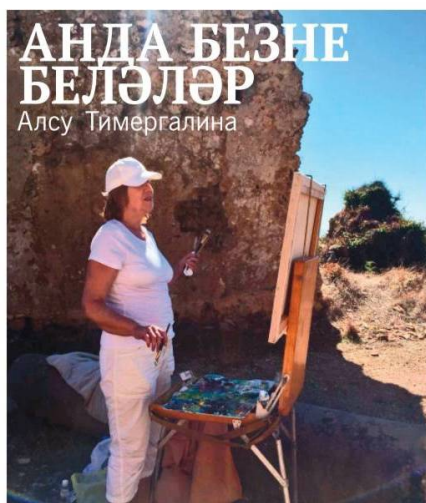

42

ГОМЕР ЖЕПЛӨРӨ

Лилия Гәрәева

АНДА БЕЗНЕ
БЕЛӘЛӨР

Алсу Тимергалина

50

ШУЛАЙ УК:

20

КЫШ БАБАЙГА
ЫШАНУ

Чулпан Галиәхмәтова

46

«ЕЛАМА,
ӘНИ...»

Мәдинә Авзалова

ХАТЫН-КЫЗ ГАЛӘМЕ

62

ЯҢА ЕЛ
ЧЫРШЫЛАРЫ

КИЛӘСЕ САНАРЫБЫЗДА: »

ШЕШНЕ АЛДЫРУГА АВЫРГА УЗДЫМ.
МИН ЯЗМЫШНЫ ЖИҢДЕМ

ИРЕН САҢГА СУКМАГАН ХАТЫН-КЫЗ
ТӘКӘББЕРМЕ? ИЛАҢИ НИЯТ КЫЛДЫМ

«ҮЛЕМНӘН ДӘ КӨЧЛЕ...»
ЛӘЛӘ САБИРОВА. ХИКӘЯ

БАЛИ: НИГӘ ҺӘРКЕМ АНДА ЯШӘРГӘ
ТЕЛИ. МИН АЧКАН ДӨНЬЯ

КАБАТЛАНА
КҮРМӘСЕН

Фото: www.pixabay.com

Мондый хәлләр башка кабатланмасын өчен, яңа фажиғаләргә тарымас өчен кирәк! Уку йортларында йөрәк өзгеч хәлләрне беренчегенә күрүебез түгел. Котылгысызга әйләнә барган моның ише «тамаша»ларны вакытында туктатмасаң, киләчәктә безне ни көтә? Күз алдына китерүе дә куркыныч. Жинаятькә, суицидка «әзер» андый баланы танып белергә буламы? Ул бит гел безнең арада: гаиләдә – әти-әнисе янында, мәктәптә – яшәтешләре, укутучылары янәшәсендә. Белгечләр раславынча, тәҗрибәле табиб сәер билгеләре булган кешене шундук аера. Ләкин һичшиксез профессионал булырга димәгән. Укутучысы,

сыйныфташлары яшүсмердәге сәер үзгәрешләрне аз гына булса да чама-ларга тиеш иде инде.

«Түзә алмады, чыгып качты...»

Россия Эчке эшләр министрлыгы идарәсенең Казан шөһәре буенча «Авиатөзелеш» 1 нче полиция бүлекчәсенең балигъ булмаган балалар белән эшләү комиссиясе өлкән инспекторы Чулпан Хәйретдинова менә инде унбиш ел тәрбиягә авыр бирелә торган балалар белән күзгә-күз карап эшли. Сабак бирердәй тәҗрибәсе дә житәрлек аның.

Тәрбия дилбегәсеннән ычкына барган балалар белән эшләү өчен әлеге районның биш мәктәбенә беркетелгән инспектор фикерен

Керчъ фаҗигасен туктатып калырга була идеме? Борчылабыз, һаман шул сорауга җавап эзлибез. Бөтен илне утлы табага бастырган Керчъ вакыйгалары... 18 яшьлек Владислав Росляковның үзе укыган политехника көллиятен утлы тәмугка әйләндерүе хакында күп яздылар. Әмма ул тынгы бирми, кайта-кайта уйланабыз. Иң тетрәндергәне: яшүсмер барын да алдан уйлап эш иткән. Соңыннан үзен-үзе үтерәчәген дә белгән... Аның турында психологлар: «Жыелып килгән проблемаларын шундый юл белән хәл иткән», – дип тә сөйләделәр. Эш узгач, бу сорауларга җавап табуы икеләтә авыр, әмма кирәк.

Мәдинә
АВЗАЛОВА

үзенчә – гади һәм һәркемнең йөрәгенә барып житәрлек итеп аңлата белә. Мисаллар эзләп ерак йөрисе юк. Ул – аның көндәлек эше.

Эшләү дәверендә күпне күргән, күпне кичергән, еш кына бала язмышын хәл итәргә алынган (ә бу жиңел эш түгел) инспектор үз кул астындагы мәктәпләргә азга гына да игътибар үзәгеннән читтә калдырмавы турында сөйли.

Хәзер безне авырлыкка түзә алмыйча өйдән чыгып качкан ирләр гажәпләндерми инде. Бөтен борчумәшәкатләр хатын-кыз жылкәсенә төшкән андый гаиләләрдә бала күбрәк үз дөньясында кайнаша, проблемалары белән япа-ялгызы.

– Ул хатынның, – ди, исемен әйтәсе килмичә инспектор, –

өч баласы бар: олысы – 13 яшьлеге, жинаят кылганы өчен хэзер махсус мөктөптө укый. (Нинди жинаят кылуы турунда сөйлөми, энисе айтсә генә, ди. – М. А.) Уртанчы улы – инвалид. Энисе гел аның янында. Шуңа ул эшлөми дә. Ә кече кызлары әле бакчага гына йөри.

Күп балалы ана исәбендә йөрсә дә (гарип баласы да бар бит әле), бүгенге көндө тулай торакның 16 квадрат метр майдан биләгән бер бүлмәсендә яшәргә мәжбүр булган ханым, ире турунда сораптыра башлагач: «Түзмәдә, чыгып качты», – дип кенә куя. Ата кеше балалар белән шөгыльләнми, алименты да ташка үлчим. Әлбәттә, бала үзенә карата булган битарафлыкны күрә, үзен кирәксез кеше, артык кашык итеп тоя башлый. Үз эченә йомылуы, якин дус-ишләреннән читләшә баруы да шуның белән аңлатыла. Ә ананың житди жинаят кылган малаенда эше дә, гае дә юк.

– Улыңның ярамаган эш эшләргә жыенуын сизмәдеңме? – дим.

Жилкәсен генә жыера. Каян белсен инде ул? Кайчан да булса улы белән утырып, ачыктан-ачык сөйләшкәнә, хәлен белешкәнә бармы ананың? Бусына да кире җавап алам. Юк икән. Булмаган икән шул.

– Берара күңелсезләнәп, минем белән сөйләшмичә йөрдә йөрүен, – ди эни кеше. – Мөктөптә бер-бер хәл булгандыр дип уйладым. Ул бит сөйләми дә әле...

– Участковый белән гел шушында инде без, – ди Чулпан Хатыйповна. – Эниләре эчәргә ярата шул. Шуңа бер дә күз уңыннан төшермиз. Сөйләми ди бит әнә. Ышанмый, димәк. Ышанса, энисенә ярдәмәң тойса, барын да сөйләп бирер иде. Яшүсмер дибез дә... бала гына бит әле алар. Күп очракта яклаучысыз калган бала...

«Күбрәк имтихан, бәйге нәтиҗәләре кызыксындыра»

Безгә күктән жиргә төшәргә, әледән-әле булып торган тетрәнүләрен сәбәбән үзбездән эзләргә кирәктер. Авиатөзөлеш районының Муса Жәлил исемдәгә 26 нчы

гомумбелем лицее директоры Наил Төхфәтуллов шулай ди.

Директор безне мөктәп бусагасыннан ук каршы ала. Ишек янында вахтада утыручы киёмөбез өстеннән металл эзләгеч җайланма йөртеп чыга. «Барысын да шулай тикшерәсезме?» – дибез.

– Мөктөптә 500 ләп бала укый, – дип эләктереп ала сүзгә директор. – Көн саен барысына да металл эзләгеч суза башласаңмы? Мөмкин булмаган эш бу...

Аның безгә биргән тәрбия дәрәсләрен йотылып тыңлыйбыз. Моңарчы ишеткәнәмә нәтиҗә ядыйсыман ул.

– Дөресен әйтеп сөйләшк, – дип башлый сүзен Наил Ренатович. – Бүген безне бары нәтиҗә генә кызыксындыра: БДИ, бәйге, олимпиада йомгаклары, укучының билгеләре... Эти-эни дә иң элек: «Үзеңне ничек тоттың?» – дип, баланың тәртибе белән кызыксынмый, тизрәк аның нинди билгә алуын сорый. Ә тәрбия кая?! Ул, кызганыч, әкрәкләп икенче планга күчә бара. Күптән шулай инде. Балаларны иркенгә җибәрү, ахыр чиктә, төрле күңелсезлекләр, әлеге дә баягы, бәла-казалар китереп чыгарырга мөмкин. Һәм, күргәнәбезчә, чыгара да... Гаиләдә – атаның дәрәжәсе, мөктөптә укытучының абруе төшә бара. Хәзер ата-ана баласы өчен җавап бирми. Баласы ниндидер бер ярамаган эш кылган икән, укытучы гаепле. Нигә ул аны карамаган?! Нигә сизмәгән?! Ә бит баланың эти-энисе бар! Ул нәрсә карый? Ата-ана баласын мөктөпкә аудара да, нәтиҗәдә, без – укытучылар, инспекторлар җәфалана. Тәрбиялә, тәртиплә бала, мөктөптә «3»ле билгеләренә генә укыса да, һәрвакыт максатына ирешә, җәмгыятьтә лаеклы урынын таба ул. Мин моңа икеләнмим. Мин моны беләп әйтәм.

Гаилә институтының дәрәжәсе төшүе, гаилә кыйммәтләренә югала баруы турунда әрнеп сөйли ул. Шулай шул: эни коҗагында үсәсе бәләкәй малайның махсус мөктөпкә элгүе дә, 16 яшьлек кыз баланың наркотик куллана башлавы да, 14–16 яшьлек малай-шалайның ара-

кыга тартылуы да гаиләдәгә тәртипсезлектән, атаның – ата, ананың ана була белмәвеннән, ягъни, әлеге дә баягы, гаилә кыйммәтләренә югалуыннан килә.

Әлбәттә, хикмәт гаиләдә генә дә түгел. Киләчәккә күз алдына китерә, тормышта үз урынын таба алмаган, уңышка ирешү юлларын белмәгән кешедә агрессия, явызлык уянуы турунда психологлар гел айтә килә. Чит илләрдә мондый низагларны коточкыч юллар белән хәл итү гадәтигә, нормаларга әверелә бара. Бер әңгәмә барышында психолог, дошманлык, нәфрәт пропагандалаучы телевидение, коммуникация дөньясы үтергеч сәясәттеннән туктамаса, алга таба безгә шәхес буларак үзләрен югалткан буын белән эш итәргә туры киләчәк, дип кисәткән иде.

«Кемнең кемдә эше бар» принцибы белән яшәүнең нәтиҗәсе балаларда чагыла.

Сер түгел, бүген ата-ана белән бала арасында килеп чыккан аңлашылмаучанлык әнә шул мәгълүмат чараларының кискенлегенә дә бәйле. Телефон, компьютер... Һәм, гаиләдип, ике ставка эшләп кайткан эти-эни... Күбесе шундый хәлдә бит бүген. Ата-ананың баласы белән сөйләшәргә хәле дә, вакыты да калмый. Сөйләшкән очракта да, байлык турунда сөйләшәбез. «Ә бит безнең һәркайсыбыз кимендә җиде буын нәсел-нәсәбән беләргә тиеш», – ди Наил Төхфәтуллов. Керчәтагы вакыйгаларга карата аның үз фикере:

– Әгәр дә мөктөптә тәрбия масъаләсен беренче урынга куймасаң, мондый хәлләрнең кабатлануын көт тә тор! – ди ул. – Балаларның күбесе хәзер укырга теләми. Чөнки алар белем белән карьера арасындагы бәйлелеккә ышанмыйлар. Барысын да «агай-эне, ак мык» һәм дә акча хәл итә, дип уйлыйлар. Яшүсмер энисе белән генә яшәгән. Энисе гел эштә. Малайдагы үзгәрешләрне күрергә вакыты булмаган аның. Ә бит мондый балада ул күзгә күренеп тора: этик, төнлә нидер эшли,

көндөз йоклой. Аз ашый, кешеләр белән аралашмый.

Ярый әле бүгөнгә көндә, әңгәмә-дәшем әйткәнчә, республикада талантын ачарга, үстөргә ярдәм итүче инша, «Созвездие-Йолдызлык» фестивалләре, төрлө бәйгеләре уздырыла. Мәктәпләрдә «Парламент сәгатьләре» уза. Спорт белән шөгыльләнәр өчен дә бөтен мөмкинлекләр тудырылган. Хөкүмәтебез бу юнәлештә максатлы эш алып бара. Тик менә, әйткәнемчә, бала һәм гаилә, бала һәм жәмгыять дигәннән... уртак тәрбия житми. Мәктәпләрдә психологлар житми.

Мәктәпләрдә куркынычсызлык чараларын көчәйтү – үз-үзеңне тынычландыру ғына ул.

Балигъ булмаган балалар белән эшләү һәм аларның хокукларын яклау республиканың комиссиясе җаваплы сәргатибе Илсәяр Гарифуллина республикабыз мәктәпләрендә 491 психолог эшләве, аларның башка мәктәпләр белән дә элемтәдә торыуы, кирәк чагында алыштыргысыз ярдәм күрсәтүе хакында сөйләде. Гаилә иминлеген һәм тынычлыгын саклау, яшүсмерләр арасында тәртип бозуларны кисәтү максатында мө-

тәпләрдә муниципаль хезмәткәрләр эшли башлавын да әйтеп алды. «Безнең өчен бу зур яңалык, – диде ул. – Башка төбәкләрдә юк ул. Безнең хәзер 100 муниципаль хезмәткәребез бар. Алар балигъ булмаган балалар инспекторлары белән бергәләп эшли. Һәм бары тәрбиягә авыр бирелүче яшүсмерләр белән шөгыльләнә». Чөнки югары сыйныф укучылары кылган жинаятьләр саны елдан-ел арта бара. Шунның күбесен урлашу-талаулар тәшкил итә. Наркотиклар кулланган өчен балигъ булмаган балалар белән эшләүче комиссияләрдә исәптә торучы яшүсмерләр шактый. Икенче мәртәбә жинаять кылучы яшүсмерләр саны да борчуга сала. Әле жинаять җаваплылыгына тартылу яшенә дә житмәгән балаларның шушы адымга барулары үзәк үк гаиләдәге проблемалар турында сөйли түгелме?

...Керчә вакыйгалары белән шөгыльләнүче ведомство хезмәткәрләре, тикшерүчеләр, психологлар һәм бер сорауга җавап эзли: ни өчен яшүсмер шундый куркыныч адымга барган? Сәбәпләр төрлө булырга мөмкин: әйтик, укытучысы рәнжеткән, иптәш малайлары белән уртак тел таппаган. Гадәттә, сыйныфташлар йомшаграк баланы кимсетүчән була. Шуларның барысы үпкә, ачу, вулкан булып атылган.

Безнең инспекторлар мондый фажигане булдырмый калу өчен

тырыша. Мәктәпләрдәгә тәрбия эшләре буенча директор урынбасарлары белән берлектә үткәрелгән лекцияләр, нәрсә ярый, нәрсә ярамый темасына аңлату сәгатьләре, авыр хәллә «уңышсыз» гаиләләр белән эшләнеләр... барысы, барысы да шул һәлакәтне булдырмый калуга юнәлдерелгән.

Мәктәпләрдәгә куркынычсызлык чаралары дигәннән... Без аларны бүген үтәп керә алмаслык ныгытмаларга әйләндермәкче: металл эзләгеч җайланмалар, детекторлар... Чынында, боларның берсе дә бу бәладән коткарып кала алмый. Шулай икән, видеокамералар да. Вахтер булып эшләүче өлкән яштәгә кешеләр тәртип бозучыны тоткарлар хәлдә түгел. Шулай булгач, без бу чараларга акча гына әрәм итәбез түгелме?

Менә хәзер, шушы мәлдә төшенкелеккә бирелеп, мыштым гына яныгызда йөрүче ялгыз яшүсмер күзегезгә чалынмыймы? Нәрсә уйлый икән ул? Мегаен, яшәтешләренә, укытучыларына эчтән генә рәхмәт укып, мөхәббәт һәм бәхет теләп йөрмидер. Бәлкәм әле аны коткарып калырга, аңа ярдәм кулы сузарга вакыт бардыр. Моңың белән ни әйтсә килә: бер-беребезгә игътибарлы булайык, әйләнә-тирәбездәгә күренешләргә битараф калмыйк! Шулай булганда гына без бу бәладән котылып кала алырбыз.

БЕЛГЕЧ ФИКЕРЕ

«Доверие» үзәгенә «Ювента» психология һәм педагогика бүлекчәсе житәкчесе, психолог Марина ЯЦЕНКО

– Керчә фажигасе бер яктан да аерылып тормаган, үзен бик тыныч тоткан баланың да көннәрдән бер көнне бомба шартлатырлык хәлгә килә алуын күрсәтә. Бу очракта: «Сезне дә үтерәм, үзем дә үләм...» Беркем дә – педагоглар да, яшәтешләре дә аны бу адымга барып, кулына корал алып, аларга каршы барып, ике дә уйламый үтерер, дип, башына да китереп карамаган. Ә бит шундый уйлар белән йөргән яшүсмерне, теләгәндә, исәпләп чыгарырга була иде.

Гадәттә, андый кеше үзенә бикләнә. Аның эмоциональ хәле үзгәрә. Ул гел бертөрлө генә түгел: йә тиктомалдан кәефе күтәреп китә, йә аның бер кешене дә күрәсе килми. Бик күптәннән аралашып йөргән дустаны да ул: «Күрәсем килми...» – дияргә мөмкин. Якиннарының аны аңламавыннан, кешеләрнең аңа битарафлыгыннан зарлана. Тагын бер кат әйтәм: теләгәндә, педагоглар моны гына күрә һәм нәтижә ясай алалар. Сөйләшкәндә: «Үтерер идем аларны», «Мин аларны күрәлмим», дигән сүзләр дә ычкындырырга мөмкин. Бу – психик хәленең тотрыклы булмавы турында сөйли. Мондый чакта яшүсмер белән элемтә урнаштырырга, бер-берең ышанып карарлык мөнәсәбәтләр тудырырга кирәк. Дөресен әйткәндә, моны бала баккага йөри башлаган минуттан ук эшләргә ашыгыгыз!

Кешенең психикасы бер сәбәпсез кинәт кенә үзгәрми. Керчә мисалында да шундый хәл күзәтелә. Ә янәшәдәгеләр, бигрәк тә әнисе, баласындагы бу үзгәрешләргә күрмичә калган. Ваемсызлык үтерә кешене, битарафлык...

19 яшьлек Мәскәү кызы Диана Баһаветдинованы август ахырында безгә WorldSkills эшче һөнәрләр чемпионаты танытты. Чемпионатта катнашкан эретеп ябыштыручылар арасында ул бердәнбер хатын-кыз, һәм ул жиңүче иде! Әлбәттә, Диана хатын-кыз булганы өчен жиңмәде, аның конкурс эше сыйфаты белән рекорд куйды: ярыш регламентында куелганнан да көчлерәк басымга бирешмәде. Диананың бу жиңуен матбугатта дәрәс феминизм гәүдәләнешә дип бәяләделәр. Ул эретеп ябыштыруның матурлык тудыру икәнән исбатлады.

Диана БАҢАВЕТДИНОВА: «Эретеп ябыштыру — матурлык тудыру ул»

Диана, шәһәр кызы буларак, эретеп ябыштыру һөнәре турында кайдан белдең?

— Мәктәптә төрле һөнәрләр белән таныштыру дәресләре була бит. Мөгаен, беренче тапкыр шунда ишеткәнмендер. Эретеп ябыштырганда, аннан чәчелгән очкыннарға карамаска кушалар иде әле. Сүз уңаеннан: дәрәс итеп ябыштырганда очкыннар аз чәчри.

Эретеп ябыштыруны ир-атлар һөнәре дип өйрәнә идек. Бу эшкә беренче тапкыр алынганда, эчкә конфликт булмадымы?

— Тугызынчы сыйныфтан соң Архитектура һәм төзелеш колледжына укырга кергәндә дә әле сайлаган белгечлегем эретеп ябыштыру белән бәйлә түгел иде. Жылыту, жиңләтү системаларын монтажилау, проектилау буенча укырга кергән идем. Әбием эзләреннән барасым килгән иде. Икенче курста практика үткәндә беренче тапкыр эретеп ябыштырып карадым. Шуннан китте. Ә хатын-кыз һөнәре түгел дигәндә, укытучыларым, мастерлар, инструкторлар беркайчан да андый бүленеш барлыгын сиздермәделәр.

Бәйге вакытында ир-егет көндәшләренң кырын каравы сизелмиме?

— Киресенчә, мин һәрдаим аларның ярдәмен, теләктәшлеген сизеп торам.

Диана, эретеп ябыштыруны нинди шөгыл белән чагышты-

рыр идең? Тегү-чигү, бәйләү, мәсәлән.

— Рәсем ясау белән. Балачакта мин рәсем ясарга ярата идем.

Эретеп ябыштырып, сыннар ясап караганың юкмы әле?

— Әлегә мин осталыгымны камилләштерү белән мәшгуль. Шулай да лалә чәчәгә ясап карадым. Киләчәктә бу юнәлештә эшләчәкмен дип уйлыйм. Челтәрле баскычлар, жиһазлар ясысым килә.

Сиңа эшнең процессы күбрәк ошыймы, әллә нәтижәсеме?

— Билгеле, нәтижә дә бик мөһим, әмма эш барышында онытылып эшлим. Тимер кисәкләрен эретеп ябыштырып, яңа нәрсә барлыкка китерү — үзе ижат. Жөйләренң мөмкин кадәр шома, тигез итеп калганын күрү үзе бер рәхәтлек бирә. Бу да матурлык тудыру бит инде.

Хатын-кызларга ниндирәк теләкләренң бар?

— Әгәр инде хатын-кызга ир-атларныкы дип кабул ителгән һөнәр яки шөгыл ошый икән, моннан оялырга кирәкми. Яраткан эшенә эшләргә кирәк, шул чагында рәхәтлек кичерәсең.

Ландыш ӘБҮДӘРОВА әңгәмәсе.

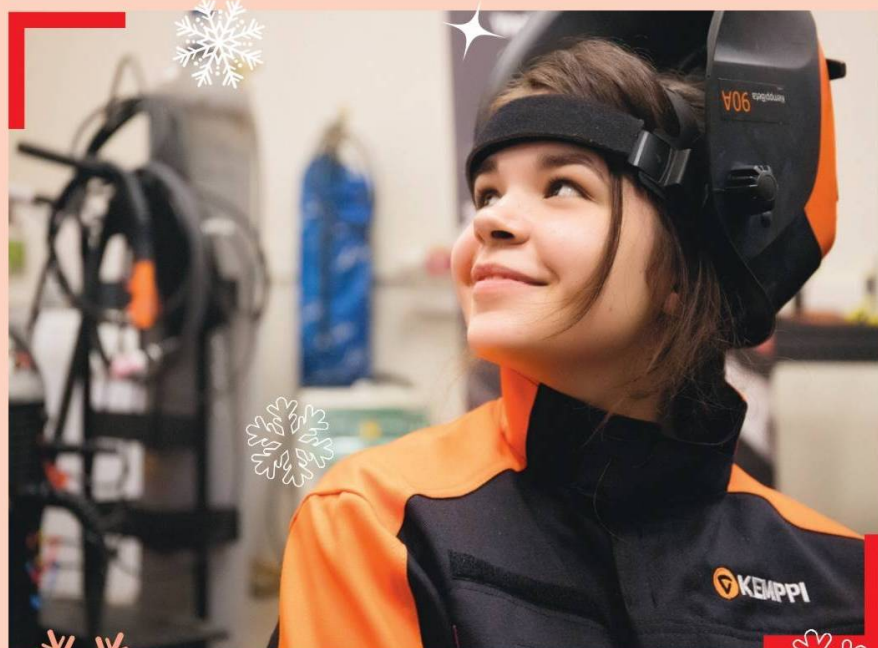

Фото «KEMPI» компаниясеннән алынды

СОКЛАНДЫРДЫЛАР

– Нефть! Нефть чыкты! – дип, бар тавышыма кычкырам. Төнге сәгать ике иде. Ә миңа: «Шаулама!» – диләр. Өс-башларыбызны күрсәгез! Нефтьтә юындык бит! Шатлыктан инде... Бөтен кеше коенганда читтә кала алмадым – нефть фонтанына мин дә кердем. Без иртән, сменаны тапшырып, өйләргә кайтып киттек. «Нефть таптылар», дип исә бездән соң килгән сменага яздылар. Аларга берәр мең премия бирделәр, безгә биш йөз сум гына... Хәзер дә уйлап утырам: нигә шулай эшләделәр икән?

Гөлнур
ХӘСӘНШИНА

БЕР ГАСЫР ГОМЕР

Шөгөрдә беренче номерлы разведка скважинасында Гариф Хәмидуллин житәкләгән бригаданың кара алтын тапкан көн бу. 1943 елның 25 июле. Кеше хәтерә гажәп: Нурсинә апа ул көннең һәр мизгелен хәтерли. Үзе белән бергә эшләгән кызларның исемнәре дә онытылмаган: Фатыйма, Салиха, Рәисә, Мәрвия, Казан кызы Рәшидә... Саный-саный да, туктап кала: «Берсе дә исән түгелләрдер инде...» Уйлар исә тагын да арткарак йөгәрә...

Өч бала белән тол калган әнисен Куакбаш авылына үзеннән бик күпкә олы кешегә кияүгә биреп жибәргәннән дә хәтерли. Әниле килеш әнисез калган көн бит ул... Үги әти

янына балаларның олысы – кул арасына керердәе генә сыя. Кечкенәләрне Хәбибулла бабасы үз канат астына ала. Унике жан янына өстәлгән артык кашыкларга әнисенең төп нигезендә дә бик сөөнеп тормагандыр инде... Берәүгә дә рәнжемәскә, үпкәләмәскә, беркайдан ярдәм көтмәскә, үз көчеңә генә ышанырга – язмыш боларга аны шул чактан ук өйрәтә башлый. Нинди эшкә көче житә – шуңа барып тотына, бирсәләр – рәхмәт әйтеп ала, бирмәсәләр – сорамай...

Үги әтиләре вафат булгач, әниләре аларны Тимәштән үз янына алдыра. Мәктәптә укыр чак инде узган – 15 яшьлек кыз фермага сыер саварга урнаша. (Үзе: «Миңа бер сыйныф та укырга туры килмәде», – дисә дә, Нурсинә апаны белемсез дип кем

әйтә?! Әбисе аны гарәпчә укырга да, язарга да өйрәтә. Аңардан бүләк булып калган, Нурсинә апа белән бер гомер кичергән, илнең иң көньяк ноктасын – кызы белән кияве яшәгән Кушка шәһәрләрен урап кайткан Коръянне без килгән көнне Лениногорскига – Нефть музеена биреп жибәрделәр.) Әйе, парта арасына керергә инде соңарган: ике куллап эшкә ябыша кыз.

– 1937 елны иген бик уңды – аны кая куеп бетерергә белмәдек, – дип сөйли ул. – Хезмәт көненә уникашәр килограмм бирделәр. Ә минем хезмәт көнем бөтен кешенекеннән дә күп иде! Игенгә өстәп, 330 литр сөт тә кайтты. Анысын сепараттан аертып, май ясадык. Өйдәгеләр җиңел сулап куйды. Барыбызның да өс-башын яңарттык...

1939 елны аны Мәскәүгә, Бөтен-союз авыл хужалыгы күргәзмәсенә жиберәләр. Һәрбер сыердан иң күп сөт савучы булып таныла! Ун көн башкалада яшәп, дөнья күрәп кайта. Кайтуына, колхоз сыер бүләк итә. Авыл советы депутаты итеп сайлыйлар.

Ә аннан... Аннан сугыш башлана. 1942 елның җәендә аның кебек ун кызы Шөгәр хәрби комиссариатына чакырып алалар. «Фронтка озаталар бугай» дип баралар. Ә аларны... сугышка киткән ир-атларны алмаштырырга дип, буровойга жиберәләр. Укый-яза белүчеләрне кочегар итеп билгелиләр, ә Нурсинә һәм тагын өч кызы буровойга эшче итеп куялар. Телисеңме-юкмы дип берәү дә сорап тормый. Жиңүне якынайту өчен тизрәк нефть табарга кирәк – ил җитәкчеләге алардан шуны көтә.

Ул елларда колхозда да эш җиңел булмаган, әлбәттә. Әмма монда, буровойда...

– Уникешәр сәгать тоташ эшлибез... Ялның ни икәннән оныттык. Дәрәс, безгә әйбәт паек бирәләр иде. Тәүлегенә – 1 килограмм да 200 грамм ипи. Шушы ипи мине дә, әнине дә, икенче әтидән туган эне-сенеңләремне дә яшәтте...

Ачлыктан кала, иң үзәккә үткәнә – кышкы суыклар була, әлбәттә. Билдән кар ерып, әллә ничә чакрымдагы буровойга барулар, утын эзерләүләр, торбалар салу өчен траншея казулар... Ул елларда иң куркыныч жанварга әйләнгән биреләр...

– Измә кайчак баштанаяк коендыра. Киемнәр, бозланып, шыгырдап ката... Аякта чабата... Измәгә катып, оекбашка ябышкан чабатаны әни аякны каната-каната кисеп кенә ала иде... Эшкә соңга калырга ярамый. Бер минутка да! Кая ул... Нефть фонтаны беренче тапкыр аткан көнне хезмәттәшбез Рәисә үлдә. Кичтән үз аягында кайтып киткән кеше. Ни булганны белешергә дә җаебыз булмады...

Нурсинә апаның күзләренә мөлдәрәп яш тула, кинәт кан басымы күтәрелә. Әңгәмәне туктатып торабыз.

...1949 елның язы. Жиденче буровойда эшләгән вакыты. Аларга эшкә яңа кеше – Гариф Идрисов дигән егет килә. ФЗО тәмамлаган, өч тел белә. Алар бер-берсенә беренче күрдән гашыйк була. Бер атнадан өйләнәләр! («Гап-гади авыл кызы идем бит. Ә ул!.. Ничек миңа күзгә төште икән, белмим», – дип хәзергә кадәр җиткәндә ирен армиягә алалар. Гариф әйтеп калдырганча, кызына ул Гөлсинә дип исем куша. Сабыйга ул ай булганчы Германиядән – әтисе хезмәт иткән жирдән сагынычлы хатлар гел килеп тора. Аннан туктый... Бәхет шундый кыска гомерле булып чыга... Ә бер көнне көтмәгәндә ишеген органнардан килгән кешеләр кага: «Ирегең – сатлыкҗан, Ватанны саткан», – диләр. Актанкарадан бер сүз эндәшмәсә дә, хатын алар әйткәннәргә ышанмый, әлбәттә! Аның намуслы, гажәп гадел ире шулай эшли аламы?! (Шактый еллар үткәч, иренең дуслары аша тапшырган бер хаты Нурсинәгә элпә таба. Ул чакта менә ни булган икән. Исәреке командир аның бер дуслык кыйный. Гариф арага керә. Офицер аңа да кул күтәрә. Гариф җавап бирә... Аны шунда ук кулга алалар. Әмма иртән, тикшерү тәмамлангачы дип, чыгаралар. Үзен утыртачакларын ул, әлбәттә, белә һәм Көнбатыш Германиягә кача – сәяси сиену урыны сорый. Германиядә хезмәт иткәндә Гариф тагын дүрт тел өйрәнгән. Шуларның берсе немец теле. Хатыныннан, бер тапкыр да күрмәгән кызыннан Гариф гафу үтенә. «Көтмәгез, миңа кирегә юл юк. Өйләндем, ике балам туды», – дип яза.)

Кызын ул ялгызы гына үстерә. Нефть чыккан жирләреннән берсеннән икенчесенә бораулаучылар белән күчеп йөрүләр: Яңа Писмән, Бишмунча, Бигәш, Әлмәт... Төнге сменага эшкә киткәндә Гөлсинәсен берүзен генә калдырулар. Аның өчен борчулар. (Берсендә, тәвәккәлләп, начальникка керә. «Нигә аны алданрак әйтмәдең?» – ди ул гажәпләнеп. Нурсинәгә механика цехына, бер генә сменалы эшкә күчәрәләр: әниле-кызы җиңел сулап куялар.)

■ Әйе, ул инде икенче гасырга аяк басты! (Туган көнөндә шәһәр, «Татнефть» һәм үзе эшләгән бораулау идарәсе җитәкчеләре аны чәчәккә күмде!) Акылы да, зиһене дә камил! Әле биш вакыт намазын да калдырганы юк (!). Дога саен телгә алган якыннары гына арта бара...

Берьюлы ике эшне җигелеп тартулар (анысы – киләчәккә дә уйлап, пенсиям күбрәк чыксын дип тырышу була), кеше почмагында яшәп интегүләр (өч бораулау конторасының складларын берләштергәч, база башлыгы итеп Исаев дигән җитәкчегә билгелиләр. Бервакыт ул Нурсинәдән: «Сез кайда яшисез?» – дип сорый. Аның һаман үз фатирасы булмавын белгәч: «Гариза язгансыздыр бит?» – ди. «Мин укый-яза белмим шул», – ди хатын. Исаев шунда ук гаризаны үзе язып, Нурсинәдән кул куйдырта. Озакламый барлык начальниклар, мастерлар алдында аңа ике бүлмәле фатирга ордер тапшыралар...)

Болар инде барысы да артта хәзер. Хатирәләрдә.

Ленин урамында ул яшәгән фатирны табу бик җиңел: йорты, подъезды каршында «Монда Татарстанның иң беренче нефтьче хатын-кызларының берсе Нурсинә Гыйлаж кызы Сөләйманова яши. Аңа – 100 яшь» дигән язучы тора.

«Безнең әле әни сүзеннән чыккан юк!» – дип елмая Гөлсинә апа. «Әби безнең мировой! Гомер буга иң авыр эшләрдә эшләгән. Лаеклы ялга чыккач, гарнизоннан-гарнизонга күчеп, улларыбызны үстереште. Без аңа хәзер бурычыбызны кайтарабыз!» – дип сүзгә кушыла Вячеслав Федорович. Кызы һәм кияве тәрбиясендә, алар кадер-хөрмәтендә яши Нурсинә апа. Бәхетле картлык кичерә.

ЯЗМЫШ БҮЛӘГЕ

Иде...

Шундый кыска гына сүзне дә әйтә алмый торган чаклар бар тормышта. Әйтергә тел әйләнмәгән.

Акыл аңласа да, йөрәк кабул итмәгән. Күңел ышанмаган... Югалту белән беркайчан да жиңел генә, тиз генә килешеп булмый шул. Бигрәк тә ул синең якыннарыңа кагылса... Алар да хәзерге заманда сөйләгән жирдән, ялгышуларын аңлап, кинәт туктап төзәтеп куялар: «Иде...»

Татарстанның беренче Президенты Минтимер Шәймиевнең хәләл җефете Сәкинә ханымның бакыйлыкка күчүенә әле кырык көн дә узмаган. «Сәкинә – язмышның миңа биргән иң зур бүләгедер ул», – дигән иде Минтимер ага үзенең бер интервьюсында.

Аның туганнары да шушы сүзне кабатлый. «Ул минем янда дәүләт мәшәкәтләреннән ял итә. Ә гаилә сәясәте минем кулда», – дип язды үзенең китабында Сәкинә ханым. Гаилә сәясәте минем кулда... Ул бу вазыйфаны республика белән җитәкчелек иткән ире дәрәҗәсендә башкарган. Моңа иң яхшы дәлил – бу әңгәмәдә яңгыраган сүзләр. Кемдер өчен ул «Президент хатыны», «беренче леди» булса, каенсеңелләре өчен, иң элек – жиңгәчәй. Алар аның ил-көн күзенә чыкмаган якларын белә, шуның өчен якин итә. Наман да ярата...

Бу язма Сәкинә Шакир кызы рухына бер дога булсын.

Гөлнур САФИУЛЛИНА

Мәдәния ИЛҖЯСОВА
(Минтимер Шәрип улының
бертуган сеңлесе):

– Без гаиләдә биш бала үстек: ике апам, ике абыем һәм мин. Апаларым һәм 1934 елгы абыем Хантимер инде вафат. Исән-саулардан Минтимер абый белән икәү генә калдык менә... Ике абыйның да хәлэл жефетләре белән бер яшьтә идем – без чордашлар. Шуңа күрә аңлашып, булган гомеребездә бер-беребезне хөрмәт итеп яшәдек. Башта Хантимер абыйның хатыны Фәвияне, инде менә Минтимер абыйның жәмәгәте Сәкинә ханымны югалттык. Күңелдә калган бушлыкны беркем алыштырмый...

Абый Сәкинә белән әле танышканчы, алар гаилә корганчы ук мин инде аны белә идем. 1956 елны мәктәпне тәмамладым, ике ел колхозда эшләдем. Хәтерем ялгышмаса, Сәкинә безгә эшкә 1958 елның азында килде. Калинин районы идек әле ул чакта – аны райпотребсоюзга икътисадчы итеп жиберделәр. Яшьләрнең бер-берсе белән аралашу урыны Пучы авылы клубы иде. Без бит үзезбәз Әнәктә үстек. Ике авыл арасы чакрым ярым иде. Хәзер авыллар тоташты инде. Пучы клубында, танцы вакытында абыйның булчак хатынын беренче мәртәбә күрдәм. Ничек игътибар итмисең – шәһәр кызы бит! Әмма без барыбыз да Сәкинәнең гүзәллегенә, тыйнаклығына карап сокландык. Ул уеннарда да катнашты, шунда ук безнең белән аралаша да башлады. Без икәү исә аның белән ничектер бик тиз якыннан дуслашып киттек. Холыкларыбыз бертөсле булгангамы, киләчәктә язмышлар кушыла-сынамы... Шул ук елның көзендә мин Казанга укырга киттем. Калинин районы бетерелгәч, Сәкинә дә Казанга күчте, дәрес-рәге, кире кайтты. Алар инде абый белән танышып өлгергәннәр иде. Минтимер абый Әнәккә диплом алды практикасына кайткач, клубта очрашканнар. Бер-берсенә га-шык та булып куйганнар! Абый аны китмәскә, үзенә кияүгә чыгып, Мөслимдә калырга да үгетләгән –

■ **Мәдәния**
Ильясова:

Сәкинә безне үз туганнары кебек якын күрдә. Рәсемдә Сәкинә ханым Минтимер Шәрип улының бертуган сеңлесе Мәдәния, апасы Дөргалия һәм Дөргалия апаның олы кызы Зөлфирә белән.

диплом алгач аны эшкә Мөслимнең ремонт-техник станциясенә жиберделәр. Тик Сәкинә читтән торып Мәскәү сәүдә институтына кергән иде – башта укуын тәмам-луйсы килде.

Аның белән дуслыгыбыз Казанда да дәвам итте. Абый белән икесе арасында хатлар йөрүен Сәкинә яшерми, шуңа күрә безнең якынлык тагын да артты, ныгыды. Гел бергә идек! Кинога, театрда йөрибезд, концертларга барабыз. Сәкинәнең әтисе урынына калган абыйсы Мөбарәкжаннан сорамайча беркай чыгарга ярамый иде безгә. Кая гына барсак та, әйтеп китәбез. Берәр жиргә жыенсак, башта мин аларга килергә тиеш идем. Студент булгач, иртәрәк бушыйм: киләм дә Сәкинәнең эштән кайтканын көтәм. «Мәдәния, икегез ничек бергә чыгып китәсез, шулай кайтып та керәсез», – дия иде Мөбарәкжан абый. Күп вакытта аларда куна да кала идем. Әниләре – мәрхүм Гөлсем апа кайтышыбызга тәмле итеп ашлар пешереп куя...

Казан дәүләт педагогика инсти-тутын читтән торып тәмамла-дым – икенче югары белем алдым. 1965–1968 еллар бу. Сессиягә килгән саен Минтимер абыйларда туктала идем, әлбәттә. Аларның икесе арасындагы мөхәббәткә, балаларны тәрбияләүгә булган мөнәсәбәтләр-ренә килгән саен сокланып кайтып

китәм. Һәрвакыт: «Безгә дә шулай матур итеп яшәргә язсын», – дип уйлыйм. Сәкинәнең үзенә дә бу хакта еш әйтә идем.

*Алар гаилә коргач,
дуслыгыбыз яңа баскычка
күтәрелде – туганлык
җаваплылыгы барлыкка
килде.*

Сәкинәнең әткәй белән әнкәйгә мәрхәмәтлелеге турында аерым басым ясап әйтәсе килә. Авылда бит яулык та юк иде ул вакытларда. Ә Сәкинә кайткан саен әнкәйгә яңа яулык ябындыра. Татар биззегә төшкәнне! Казанда барыбер очрый иде андый яулыклар. Күлмәкләккә дигән тукумаларның да шундый биззәклесен таба. И-и, әни шатлана иде инде бу бүләкләргә!..

Аннан Сәкинә үзәк универмага, икътисадчылар бүлегенә урнашты. Анда эшләгәндә әнкәйгә эчке киёмнәргә, оекларга кадәр алып кайтып торды. Ул чакта сырлы оеклар бар иде бит. Аны хәзер күптән чыгармыйлар инде... Әнкәйгә «букле» дигән тукумадан тегелгән шундый матур пальто алып бирде әле ул. Андыйны күр-гәнәбез дә юк иде. Авылның бөтен

хатын-кызы: «Нәгыймә апа, бу нинди матур пальто? Кайлардан алдың?» – дип, аңа бик кызыктылар. Әнкәйдән сорап, аны безнең дә киясе килә иде.

1997 елны 28 яшьлек кызымны югалттым... Аның ике баласы, ире

Ул безне яшәргә, хатын-кыз булырга өйрәтте.

калды. Оныкларым кечкенә иде әле. Бу хәсрәттән айнырга да өлгөрмәдем, өч елдан кызымның ирен – тире-венерологик авырулар диспансеры баш табибы Ринат Әхмәдиевны ике баласы белән бергә үтереп чыктылар... Сәкинә бу югалтуларны минем кебек үк авыр кичерде, күтәрә алмаслык кайгыларымны азга гына булса да оныттырып торырга дип тырышты...

1998 елдан башлап Минтимер абый белән Сәкинә, ял итәргә барганда, үзләреннән мине бер генә тапкыр да калдырмадылар. Әгәр хатын-кыз теләмәсә, әгәр иренең туганнарына мөгамәләсе шундый булмаса, ирнең әйтүеннән генә бернәрсә дә үзгәрми. Әле абый мине искә алмаса да мөмкин иде: аның бит эше, мәшәкатъләре болай

да баштан ашкан. Сәкинә кайчак бер атна, ә кайвакыт ике-өч көн генә алдан шалтыратып әйтә иде: «Мәдәния, шул көнне китәбез». «Барасыңмы» дими, «китәбез» ди. «Самолет – шул сәгатътә. Фәлән көн торакакбыз», – ди. Яз көне – Чехиягә, ә көзен Төркиягә алып баралар иде алар мине.

Әлфия САБИРОВА (Минтимер Шәрип улының апасы Мәрзиянең олы кызы):

– Әнидән һәм әтиңең әнисе – әбекәемнән кала тормышымда иң зур тәрбия бирүче кеше Сәкинә апа булды. 17 яшеммән алар канат астына килеп кердем. Сәкинә апа Казанда әниемне алыштырды. Һәм шушы көнгә кадәр без аның белән тыгыз, якын мөнәсәбәттә яшәдек. Бер-беребезгә йөрешә, шалтыратыша идек. Укыганда ике ел аларда торырга туры килде. Соңрак, үзем тормышка чыккач та, Минтимер абый белән Сәкинә апа ялга киткән чакларда, гадәттә, Айрат белән Радикны мин алып калдым: балалар да бик якын миңа.

Аның тормыш тәҗрибәсе барыбызга да зур йогынты ясады. Үз гаиләмә, үземә аның нинди сыйфатын күчерергә теләдемме? Түземлек! Иң элек Сәкинә ападан хатын-кыз ничек түзем булырга тиешлегенә өйрәндем. Гаиләдә үзеңне ничек тотарга... Ул түземле

■ Алия Галимуллина:

Гаиләбез белән Балтача торганда Сәкинә апа елга бер тапкыр безгә кайтып килә иде. Бу – ел саен үтәлергә тиешле бер гадәт кебек иде. Кайта, куна, кунак була... Кайткан саен Жәлил хәзрәтне чакырып, Коръән укытып китә. Ул мәҗлесләргә бик ярата иде Сәкинә апа. Тирә-күршеләргә бүләк таратып йөрүе дә жанына рәхәтлек бирә иде.

булды, бигрәк тә туганнарга карата. Минтимер абый белән мөнәсәбәтләре безнең өчен иң зур үрнәк иде. Аларның да төрле вакытлары булгандыр, әмма хәтта кәефләре юклыкны беркайчан күрсәтмәделәр. Үз проблемаларын кеше алдына чыгарып сөйләмәделәр.

Ничә ел аларда торып, күпме белеп, Сәкинә апаны беркайчан иртән чәчен жыймаган килеш күрмәдем. Минтимер абый да күрмәгәндер... Иң соң ята һәм иң беренче тора иде Сәкинә апа. Өйдә-геләр йокыдан уянгач, иң беренче эш итеп, прическа ясый иде ул. Игътибар иткән булсагыз, аның прическасы беркайчан үзгәрмәде. Чәчен бер тапкыр гына кистереп алды ул. Гагарин урамында яшәгән чаклары иде. Сәкинә апаның толымнары калын, озын... Бөрвәкыт чәче коела башлады. Һәм кемдер аңа чәчен кистереп карарга киңәш иткән. Ул чәчен кистереп өйгә кайтып кергәндә мин дә аларда идем. Толымын кулына тоткан Сәкинә апа әле дә күз алдымда... Минтимер абый: «Бу кем керде? Минем яраткан Сәкинәм түгел бит», – диде. Шул вакыт Сәкинә апа утырды да бик каты елады. Озын толымнарын югалту фаҗига белән бер булды аңа... Чәчен ул башка кистермәде. Хәтта тигезләтмәдә дә! Аннан соң чәчләрен бик озак тырышып үстерде. Әйткәнемчә, прическасын гел бөртөслә йөртте. Хәтта мунчага да шул прическа белән китә, шул прическа белән кайта иде ул. Ә чәч юылган була! Ничек киптерә иде ул аны, белмәдек. Гаҗәп!

Безнең аны туйдырган чакларыбыз да булгандыр. Әмма моны сизмәдек. Сизсәк, ире ягыннан туганнарының 12 баласы, бер-бер артлы чиратлашып аларда яшәмәс идек. Безнең гаиләдән дүрт бала, иң олы апалары Дәргалиянең алты баласы, Хантимер абыйның кызы белән улы... Казанда бөтенәбез дә иң элек аларга килеп тукталдык, имтиханнарны аларда торып бирдек. I курста укулар башлангач, тулай тораклы булганнар шунда күчкәндә, тулай торак бирмәсәләр, аларда торып калды. Фатир эзләп

йөрүче булмады. Барыбызны да сыйдырдылар! (Соңыннан, инде үзезебз гаиләле булгач та, Минтимер абый белән Сәкинә апаның кунак-чыллыгыннан бик еш файдаландык әле. Алар аэропорт янында, Шмидт урамында яшәделәр. Актаныш, Минзәлә якларына самолетлар иртәнге жидедә оча. Иртәнге бишкә килеп житәргә беребезнең дә транспорты юк. Кемнең иртүк районга очасы бар, барыбыз да кичтән аларга килеп куна идек.)

Сәкинә апа иртүк торып бер кәстрүл ашарга пешереп китә иде. Кич кайтуга, гадәттә, ул буш була. Малайлар ашаган, дип сөенә иде ул. Ә Айрат белән Радик ул чакта әле тамакка бик нәзберек иделәр, үсә төшкәч кенә ашый башладылар. Ашны студент егетләр ашап китә. Берара төрле уку йортларында бездән дүрт егет укыды. Авылдан килгәндә: «Минтимер абыйларга», – дип әниләр күчтәнәчкә каз, үрдәк жиберә. Олы маллар суйгач, итне ботлап кына китерәләр иде. Без алып килгән шул казны яки үрдәкне Сәкинә апа һәрвакыт тоташы белән пешерде. «Балалар, утырыгыз, ашагыз, әти-әниләрегез аны сезнең өчен жибергән», – дия иде. Минтимер абый соң кайта – бездән аны да көттерми. Шулай мәрхәмәтле иде.

Альбина ИЛЬЯСОВА (Мәрзия апаның уртанчы кызы):

– Әлфия апа Минтимер абыйларда Минзәләдә үк яши башлады. Бер ел анда торгач, алар белән бергә Казанга килде. Апага инде мин дә кушылдым. I курста укыганда аларда Әлфия апа белән икәү тордык. Без – туганнан туганнар – бөтенәбез дә шәһәр тормышына Минтимер абый белән Сәкинә апа ярдәмендә кереп киттек. Барыбыз да авыл балалары бит. Үз-үзебезне кеше янында ничек тотарга, ничек аралашырга, ничек итеп аш-су әзерләргә – боларның барысына да безне Сәкинә апа өйрәттә. Без, кызлар, аның абыйга булган мөнә-сәбәтенә карап: «Татар хатын-кызы, безнең жиңгәчәй кебек, менә нинди булырга тиеш икән», – дип үстек.

Аларда торган чакларны әле дә сагынам... Минтимер абый белән Сәкинә апа, эштән арып кайтсалар да, безнең белән кичләрен нинди дә булса өстәл уеннары уйныйлар иде. Рус телендә диктант язабыз – без, студентлар, укуда сынатмасын дип тырыштылар.

Сәкинә апа бөтен нәрсәне жайлы, көйли белә иде. Яшьләрнең бит инде төрле хәлләр була... Туган көнем иде. Классташларым – алар да студентлар – мине котларга дип килделәр. Ә минем өйгә дә кертәсем, бүләкләрен дә аласым килмәде. Илгизәр Кашапов дигән егет китаплар алып килгән иде. Мин аның да бүлгән кабул итмәдем. Аны бик нык рәнжеткәнемне соңыннан аңладым, әлбәттә... Илгизәр китапларны ишек төбөндә калдырып киткән булган. Аларны каяндыр кайтышлы Сәкинә апа күрәп алган һәм күтәрәп өйгә алып керде. Аның ул чакта әйткән сүзләрен онытмыйм. Миңа биргән сабакларының берсе шушы булды.

Мин кияүгә чыккач, Минтимер абый белән Сәкинә апа безне кунакка чакырдылар. Боровое Матю-

шинода торалар иде инде ул вакытта. Ирем белән икебезгә ата белән ана үз балаларына гына әйтә торган киңәшләрен бирделәр.

Сәкинә апа безнең шатлыкны да, кайгыны да уртаклаша белде.

Алия ГАЛИМУЛЛИНА (Мәрзия апаның кече кызы):

– Минтимер абый белән Сәкинә апаның олы уллары Айрат белән араларыбыз бер яшь кенә. Шулай булса да, ул миңа гел «апа» дип эндәшә. Үземнең юбилеемда тагын шул хакта сүз кузгаттым. «Син миннән бер генә көнгә олы булсаң да, барыбер апа булып калыр идең», – диде ул. Әтисе белән әнисе тәрбиясе бу!

Сәкинә апа белән бәйле хатирәләрем байтак. Аңардан тормыш сабаклары алырга миңа да насыйп булды. Инде ул дәрәсләрне онытмыйча яшәргә, кулланырга язсын.

■ Мәдәния

Ильясова:

Минтимер абый белән Сәкинә авылга һәр елны бер кайтып киләләр иде. Һәм кайткан саен әткәй белән әнкәй каберләрен зиярәт кылалар. Алар өчен бу язылмаган кагыйдә булды.

Фотолар: гаилә архивынан

ТОРМЫШ ЯМЕ ҮЗЕНДНЭН БАШЛАНА

Чулпан
ГАЛИӘХМӘТОВА

Ашыгабыз, кабаланабыз, бар нәрсәгә житешергә телибез. Бүген иртән торып инде иртәгәгә план корабыз, алдагы ун елны да уйлап куярга тырышабыз. Без бөтен барлыгыбыз белән киләчәктә, бүгүндә генә түгел. Хәтта теләкләр теләгәндә дә киләчәктә дип башлайбыз. Тукта! Сулыш ал! Дөньяга күз сал! Җиһанда кыш җиткән ләбаса. Ап-ак кар бөртекләре бөтерелә. Хозурлан! Син бүген яшисең! Дөньяның бар рәхәтен бүген татып калырга тырыш. Ә иң мөһиме: үзең белән гармониядә яшә. Салмак кына француз җыры агылган кафедра язмышының герое – дизайнер Светлана АФАНАСЬЕВА белән тормыш фәлсәфәсе хакында сөйләшеп утырганда әнә шул уйлар бер минутка да калдырмады мине. Бүген бәхетле булуыңны аңлап яшәү үзе үк бәхет түгелмени?! Кешеләр дә шуңа сиңа тартыла. Ә аларны үз дулкыныңа күчерә аласың икән, бүгүнгә тормышың тагы да ямьләнә.

Аның дизайнерлыкка тартылуына да шул сәбәпче булгандыр, бәлки. Әйләнә-тирәгә ямь өстәргә теләү. Матурлык та бит бәхет мозаикасының бер кисәкчеге. Бер кечкенә ваза да яки матур рамга куелган гаилә фотосы да өйгә бөтенләй икенче төрле сулыш бирә кебек. Әгәр дә аш бүлмәсендәге борыч савыты ашъяулыкка туры килеп торса, анысы, үз чиратында, чынаяк-тәлинкәләр белән төстәш икән, өйгә тагын да ямь өстәләр. Әйе, болар барысы да бик вак әйберләр. Ә ничек күзгә иркәләр! Гармония әнә шулардан башлана инде. Бу, бәлки, ижади кешеләргә генә хас сыйфаттыр. Ә Светланада аны әнисе Эльмира ханым кечкенәдән күрә. Баулы музыка мәктәбенә житәкләп алып килә ул кызын. Өйрәнер өчен уен коралы сайлаганда да киңәшен бирә: «Баянны сайла, кызым, туйдан туйга гына йөрерсең». Кешеләрне шатландыру, бәхетле итәргә тырышу орлыгы шулай кечкенәдән салына аның күңеленә. Туйларга йөрми, шулай да баянда уйнарга өйрәнеп, өйгә килгән кунакларны ут яндыртып биетә менә! Ә алардан кеше өзелеп тормый. «Бездә һәрвакыт кунаклар иде, шуңа да гаиләдә бер генә бала булуымны сизмәдем дә кебек», – ди ул. Замана әти-әниләренә хас сыйфатлар алар гаиләсендә дә була. Кызларын итәккә утыртып, сөеп-назлап үстерми алар. Аңа вакытлары юк. Үзләре дә эштә, баланы да хезмәт белән тәрбиялиләр. Ләкин кирәк вакытта ныклы терәк булу, юл күрсәтеп жибәрү – иң зур ярдәмнәр.

Светлана, мәктәпне тәмамлагач, Казан сәнгать һәм мәдәният институтының икътисад факультетына укырга керә. «Күп юнәлешләрне колачлаган факультет», – ди ул. Бәйрәмне оештырырга, аны сатып жибәргә дә өйрәтәләр анда. Ә әнисенә бәлки икенче бер теләге булгандыр! Кызын шул бәйрәмнәрдә жырлату, ягъни мәсәлән. Энергиясе ташып торган, чая кызының моңы да бар бит. Консерваториягә укырга керергә эзерләр өчен апасы – «Татарстан» радиосында музыкаль тапшырулар мөхәррире булып эшләгән Сиринә Латыпова аны жырчы Гали Ильясов белән таныштыра. Ике ел дәрестәр ала ул аннан. Сәйдәшев исемендәге зур концертлар залы сәхнәсендә чыгыш ясар өчен әнисе матур күлмәкләр тектерә. Ә аңа дәрәжәле сәхнәдә бары тик бер генә тапкыр чыгыш ясарга туры килә. Тормыш без уйлаганча гына бармый, алга планнар корып та яшәп булмый... Ире кочагында жырларга язган икән.

III курста укыганда кышкы сессиядән соң, өч кыз, жыелышып, Камал театрына спектакльгә килә. Тәнәфестә театр буфетына йөгәрәләр. Ә аларга кадәр чиратка өч егет килеп баскан була.

– Сүз катасылары килгән кебек, безгә карап торгач, болар безнең белән танышалар да, пирожки ашый алмый калабыз инде, дип уйлаганым хәтеремдә. Ашый алмый калдык шул! Әдәп күрсәтеп кенә чәй эчтек тә, спектакльдән соң күрешербез дип, тамаша залына кереп киттек. Миндә мөхәббәт чаткылары шундук кабынды дип әйтә алмыйм, ә ул: «Күрүгә үк бу чибәр минеке булачак», – дип уйладым ди.

Өч пар арасыннан алар гына очраша башлый. Аралаша торгач, Михаилның аннан тугыз яшькә зуррак булуы, ветеринария институтында өлкән укытучы булып эшләве ачыклана. Яшь аермасының зур булуыннан куркып калган егетне Светлана тынычландыра: «Минем әни белән әтиңең яшь арасы 11 ел әле. Менә дигән итеп яшиләр», – ди. Аның һәрвакыт шат, күтәренке рухта булуы өйләнешергә гариза бирергә баргач та ярдәм итә әле. Бикле ЗАГС ишеген күргәч, егет: «Әллә язмыш түгел инде бу?» – дип әйтеп куя. Тәвәккәл Светлана югалып калмый: «Язмыш, язмыш! Өйдә, арткы ишектән керәбез», – ди. Гаризаны бирәләр алар. Тик аңынчы бер мөһим мәсьәлә хәл ителә.

Тормыш кадерен белү өчен башкалар белән аралашу бик кирәк.

Ике ел йөргәннән соң, өйләнешү турында сүз ката башлый егет. Тик кызының консерваториягә керергә йөрүе генә ошап бетми. Өйдә әнисе дә: «Артист кеше хатын түгел ул, сүзеңне каты итеп әйт», – дип оеткы салып куя. «Йә – мин, йә – сәхнә», – ди егет. Светлана үзе дә бу хакта уйланып йөргән була инде. Ике дә уйламый, гаилә коруны сайлый. Туй вакытында да кияүне ул фикереннән кире кайтарырга теллиәр әле. «Матур жырлы бит Светлана», – диләр. Егет сүзе бер: «Мин каршы килмим, жырлар... балаларыбыз өчен бишек жырлары».

– Үкенмисезме? – дип сорыйм. Уйлап та тормыйча: «Юк», – ди Светлана.

– Хатын-кызның зур гаиләсе булырга тиеш. Бик сирәк җырчы гына ул яктан бәхетле. Кызым да көннәрдән бер көнне җырчы булам дип кайтып әйтә икән, мөгаен, аны хупламамдыр. Үземнең мисалымда аңлатырмын. Ул хыялым, бәлки, күбрәк әнинеке булгандыр әле – чынга ашмаса да, бик бәхетле яшим!

«Әтиегез кайтыр да кирәгегезне бирер», – дип әйтәм икән, балалар көлчәк кенә, беләләр чөнки: әтиләре иркәләп сөюче генә.

Акыллы хатын – иренен тылы. Үсәндереп, кирәк вакытта терәк булган, хезмәт урынында бөтен көчен куеп эшләргә мөмкинлек биргән хатыннарның ирләре, гадәттә, зур үрләр яулый. Гаилә коргач, Михаил бизнеска кереп китә. Бетмәс-төкәнмәс командировкалар башлана. Тәмләп яши башлаган, бер-берсен тансыклаган вакыт – сагынышалар. Фотолар бер чемоданнан икенчесенә күчеп кенә йөри.

– Ә мин чемоданга күлмәкләре арасына кечкенә хатлар язып салам. «Кунакханәгә килеп керүгә әнә шуларны эзли башлыйм», – ди иде. Бала мәшәкатьләре арта башлагач, ул романтика бетте инде. Сагынып, гаиләбезнең истәлек тартмасыннан алып укыйбыз әле аларны. Романтиканы балалар алыштырадыр, күрәсең. Алар – тормышыбызның яме.

Өч бала – өч төрле галәм. Бер-берсенә бөтенләй охшамаганнар. Олы кызлары Юлиягә дә инде 16 яшь. Әнисе кебек тиктормас. «Аның белән йөрмәгән түгәрәгебез калмагандыр», – дип искә ала Светлана. Гимнастика, саксофон, гитара, фортепьяно буенча

музыкаль мәктәпне тәмамлай, хәзер инглиз телен тирәнтен өйрәнә башлаган. Киләчәген уйлый. Уртанчысы – 5 нче сыйныфта укучы Рита да апасыннан калышмый, музыка һәм сәнгать мәктәбендә укый. 5 яшьлек Арсений футболга да йөри, апалары белән бассейнда да йөзә. Ярышларда катнашып, медальләр алып кайталар.

– Тагын бер үрне яуладыгыз дим дә медальләрен шкапка алып куям. «Ник башкалар кебек безнең белән мактанмыйсың?» – дип, миңа үпкәлиләр дә. Ә мин аңлатырга тырышам: булганы белән мактанма, тагын да камилрәк эшләргә тырыш. Син түгел, кеше сине мактарга тиеш. Балалар безгә охшамаган. Алар үз баяләр белә. Тик кешелеклелек, миһербанлык беренче урында торырга тиеш. «Әтиегезнең йөзенә кызыллык китермәгез», – дип үстерәм аларны. Чөнки үзем дә шулай үстем.

Светлана – перфекционист. Шуңа таләпләре дә югарыдыр. Үзенә дә аяусыз ул. Хәтта бала табу йортында да.

– Бала табарга барганда сумкама бигудилар да тыктым. Икенче көнне хәлемне белергә килүчеләр тәрәзәдән чәче ясалган елмайган Светлананы күрергә тиеш, дип уйладым. Һәм шулай иттем дә. Тирә-ягымдагы һәр кеше канәгать, аңа уңайлы булырга тиеш. Минем – тормыш кагыйдәм бу. Һәрберсенең күңелен күрергә тырышам. Миңа авыр түгел ул, ә алар өчен бик мөһим. Көн саен кайнама балаларның көне ничек үткән сөйлим. Ул: «Сезнең белән бер чынаяк чәй эчкән кебек булам», – дип куана. Ел саен, балалар белән барып, әбиләрен беренче сентябрь белән котлап кайту – безнең традиция. Беләм, ул аның өчен изге бәйрәм. Гомер буге математика укыткан, ә кайната мәктәп директоры булган. Ул көнне әни янына барганчы, кайнатам каберенә барып чәчәкләр куябыз әле.

■ Безнең янда һәрвакыт әниләребез. Үз әнием – янымда. Кайнанама һәр адымыбызны хәбәр итеп торам.

■ 15 июнь көнне өйләнештек без. 15 елдан соң, нәкъ шул көнне, икебез өчен дә кадерле булган бәйрәмебезне билгеләп, балдаклар алыштык.

Аны да шулай искә алабыз. Улым тугач, кайнанамиң хәлен тагын да яхшырак аңладым кебек. «Әни, ничек улларыңа өйләнергә ризалык бирдең син?» – дим. Беркөнне 5 яшьлек улым әниемә серен чышкан. «Менә шушы кызын күргәч, күкрәгемдә чыпчыклар чыркылдый, йолдыз атыла башлый», – дигән. Көнләшүемне белсәгез!

Шуңа да хатын-кызың үз дөньясы да булырга тиеш. Ирен район башлыгы итеп билгеләгәч, эштән китәргә туры килә Светланага. Әле улы туганнан соң «Казан кирмәне» музей тыюлыгына эшкә керә ул. Тик анда ял, бәйрәм көннәрендә эшләргә туры килә. Балаларын жәлли. Әтиләре дә бер ялсыз эшли, аны да күрмиләр. Әнидән дә мәхрүм итмим дип, эшен калдыра. Дизайнерлыкка исә күптәннән тартыла ул. Рита туганнан соң, махсус курслар тәмамлап, диплом да ала. Югары белем алу теләге дә юк түгел. Ремонт ясау, йортка ямь кертү бик ошый аңа. Үзең дә, тирә-як та гармониядә яшәргә тиеш дип саный. Гаиләсе өчен дә Светлана шундый мохит тудыра. Ире канәгать: хатыны өйдә гаилә дөләтен дә тарта, шул ук вакытта рухи яктан да үсә, үзенә энергиясен чыгарырга да мөмкинлек бар, эше аның өчен хобби да. Балалар исә: «Безнең әни – дизайнер», – дип горурлана. Тәрбия өчен бу бик мөһим. Әни һәрвакыт балалар алдында абруйлы, үрнәк булырга тиеш. Үз әнисе кебек. Оныклары тугач, Казанга күчеп, Светланага ярдәм итә башлый Эльмира ханым. Әле дә булса, оныклары янында кайнаша. Ә иң элек – кызы янында. «Барлык кайгы-борчуларымны нәкъ минем кебек үк кабул итә ала торган кеше берәү генә дөньяда. Әни генә», – ди Светлана. Ул һаман да аның канаты астында яши кебек...

...Дизайнер һөнәре һәрвакыт белем арттыруны, замана белән бергә атлауны сорый. Һәрвакыт эзләнүдә Светлана, илһамны исә кешеләр белән аралашудан, сәя-

Өйләргә ямь өстәү минем хобби да, эшем дә. Күңелдә генә түгел, тирә-якта да гармония булырга тиеш.

хәтләрдән ала. Ел саен үзе генә берәр Европа шәһәр-нән урап кайта. Анысын да иренең командировкаларына туры китерергә тырыша. Дүрт көн буена ул үзенә үзе хужа булчак! Тыныч кына шәһәр урамнары буйлап йөри, күзәтә, соклана һәм бер олау идеяләр белән, сагынып, гаиләсе янына кайта. Аңлый: тормышның бөтен мәгънәсе балаларында. Ул – иренең тормышы белән яшәүче хатын. Иртәгә аны башка урынга билгелиләр икән, чемоданын жыйа да аның белән чыгып китә. Яңа урында яңа тормыш башларга чәйнек сатып алачак. «Берни дә үзгәрми дип яшәү дөрес түгел», – ди Светлана ханым. Барысына да әзер булырга кирәк. Шунның өчен бүген һәм хәзер яши ул. Балаларына да шуны өйрәтергә тырыша. Тормыш мизгелләрдән тора. Кечкенәме ул, зурмы – һәрберсеннән ләззәт алып яшәү зур бәхет аның өчен. Танышканнарына быел – 20 ел. Театрга билет алып, дусларын чакыралар. Аларны ка-выштырган «Гаугалы гаилә» хәзер репертуарда юк инде. Ләкин ул спектакльдәге кебек, хәзер үзләре уйный. Тормыш шулай инде ул. Шунның белән күңелле дә!

Бәхетле ананың гына балалары бәхетле булып үсә. Ә моның өчен үзең белән гармониядә яшәргә кирәк. Күптән түгел менә рәсем ясый башлады. Үзе өчен. Күңел омтылышы бу. 20 ел тотып та карамаган баянын кабат кулына алды. Күңеле куша, жаны шулай тели. Өздереп бер уйнап, барысын да шаккаттырыр әле. Бүген эшләрдәй эшләргә, бүген ясалырга тиешле адымны иртәгәгә калдырмый ул. Үткәннәргә дә уйлап утыр-мый. Бүгенгесә кадерле.

Фото: Сәмбел Гаффарова

КЫШ БАБАЙГА ЫШАНУ ЯКИ ТЫЛСЫМЛЫ ТӨН

Чулпан
ГАЛИӘХМӘТОВА

КАР БУРАННАРЫ, ЯШЕЛ ЧЫРШЫ, ГИРЛЯНДА
УТЛАРЫ, ӘФЛИСУН ИСЛӘРЕ, КЫШ БАБАЙ...
ДӨНЬЯДАГЫ ИҢ МОГЖИЗАЛЫ БӘЙРӘМ УЛ ЯҢА ЕЛ.

Кеше үзен белә башлаганнан бирле, картайган көннәрендә дә шул бәйрәмне көтә. Башта үзе, аннан – балалары белән, соңыннан онык-оныкчыкларына кушылып. Яңа ел, иң элек, балачак бәйрәме! Хәтерлисезме, Кыш бабайны көткәнне? Аның килүенә шигырь-жырлар өйрәнүгезне? Кыш тылсымчысы безгә тормышта чынлап та ярдәм итәме? Әллә балачакның якты бер хатирәсе булып кына каламы?

Барыбыз да хәтерлибез балачактагы Кыш бабайны. Кар бөртеге күлмәген киеп, бизәлгән тарантасларга утырып, урам буйлап бүләк өләшәп йөргән Кыш бабайны көтүләрем истә, әни башлангыч сыйныфта яхшы укыганы өчен аның туп бүләк итүен (уенчык юк заманда зур бүләк бит инде ул!), әти Кыш бабайдан кызыл билле бер прәннек алып куануын хәтерли. Матур сихри бер әкият булуын аңлыйбыз. Тик балалар тугач, кабат шул тылсымга уралып, балачакка кире кайтабыз.

Ә хәзерге буын балалары туп белән прәннек кенә көтми шул Кыш бабайдан. Бүләк сорап, хат язудан башлана безнең Яңа елга әзерлек. Телләрен чыгара-чыгара, язып, аны матурлап-бизәп тәрәз төбенә куеп йокларга ятыш. Иртәнгә инде хат юк. Димәк, Кыш бабай килеп алып киткән: бүләк әзерли. Ә без шигырь-жырлар өйрәнә башлыйбыз. Ул көн килеп житкәч, Кыш бабайны ишек артыннан чакырганда, балалардан битәр, үзәбез ныграк кычкырабыз бугай әле. Әйтерсез, безгә дә бүләк сузуын көтәбез...

Балаларны алдарга, Кыш бабай барлыгына ышандырырга ярамый дигән фикерләр йөри. Ә нигә әле балаларны хыялланырга өйрәтмәскә? Биләүдән төшүгә үк балачагын урлап, кырыс дөньяга күзләрен ачтыру киләчәктә аның психикасына да тәсир итәргә мөмкин түгелме? Ул нәрсәгә булса да ышанырга, өметләнәргә, сокланырга тиеш лабаса. Балачакның төп символы – әкияткә, мөгжизага ышану турында әйтүем.

4-5 яшьләргә кадәр бала бөтен барлыгы белән Кыш бабайга ышана әле. Бу ышаныч анда әдәп-әхлак тәрбияләргә ярдәм итә. Куйган максатларга ирешергә дә. Гаиләдә бик озак вакыт Кыш бабайга ышанган кеше – баш бала. Башлангыч сыйныфларда гына аның «күзләрен ачалар». Бу яңалыкны бик авыр кабул итүче балалар да бар. Алдаганыз дип, әти-әниләренә үпкә белдерүчеләр дә. Әллә алдатылары килмәгән, әллә үч итеп, серне эне-сеңелләренә чишәргә дә күп уйлап тормыйлар.

Олы кызымның мөгжизасы бетүгә үзем сәбәпче булдым. Яңа ел мәшәкатләре белән йөргәндә, онытылып, Кыш бабай өчен алган бүләкләремне машинадан чыгарырга онытканмын. Кызыксынучан күзләр тиз күрәп алган, күрәсез. Кыш бабай килеп жыргалып-биетеп уенчыкларны тапшырып китте. Балалар бүләкләр өчен, без балалар өчен шат идея бу кичтә. Йоклар алдыннан безгә тыныч йокы теләргә кәргәч, кызым колагыма шыпырт кына: «Әни, Кыш бабай биргән бүләкләр синең машинада иде бит. Димәк, бүләкләрне сез аласыз? Кыш бабай да чын түгел икән. Тик апаем ишетмәсен инде», – диде сөңлесен кайгыртып. Үзенең күзләрендә яш. «Балалар күп, Кыш бабай бөтенегезгә дә бүләкләр сатып алып өлгәре алмый. Шуңа кайбер чакта бездән ярдәм сорый», – дип акланырга тырыштым. Аның юклыгын аңласа да, Яңа ел житкән саен безгә кушылып уйный ул. Сөңлесе белән бергә утырып, Кыш бабайга хат яза. Әллә сөңлесеннән көнләшәп үсәргә теләми, әллә безне борчыйсы килми, әллә хат язмаса, бүләк булмас дип курка...

Яңа ел традицияләре бала күңелендә үз эзен калдыра, әлбәттә. Кунаклар килү, бергәләп бәйрәм итү гаиләдәгеләренә якынайта, мөгамәләләренә жылыта, рәхимле, игътибарлы булырга өйрәтә. Бүләкләр бирешеп, бер-беребезне шатландырырга да бер сәбәпче бит ул Яңа ел! Балачактагы Кыш бабай гомеребез буе (бигрәк тә авыр вакытларда) мөгжизаларга ышанырга этәрми микән безне? Без, хатын-кызлар гына түгел, ир-атлар да әнә шулай уйлый түгелме? Алар да кайчандыр бала булган бит.

Ләбиб ЛЕРОН,
язучы,
өч бала ата-
сы, өч онык
бабасы

– «Дөньяны бар афәтләрдән дә бары тик әкият кенә саклап калачак!» дигән мәшһүр «Чиполлино» авторы Джанни Родари. Һәр бала Кыш бабай белән Кар кызына да, Кар малай белән Былтырга да, гомумән, әкияткә ышанып үсәргә тиеш. Балачакта да, язучы булгач та, әкият китапларын күп укыдым. «Нәни принц», «Белмәмеш мажаралары», «Кирлемән», «Тычкан баласы Чикыл», татар халык әкиятләре... Мин шушы әкиятләренә укып, алардагы геройларның чынлап та тормышта булуына һич шикләнмичә үстем. Үзем дә шундыйрак рухтагы әкиятләр тудырдым һәм уйлап тапкан геройларымның барлыгына ышанып яздым.

Мин үзем Кыш бабайның барлыгына өченче сыйныфка кадәр ышандым. Гәрчә, ел саен безнең авыл клубында узган бәйрәмдә Кыш бабай булып күрешеләребез Рафаэль абый яисә Рафит абый килсә дә – ышандым.

Минем балаларым да Кыш бабайның дөньяда барлыгына ышанып үсте. Оныкларым Фәридә, Нурихан һәм Сәйдә дә аны (татарча сөйләшүче Кыш бабайны!) ел саен сагынып көтеп ала. Алдакчылар, ялганчылар сөйләгәннә ышанганчы, әкияткә, Кыш бабайга ышануың хәерлерәк. Шулай бит?!

Радик САБИРОВ,
(«Идел»
журналының
баш мөхәр-
рире, ике бала
атасы «про-
фессиональ»
Кыш бабай)

– Өстән тир ага. Тамак карлыккан. Ничәнчедер йортка-фатирга керә-керә (эштән соң бит әле), арылган. Ләкин... рәхәт! Әкият иленнән чынбарлыкка кайтасы килми... Берничә ел элек Кыш бабай булып эшли

башлагач, кичлөрен мин энә шулай серле, мажаралы, кызыклы әкият дөньясына эләктем. Беренче тапкыр барганда әле нарасый булган кызлар-малайлар инде үсеп житкән, энекәшләр, сеңелкәшләр белән бәйрәм итә. Кыш бабайны көтәләр, аңа ышаналар, аның булуын телиләр. Аларга бит бу бәйрәмне эти-әниләрә бүлөк итә. Искәrmәләр юк түгел. Кайбер затлы фатирларга килеп керүгә, ата-анасы нишләргә белми аптырап кала. Чакыруын чакырган алар Кыш бабайны, ләкин ишектән, «анда басма, келәмем кыйммәтле», «чыршыга акын килеп аудар күрмә» дигән сүзләр белән каршы алалар. Житмәсә, балалар да «бу машина кирәк түгел! айфон кирәк!», «айфоным бар инде, айпад кирәк», – дип елап жибәрергә күп сорамый. Мондый гаиләдә әкият була алмыйдыр инде. Син дә үзеңне «Кар патшабикәсә» мультфильмындагы бозлы дөньяга эләккәндәй хис итәсәң, моннан тизрәк чыгып качасы, гадиликкә, эчкерсезлеккә, яктылыкка күчәсе килә башлый.

Әбиләрә, бабалары булган гаиләләрне яратам. Гап-гади тормыш алып барганнарны. Әкияткә, могжизага күбрәк ышана алар. Күңелләрә киң. Балаларның да теләк һәм хыяллары гади, Кыш бабай бүлөк иткән курчак яки машинага да риза алар. Кызык: үзләрә бер үк вакытта әкияттә һәм... чынбарлыкта да. Могжизалы әкият һәм кырыс чынбарлык...

Булат
БӘЙРӘМОВ,
шоумен,
өч бала
атасы

– Хәзер, дин көчәйгән вакытта, Яңа ел бәйрәменен әһәмиятен киметергә тырышалар. Шәхсән үзем алай уйламыйм. Балачак бер мизгел генә, уза да китә. Балалар аны яктырак, матуррак, кызыктырак уздырсын өчен кулдан килгәннән барысын да эшләргә тырышабыз. Яңа елны да гаиләбез белән көтеп алабыз. Һәр елны Кыш бабай чакырабыз. Үземнең дә Кыш бабай булып киенгәнем булды (олы кызым тавыштан таныды тануын). Аның булу-булмавын яшьләрә житкәч барыбер беләчәкләр, аңлаячаклар, аңа ышанудан туктаячаклар. Шулай да... Ничә ел элек булгандыр бу хәл. Кыш бабай килгәнче балалар аңа хат яза бит әле. Кызлар өстәл тирәсендә кайнаша. Олысы әйтә: «Мин, әлбәттә, аңа ышанмыйм инде, тик шулай да язачакмын», – ди (бүлөк кирәк бит!). Үзем кечкенә чакта Кыш бабайга ышандым микән, хәтерләмим дә. Миңа балалар бакчасынан ук Яңа ел ролен бирәләр иде. Шуңа күрә Кыш бабайның тәрбияче апа икәннән белеп үстем. Ә менә могжизага ышанып яшим. Сабыйның дөньяга килүе дә олы бер могжиза бит ул!

Могжизага ышанмыйча яшәү авырдыр ул. Бәлки ансыз яшәп тө булмыйдыр. Мин ышанмыйм диючеләрнең дә йөрәкләренә бер почмагында яшеренгәндер ул. Ә Яңа ел аның барлыгын белдерәдер. Күптән Кыш бабайга ышанмасак та, әле дә булса могжизага ышанасыбыз килә. Бер генә төн булса да. Яңа елның сихри төнендә! Нәкъ энә шул төннән соң тормышыбызның безгә ошап бетмәгән ягы үзгәрәп куяр кебек. Балалар белән бергә без дә хыялларның чыңга ашуын, үз Кыш бабабыз килүен телибез. Курантлар сукканның икенче минутында ук тагын бер гади яңа көн башланганын аңласак та, ел буга Яңа ел төнен көтәбез. Энә шул тылсымлы төн безне нигәдер ымсындыра да.

БЕЛГЕЧ КИҢӘШЕ.....

Солтания
ГАТАУЛЛИНА,
психолог

Тылсымга, могжизаларга ышану балалар һәм олылар өчен дә яхшы. Һәрберебез бу тормышта нәрсәгә дә, кемгә дә булса ышанып яши. Кайда – чынбарлык, кайда – уйдорма икәнлеген бала әкрәләр кенә өйрәнә. Кыш бабай бала өчен – чынбарлык. Аның күңеленә ул уңай образ булып керә. Кыш бабай ел буга минем хакта онытмый, нәрсәләр яратуым белән кызыксына дип уйлый. Кайбер эти-әниләр, олылар балаларның шундый матур уй-хыялларын онытып, шартлар куялар. Боткаңны ашамасаң, үзеңне начар тотсаң, тыңламасаң, «икеле» алсаң Кыш бабай бүлөк алып килми дип тәрбияләргә тырышалар. Болай эшләү балада борчу хисе тудыра, ул психологик жәрәхәт ала. Аларның хыяллары төрлө, кемдер бу сүзләрне жиңел генә үткәрә, кемдер, берәз гына ялгышлык эшләсә дә, борчылып, үзен битәрләп куркып йөри. Кыш бабай балага борчылыр өчен сәбәп түгел, ә бары тик шатлык хисләре, бәйрәм рухы тудыручы уңай герой булырга тиеш. Кыш бабайның бүлөкләре кыйммәтле булмасын иде. Бу хәзергә ата-аналарның зур хатасы. Кыш бабай комсызлык хисе түгел, ә бәйрәм рухы тудырырга тиеш. Кыйммәтле бүлөкләрне баланың туган көненә алып бирергә була. Кыш бабай берәз генә, ә балалар бик күп, аның акчасы житмәс, сиңа ул бүлөкне алса, башкалар бүлөксез калыр, ә сиңа аны соңрак алырбыз, дип аңлатырга тырышып карагыз. Без үзебез дә балалар кебек Яңа ел могжизаларына ышанып, хыялланып яшибез. Гел тискәре хәбәрләр генә ишетеп яшәгәнче, нинди дә булса могжизага ышанып, шатланып яшәү депрессияләргә бирелмәскә ярдәм итә. Хыяллар да кайчан да булса тормышка аша бит ул. Матур хыяллар белән яшиң! Яңа ел белән котлыйм, дуслар!

Алинә ЗАҢИТОВА — ялгыз чыгыш ясаучы фигуралы шуучы. Олимпия чемпионы. Европа чемпионы. Гран-при финалы жиңүчесе. Юниорлар арасында Дөнья чемпионы. Россиянең атказанган спорт мастеры. Дуслык ордены кавалеры. «Ел спортчысы» исеменә лаек булды. Пхёчханда алтын медаль яулаганнан соң, аның белән бергә шатландык, Миланда узган Дөнья чемпионатында медальсез калгач, борчылдык, тик авырлыкларны жиңеп, кабат пьедесталга күтәрелә алуы белән горуланудан туктамадык. Бала гына булса да, зур үрләр яулап куандырды ул безне. Олимпия алтынын алу белән генә туктап калмады. Финляндиядә бозда Кармен образы тудырып, тамашачыларның да, жюриның да күңелен яулады — Гран-прига лаек булды. Әлеге чыгыштан соң, спортчыны «Кызыл балерина» дип атый башладылар, Мәскәүдә узган Гран-при этабында кыска программада жиңеп, дөнья рекордын яңартты. Аңа кадәр дә иң яхшы күрсәткеч Алинәнеке иде. Билгеле булганча, быел фигуралы шуу буенча хөкемдарлар бәяне яңача бирә башлады. Шул рәвешле, элек куйган рекордлар тарихта калды. Яңа тарихның чышмә башы татар кызы Алинә Заһитовадан башланды. Алинә туктарга жыенмый, һаман алга бара. Ә жиңүнең ничек бирелгәнән ул үзе генә белә, әлбәттә. Көн буена сузылган репетицияләр. Шул репетицияләр арасында берничә минут эчендә генә аның белән сөйләшә алдык.

Алинә ЗАҢИТОВА: «Олимпта каласым килә!»

Алинә, сез Олимпия чемпионы, Европа чемпионы, Финляндиядә Гран-при яуладыгыз, дөнья рекордын куйдыгыз. Уңышларыгызның кайсына «бишле» билгесе куяр идегез?

— Олимпия уеннарына, әлбәттә. Анысы да «бишле»лек түгел әле. Чөнки бервакытта да программаны камил итеп шуып бетереп булмый. Ни өчен Олимпия уеннарымы? Чөнки ул иң төп ярыш. Мин аңа физик яктан да, рухи яктан да әзер идем.

Олимпия алтыныннан соң туктап калмаска нәрсә яки кем ярдәм итә?

— Мин, әлбәттә, дәвам итәргә теләдем. Күпләр: «Олимпиадада жиңде, спортны ташларга да була», — диде. Бу сүзләр мине, киресенчә, кыздырып кына жиңәрдә. Тагын да ныграк эшлисем килә башлады. Тренерым Этери Георгиевнаның (Тутберидзе) ярдәме зур булды. Мотивацияләрем — фигуралы шууга мэхәббәт. Тормышымны бозсыз, тимераяксыз күз алдыма да китерә алмыйм.

Алинә, алдагы сезоннарда нинди максатлар куясыз?

— Минем чираттагы максатыммы? Максатым, мөгаен, шул ук. Бер хата-сыз, рэхәтләнеп, программаларымны башкару һәм бозда туган эмоция-

ләремне тамашачыларга житкерү. Чыгышларымның башкаларга да ошавы, аларның алкышлары минем өчен иң зур бүләк.

Алинә, әти-әниләрегез Татарстан башкаласына күчкәннән соң Казанга кайттыгызызмы әле? Ижаудан соң безнең шәһәрне ярата алдыгызызмы?

— Минем әле Казанга кайтканым булмады. Кайчан кайтасымны да белмим әлегә. Кечерәк чагымда ярышка гына килгәнәм булды.

Ләкин ул вакытта да Спорт сараеннан башка берни хәтерләмим.

Тиздән Яңа ел. Олимпия чемпионныннан нинди теләкләр булыр?

— Үзегезгә ышаныгыз. Бу — иң мөһиме. Алдыгызга бер максат куегыз да бернигә карамый шуңа таба омтылыгыз. Барысы да уңышлы булчак.

Ә без Алинәгә яңа уңышлар телибез һәм түземсезләнеп Казанга кунакка көтеп калабыз.

Чулпан ГАЛИӘХМӘТОВА әңгәмәсе.

Фото: Юлия Комарова. <https://fsrussia.ru/>

Бәрмәнчек. Тал пәсиен керәшеннәр шулай атый. Озын кыштан соң иң беренче уянган тал агачына, аның көченә, йомшак сары «чәчәгенә» ничек шаккатмыйсың?! Язма героем да көчле кеше, яшь һәм энергияле җитәкче. Республикада гына түгел, аннан читтә яшәүче карендәшләре дә зур өмет белән карый: аңа керәшен халкының этник мәдәнияте үрнәкләрен торгызу, таныту һәм киләчәк буыннарга тапшыру кебек җаваплы вазыйфа йөкләнгән. Таныш булыгыз: Артур ПОЛЯКОВ. Керәшеннәрнең «Бәрмәнчек» дәүләт фольклор ансамбле директоры. Керәшеннәр иҗтимагый оешмасы идарәсе әгъзасы, бу оешманың Казан бүлгә җитәкчесе. «Кайбыч якташлыгы» иҗтимагый оешмасы җитәкчесе. Татарстан Республикасының атказанган мәдәният хезмәткәре. Кайбыч районы Кыр Буасы авылында туган.

Фото: Ксения Богданова

Гөлнур
САФИУЛЛИНА

«ТӘВӘККӘЛЛЕК МИНДӘ ҖИТӘРЛЕК...»

ТАМЫРЛАР. Бабайны мин бөтенләй бел-мим. Аның казакъ икәне һәм Нургази исемле булуы гына мәгълүм. 1939 елны әбине колхоздан читкә эшкә җибәрәләр. Шунда эшләгәндә, кесәсеннән бер уч иген табып, урлаган, дип, аны төрмәгә утырталар. Сугыш елларының тәртипләре кырыс була шул... Мама (бездә – керәшеннәрдә әнигә шулай дөшәләр) 1946 елда төрмәдә туа. 3 яшькә кадәр шунда үсә. Каядыр Казакъстан далаларында. Әни, әлбәттә, боларның берсен дә хәтерләми. Ул чакларның хатирәсе булып, өйдә аның 2 яшьлек чагында төрмәдә төшкән бер фотосы гына саклана. Нургази бабай турында әби беркайчан берни сөйләмәде. Без дә кечкенә идек,

сорашмаганбыз, төпчәнмәгәнбез. Хәзер булса, каршына утырып, барысын да бәйнә-бәйнә сөйләтер идек дә... Әни дә бабай турында бездән артык белми. Әби аңа да ачылмаган: ирсез бала табу оят заманнар булган бит. Әнине «кычыткан чыпчыгы», дип күп кимсеткәннәр: безнең якта керәшеннәр атасыз балага шулай диләр. (Әнинең паспортында әтисенең исеме бөтенләй язылмаган. Ул Галина Полякова булып кына йөри.) Төрмәдән чыккач, Дарья әби авылга кайтып урнаша. Әнине ул ялгызы гына үстерә. Кичергән сынаулар эзсез генә узмаган: әби бик кырыс кеше иде безнең. (Аның бу сыйфаты әнигә дә күчкән, ул да шундый.) Каникулларда балаларны әбигә – Мәлки авылына җибәрәләр иде. Карантин

була иде ул безнең өчен... Әби шактый коры куллы, маллары күп – безне дә тик тотмый. Хәзер уйлым: бик тырыш кеше булган ул. Бездә аның кебекләренә «правар», диләр. (Русның «проворный» сүзеннән алынган бугай. Житез, өлгер, елгыр, ягъни мәсәлә.) Бөтен эштә тәртип ярата иде. Әни дә бездән һәрвакыт шуны таләп итте. Алган әйберне урынына кире куймый кара син! Хәзер, үзем әти булгач, үз өемдә генә берәз иркәнәйдем. Хәер, әтидә дә бар иде бу сыйфат. Сарайга кереп, берәр эш коралын алып торасың икән, нәкъ шул урынга кире кертеп куярга тиеш идек.

Әти ягы туганнарда бай – алар сигез ир малай һәм бер кыз үскәннәр. Бүгенгесе көндә төпчек кызлары гына исән инде. Бабай бер аяксыз булган, әмма гренадер кебек зур гәүдәле. Куллары көрәк-көрәк иде дип сөйләләр: ике йөзле кадакны кул белән генә сугып кертә торган булган. Әти дә төптән юан иде безнең.

Әни гомер буге башлангыч сыйныфларны укытты – гел бер урында эшләде. Сәнгатькә тартылу аңардан киләдер: ул жыр-моңга гашыйк кеше. Үзе дә жырлы иде. Күңеле тулган чакларда бүген дә моңлана. Мәктәптә жыр дәресен алып баруны да аңа тапшырдылар. Татарстанның халык артисты Лена Бичарина – аның укучысы. «Мине жыр дәрәҗәсына Галина Нургазиевна алып кереп китте», – дип, ул гел әйтә.

Ә әти механизатор иде. Өстәвенә, кул остасы! Фантазиягә бик бай кеше иде. Китап укырга яратты. Рәссам Шишкинның бер картинасыннан күчере, өебезгә болдыр ясап куйды. Шуннан соң бөтен авыл, әти кебек бизәп-бизәп, өйәлдә баскычы ясарга кереште. Аннан бу яңалык күрше авылларга күчте... Безнең якка килсәгез, андый болдырларны хәзер дә күрергә була әле. 1995 елда әтигә инсульт булды... 52 яшь кенә иде аңа.

БАЛАЧАК Алты бала үстек. Ювелир кебек төгәл кабатланган бездә: малай, кыз, малай, кыз, малай, кыз. Ул чакта йорт саен шулай

биш-алты бала иде авылда. Әти-әни генә түгел, безне урам да тәрбияләде. Олы малайларның ничек йөзәргә өйрәткәннәре һаман истә. Бик гади инде: тоттылар да суга ыргыттылар. Үзләре карап тордылар. Күрше малай белән елдый-елый йөзеп чыктык. Яр кырында да озак еладык. Зурлар кайтып киткәч, яңадан кереп йөзеп карадык. Була!

УКУ Мәктәптә әйбәт укыдым. Бер чара да миннән башка үтмәде. Нәрсәгә тотынсам да, иң беренче буласым килә иде. Әле дә

бар андый омтылыш... Иң ошаган фән – татар теле һәм әдәбияты иде. Төгәл фәннәр авыр тоелды дия алмыйм, минем өчен алар кызык түгел иде... Химияне бик яраттым. Химик булырга, химия-биология буенча үз лабораториямне ачарга дип хыялландым. Әмма педагогика институтында биология буенча тестка «икеле» куйдылар. Әниңең пенсионер икән, миннән акча алып булмаячкын аңлагач... Гарьләндем инде! Биологияне су кебек эчә идем бит. Караламаның берсе үземдә калган иде: кайткач тикшердем – нибары бер хата ясаганмын... Икенче көнне документларны Казан мәдәният һәм сәнгать институтына

илтеп тапшырдым. Режиссерлар әзерли торган бүлеккә сайладым, ә үзем этюдның да нәрсә икән белмим. Анысын документлар кабул итүче кыз аңлатты. Укый башлагач, аптырадым: мәктәптә йолдыз идем, ә монда мине күргән кеше дә юк... Ярты елдан соң әнигә кайтып әйттем: «Бик авыр, игътибар да юк, ташлармын, ахрысы», – дим. Әни утырып елады: «Мин риза түгел», – диде. Укып калдым... Бик зур тормыш мәктәбе булды миңа институт. Кеше белән сөйләшәргә, аралашырга өйрәтте. Язмышымны сәнгать юлына алып кереп китте.

УҢЫШ Мин Камал театрында Шамил Зиннурович мәктәбен үттем. Бу исә зур бәхет! Өченче курста укыган чагым. «Нәүрүз»

фестиваленә куратор итеп алдылар. Миңа Саха-Якутия коллективы эләкте. Фестиваль узды, инде кунакларны озатам. Поездга утырганда: «Реквизитларын кертмибез, артык зур, күп», – диделәр. Нишләргә? Поезд начальнигына чаптым. Ул: «Вокзал начальнигына барыгыз, мин хәл итмим», – ди. Иртәнге сәгать дүрт бу! Кабул итү бүлмәсендә, әлбәттә, беркем юк. «Жидедә генә килә», – диләр. Ә поезд бер сәгатьтән кузгалырга тиеш... Шамил Зиннурович: «Хәзер үзем киләм», – дип шалтыратта. «Юк, борчылмагыз, хәл итәм», – дим. Вокзал начальнигының телефон номерын таптым, уятып сөйләштем – утыртып жибердем артистларны. Бу хәлне театрда хәтерләп калдылар: V курсны тәмамлауга мине баш администратор итеп алдылар. Кичәге студент өчен зур вазыйфа иде бу. Сигез ел эшләдем мин анда. Аннан «Бәрмәнчек»кә директор булырга тәкъдим ителәр.

2010 елда килдем «Бәрмәнчек»кә. Яңа, халыкка күренмәгән, үз йөзә әле булмаган ансамбль... Бинасы юк, коллектив тупланып житмәгән, инструментлар юк, жиһаз, костюмнар юк... Бер автобуслары бар, анысы да йөрми. Финанс елы инде башланган – нәрсәндер үзгәртәргә өметләнү урынсыз... Беренче мәлдә Камал театры бик ярдәм итте. Хәер, хәзер дә булышалар – мин аларның башка чыккан уллары кебек. «Ак Барс холдинг» жәмгыяте башлыгы, республика керәшеннәре ижтимагый оешмасы рәисе Иван Егоров безне үз канаты астына алды. Быел ансамбль оешканга ун ел булды. Тиздән үз йортыбыз да булачак. Дөресрәге, ул бар инде, ремонт ясап керергә генә кирәк. «Бәрмәнчек»не инде хәзер танийлар. Телевидение аша да еш күренәбез. Гастрольләргә үз автобусыбыз белән чыгып китәбез. Бүгенге көндә ансамбль репертуарында 150 дән артык керәшен халык жырлары һәм традицион стильдә куелган 30 дан артык бию бар. Репертуар гел баеп тора. 70-80 нче еллардагы экспедицияләрдә тапкан хәзинәләре белән танылган фольклорчы Геннадий Макаров та бүләшә. Үзәбез дә экспедицияләргә йөрибез. «Бәрмәнчек» ансамбле – керәшеннәрнең жыр-моңнарын да, гореф-гадәтләрен, йолаларын да саклаучы бер үзәк ул.

МӘХӘББӘТ Театрда эшләгән вакытым. Администратор буларак, буфетчы, гардеробта эшләүче, билет сатучы, билет ертып

торучыларның барысын барлап, туплап торам. Буфетта 30 елга якын эшләүче Нахия апа бар. Бер көн карыйм – кәефе юк. «Нәрсә булды?» – дим. «Кызым Кадышево бистәсенә киткән иде, телефонын алмый», – ди. «Бирегез, үзем шалтыратырмын», – дигәч, ул аның номерын язып бирде. Кесә телефоннарына бөтен бүлмәдән дә шалтыратып булмый иде әле ул чакта. Ә бездә «8» ле бар. Шалтыраттым, алды. «Алсу, ничәдә өйдә буласыз?» – дим. «Тугызда», – ди. Нәкъ кичке тугызда кабат аның номерын жыйдым. «Алсу, нигә әнигезне борчийсыз?» – дим. «Ә сез кем соң?» – ди аптырап. «Камал театрының яңа парикмахеры», – дим. Ул бит театрда үскән кыз – андагыларның барысын да белә. Әнисеннән сорашкан инде. «Нинди чәч кисүче булсын? Минем начальник ул! Кара костюмнан гына йөри, бик чибәр егет», – дигән Нахия апа. Театрга бер килүендә мин Алсуну залда читтән генә күреп калдым, тик янына бара алмадым, жай чыкмады. Икенче юлы, ул әнисе янына кергәч, буфетта күрештек. Пыяла суыткыч аша күзләребез очрашты. Шул житте... Ул көнне без аның белән театрда Чуйков урамына кадәр жәяү кайттык. 21 ноябрь иде ул. Кар явып торган бик матур кич иде. Без аны ел саен бәйрәм итәбез, бер-беребезгә бүләкләр бирешәбез: ике арада мәхәббәт уты кабынып киткән көн бит ул...

Алсунуң беренче тапкыр мине гастрольгә озатырга килгәннән бүгенгедәй хәтерлим. Без Уфага киттек, ә ул елап калды. «Сагынырмын инде», – дип... Ике ел очрашып йөргәннән соң, өйләнештек. Студент чакта «РКБ-2»дә урам жыештыручы булып эшләдем. Театрга урнашкан та ул эшне ташламадым. Бер бүлмә бирделәр, шунда торам. Иртән сырхауханә тирәсен жыештырам да, галстук тагып театрда эшкә китәм. Ун ел эшләсәң, бүлмә бөтенләйгә сиңа була, диделәр. Өйләнгәндә, дүрт ел эшләгән идем инде. Түйдән соң, әби – Алсунуң әнисе: «Сез дә чыгып китсәгез, берүзем калам», – дип, елаплар диярлек мине үзләренә күчертте. Алардан кадәр иртүк Чехов базарына килеп, урам жыештырып йөрүе авыр булды – эшне ташладым. Бүлмәсез дә калдым. Йортка кердем булды... Берзаман миңа дөнья тар булып тоела башлады. Бернәрсә дә үзәк теләгәнчә түгел... «Ярдәм итегез», – дип, Шамиль Зиннуровичка кердем. Ул бүлмә бирде. «Алсу, әйдә, үзегезгә тормыш корыйк. Яратсаң, чыгып китсәң минем белән», – дидем. Китмәс дип уйлаган идем, ә ул шундук әйберләрен жыйды...

ДУСЛАР Төн уртасында уятып ярдәм сорарлык? Бар андый дуслар! Ижатташ дуслар дисәм дә ярый аларны. Без – бишәү. Бер-беребезне институтта укыганда ук таптык. Аралашып яшибез. Хәзер инде хатыннарыбыз, балалар да бер казанда кайный. «Кеше юлда, ялда һәм малда сынала», дигән сүзләренә еш әйтәм. Шушы өч сынауны үткәч тә кеше булып кала икән, ул минем өчен инде иң якын дуска әйләнә.

АКЧА Көтмәгәндә бик күп акча ишелеп төшсә, аның белән нишләр идемме? Тәгаен төшәрме икән соң? (Көла.) Акчаның күп булганы юк инде аның. Акчасыз бу дөньяда бернәрсә эшләп

булмый, әлбәттә. Бигрәк тә хәзерге заманда. Әмма мин шундый кеше: еракка планнар корып яшәмим. Булмастай нәрсәләренә уйлап хыялланмыйм. «Яшисең икән – яшә», дигән девизым бар. Бүген, хәзер! Бүген дәрәс итеп яшисең икән, иртәгәң дә, киләчәгәң дә булачак... Акча жыюга мин, гомумән, каршы: үзгәннән акча жәлләү дәрәс түгел. Киясе килгәнне – кияргә, ашыйсы килгәнне – ашарга, барасы килгән жиргә барырга кирәк. Күбрәк сәяхәт итәргә тырышуым да шуңадыр. Бүләкләр бирергә бик яратам.

БАЛАЛАР Балалар сәнгать юлыннан китәрме-юкмы, әлегә әйтү авыррак, әлбәттә. Әмма тартылалар. Альберт жырлый: «Кечкенә малайлар» (соңрак – «Малайлар») дигән төркемгә йөрде. Шөһәр буенча күп урыннар яуладылар. Улыбызга хәзер 12 яшь. Кечкенәсе – кыз. Анысы бик шук! Холкы белән генә түгел, йөз-кыяфәте белән дә миңа охшаган. «Ут бөтерчеге», диләр бездә аның кебекләре турында... Быел без аны «Казан» бию ансамбленең кечкенәләре төркеменә бирдек. Әниләренә алар «әни» дип дөшәләр, миңа, керәшен гадәте буенча, «папа», диләр.

Безгә караганда, аларны әни күбрәк тәрбияли бугай. Укытучы кеше бит – белеп эшли. Артык иркәләми! Жәй буена балаларның икесен дә авылга кайтарабыз. Безнең Кыр Буасы кырык кына йортлы. Урамында машина да йөрми. Ә табигате нинди матур! Авыл уртасында ике күле бар. Гөбенә елгасы агып тора. Янәшәдә генә урман... Чакырсаң та, әни беребезгә дә торырга килми, «Йортны ташлап чыгып китмим», – ди. Ике атнага бер кайтып йөрибез. Ә шалтыратып хәл белешү – көн саен!

КУРКУ Минә сатлык кешеләр куркыта. Якыннарымны югалтудан да бик куркам. Әниләр олыгаеп бара... Аларны югалтудың кичерәсе бар дигән уй күңелне гел әрнетеп тора... Әтисез калганда миңа 13 кенә яшь иде. Малайлыктан яшүсмерлеккә кереп барган чагым. Әтинең иң кирәк вакыты! Шундый авыр булган иде ансыз калу... Кирәк чакта ачуланып, кирәк чакта мактап жибәрә белә иде әти. Үтемле киңәшләре хәзер дә житми миңа.

ҮЗЕМ ТУРЫНДА Мин үземне кешеләренә ярата торган кеше дип саныйм. Беркайчан да төшенкелеккә бирелмим. Бөтен нәрсәдән дә яхшылык табарга тырышам. Ә холкымдагы котыласы килгән сыйфатларга килгәндә... Сөйләшмичә тора алмыйм! Кечкенәдән шулай. Дәшми тору ир-атны бизи кебек тоела инде миңа. Ләкин тырышсам да, килеп чыкмый. Ир белән хатын бер-берсә белән сөйләшмәсә, бергә торып китә алмый, диләр. Эштән кайткач, без Алсу белән кухнядан чыкмыйбыз да – сөйләшеп туймыйбыз. Гаилә булгач, ир белән хатын арасында төрле хәлләр булгалый, билгеле. Савыт-саба шалтыраса, Алсу, гадәттә, дөшмәскә әйләнә. Иң зур жәза шул инде миңа... Бер сәгать буга ничек сөйләшми торасың?! Үзем беренче булып янына барып сүз каттам.

Тулысынча сайтыбызда: www.suyumbike.ru

Яна Мөхәммәтшина – медицина фәннәре кандидаты, Казан федераль университеты каршындагы фундаменталь медицина институтының ген-күзәнәк технологиясе лабораториясендә өлкән фәнни хезмәткәр, нейрорегенерациянең молекуляр-күзәнәк механизмнары төркеменең фәнни җитәкчесе.

Фән булмаса кешелек алга китә алмый. Хәзерге заман тормышын фән казанышларыннан башка күз алдына китереп тә булмый. Меңәрләгән галимнәрнең ачышлары тормышыбызның һәр өлкәсендә чагыла. Фән бер урында гына тик тора алмый, яңадан-яңа ачышлар ясала. Анда яшьләрнең өлеше булуы тагын да куандыра. Шундый яшь галимләренә берсе – Яна Мөхәммәтшина. Казан дәүләт медицина университетының педиатрия факультетын тәмамлап, балалар неврологы белгечлеге ала. Студент елларыннан ук фәнни эшчәнлек, нейрогистология белән шөгыльләнә. Медицина фәннәре буенча кандидатлык диссертациясе якый. Университет кафедрасында доцент. Казан федераль университетында үзенең фәнни төркеме бар.

Яна МӨХӘММӘТШИНА: «Күзәнәк терапиясе миф түгел»

Яна, сезнең төркем нинди өлкәдә тикшеренүләр алып бара?

– Менә дистә елга якин инде зарарланган арка миен тергезү проблемаларын өйрәнәбез. Хәзерге кадәр бу максатлар өчен бернинди дару препаратлары уйлап табылмаган. Без әнә шундый кешеләргә ярдәм итәргә алындык. Төрле алымнар кулланып карыйбыз. Ген-күзәнәк терапиясен сыныйбыз.

Болар барысы да лабораториядә үткәреләме?

– Әйе, моңа кадәр лабораториядә генә эшләдек. Сынауларны эре хайваннарда уздырдык. Киләсе елдан Республика клиник хастаханәсендә минем төркемдәгә нейрохирурглар, фәнни ачышларыбызга нигезләнеп, клиник сынаулар уздыра башлаячак. Гади генә итеп әйткәндә, операция вакытында хирурглар билгеле бер методика ярдәмендә күзәнәк терапиясен уздырачаклар. Арка мие зыян күргән авыруларны дөвалауда үзләренең үк төп күзәнәкләре ярдәм итәргә тиеш булачак. Мондый тикшеренүләр дөнья күләмендә алып барыла. Моңарчы әле бер генә күзәнәкле препарат чыгарылмаган һәм теркәلمәгән.

Яна, сез бик күп грантларга ия яшь галимә. Нинди уңышларыгыз өчен лаек булдыгыз аларга?

– Соңгы дүрт елда бик күп грантлар алдым. Россия Президентының яшь галимнәр өчен грантында ике тапкыр җиңдем. Арка миендәгә

микроглия күзәнәкләрен тикшерү, зыян күргәннән соң башланган ялкынсыну һәм аутоиммун процессларны өйрәнү өчен лаек булдым. Авыруларны дөвалаганда организмның реакциясен өйрәнү дә бик мөһим. Шулай ук фундаменталь тикшеренүләрнең Россия фонды грантын алдым. Быел Татарстан инвестицион-венчур фондының Старт грантын оттым. Арка мие зарарланган авыруларны ген-күзәнәк нигезендә тернәкләндерү алымнарын өйрәнгәнем өчен тапшырылды ул.

Сезнең өчен фән...

– ...Тормышымның бер кисәкчеге. Тәүлекнең иң күп сәгатен нәкъ менә

аңа багышлыймдыр. Үземне лабораториядән башка күз алдына да китерә алмыйм. Киләчәктә дә фәнни тикшеренүләремне давам итәргә, яңа ачышлар ясарга теләм. Ул ачышларым нәтиҗәле препаратлар ясарга мөмкинлек бирер дип ышанам. Фәндә нейроннар буенча ачылмаган кара таплар бик күп әле. Нәтиҗәле препаратлар юк. Җитмәсә, яңа авырулар килеп чыгып тора.

Яшь галимәдән хатын-кызларга теләкләр...

– Гармониядә яшәргә, гаиләңне яратырга!

Чулпан ГАЛИӘХМӘТОВА әңгәмәсе.

Фото: КФУ архивынан

МОНДА – БАЛАЧАК ИСЕ

Иске Бистәнең уенчак жиленә ияргән коймак исе шаян гына кул изи дә үзе артыннан әйдәкли. Аңа мичтә янган каен утынының балачактан тансык исе кушыла. Авылдагы төп йортның ап-ак итеп акшарланган миче, бөрчөклә яулыгын баш артына чөеп, табада коймак биеткән әни күз алдына килеп баса. Әнә ул, озын табагачы белән үрелеп, мичтән таба тарта. Кайнар коймакларны, читеннән генә чеметеп тотып, кояшның нәкъ үзе төшөп чумган сап-сары майда йөздөреп кенә майлый. Мәтрүшкә белән бөтнөк салып пешергән чәйнәң куш исен әйт син! Эх, тагын бер генә авыз итәсе иде шул коймаклардан, дип үрсәләнә күңел.

Тукта! Нигә бер генә?! Жаның теләгән саен мич коймагы белән сыйланырга нәрсә комачаулый? Андый мичләр юк шул инде, дисезме? Сездә булмаса, Казанның нәкъ үзәгендә – «Татар утары» ресторанында бар ла ул. Хәтта берәү генә дә түгел, икәү! Берсе – борынгы Болгар чоры үрнәгендә салынган түгәрәк мич. Татар мохитен, мичтә пешкән кабартма-коймакларны, шулпалы бөлешләрне, Илһам Шакиров, Әлфия Афзалова моңнарын сагынып кайткан кунакларның жирсүен басар өчен туп-туры менә шушында алып килергә кирәк икән.

Лилия
ГӘРӘЕВА

«2013 елда – Универсиада алдыннан ачылдык, – ди «Татар утары»ның генераль директоры Венера Шаһиәхмәтова. – Нәкъ менә шушы йортны сайлавыбыз юкка гына түгел. Бу – Казан сәүдәгәре Хәмит Сабитов йорты. 1908–1910 елларда биредә «Шәрык клубы» эшләгәнә мәгълүм. Нәкъ менә шушы йортта Тукаевыз «Халык әдәбияты» лекциясен укыган.

Эшкә тотынганда, монда хәрәбәләр генә утырып калган иде. «Ызба» дип аталган агач залны яңа бүрәнәләрдән салдык. Зур мич торганының диварлары исә борынгы кирпечләрдән төзелгән. Без һәрбер кирпечне ара-лап, юып, өр-яңадан тездек».

«Татар утары» – алты залдан, жәйге ишегалды һәм террасадан, кунакханә номерларыннан, тиз һәм тәмле итеп тукланып чыга торган «Алан Аш» кафесынан гыйбарәт бер комплекс ул.

Теләсә кайсы ресторанны барынан да бигрәк кухнясы таныта. Моңың белән мактанырлыгы бар «Татар утары»ның. Шеф-поварлары Румия Моратова да, су-шефлар да – үз эшенең чын остасы. Яшь тана итеннән тутырма, жептән нәзек итеп киселгән токмач белән өрелә аш, кияү пилмәне (уймак зурлыгында гына!), бишбармак – боларын әле болай гына, күз кыздыру өчен генә санадым. Төнгелеккә мичкә куеп, лепердәтеп кенә пешергән шурпа, азу, бәрән, каз-үрдәк итләрен, балык ашларын авыз итеп карасагыз иде! Өчпочмак белән кыстыбыйның гына да әллә ничә төрән тәкәдим итәләр. Бәрәңгә кыстыбые, тары кыстыбые, хәтта үлән кыстыбые да бар (моңысы фигура дип хафаланганнар өчен актуаль инде). Татар ашлары белән бергә, Европа кухнясыннан да авыз итәргә була. «Ит, яшелчә, бал, чәйгә куша торган шифалы үләннәр – барысы да үзәбезнеке, Татарстанныкы. Камыр ашларының күбесе төче камырдан, утын мичендә әзерләнә», – ди Венера Габделхак кызы. Аның сөйләгәннәреннән үк авызга сулар килә, борынны коймак-кабартма исе кытыклы сыман. Эх!

«Татар утары»н үзенә күрә бер татар милли үзгә дисәң дә була. Туристларның бу урынны яратуының

сәбәбе дә нәкъ менә шундадыр, мөгаен. Милли кухня дисәң, монда ул иң югары дәрәжәдә, милли мохит дисәң – биредә гел татар рухы гына. Милли сувенирлармы – рәхим ит, комплексның аскы катында халык һөнәрләре сәнгате галереясы. Энжеле

калфак, түбәтәй, чигүле читекләр, балчык чүлмәкләр, жылы, йомшак киез итекләр – бүләк эзләп ерак йөрисе дә юк. Кечкенә генә үз зоопарклары да бар хәтта. Моңысы, барыннан да битәр, балалар өчен кызык. Сакалбай кәжәне – кишер, үжәт сарык бәрәнән печән белән сыйлап мәш киләләр. Кабан күлән-дәге пар аккошлар да аларныкы. «Быел биш бәбкә чыгардылар.

И күрсәгез иде! Хәзер очтылар инде, әти-әниләреннән аерылдылар. Киләсе язга, бәлки, һәрберсе үз парын ияртеп кайтыр әле». Венера ханым сөйләгән ул пар аккошны бөтен Казан белә. Кичен судагы кошларны сыйлау күпләрнең бер йоласына да әверелде бугай инде. Аккошлар өчен дә шушы комплекс җаваплы: генератор куеп, күлнең бер читен кыш буе туңдырмый тоталар.

Мәдәни бер үзәк, дидем дә, аларның каз өмәләрен язарга оныттым. Быел Әтнәдән тере казлар алып, бөтен йоласын китереп үткәргәннәр. Менә ичмасам бәйрәм булган ул!

«Татар утары»нда кунакларны җәлеп итүнең тагын бер шәп ысулын беләләр. Монда милли аш-су әзерләү буенча мастер-класслар уза. Италия, Чехия ханымнары, билләренә чигүле альпкычлар бәйләп, безнең зур бәләшләренә, чәкчәк, талкыш кәләвәләренә пешерү серләрен блокнотларына яза-яза өйрәнә. Күңелләренә хуш килгән, димәк.

■ Мастер-класс дигәннән, ресторанның шеф-повары Румия Моратовадан «Куллама» рецепты тәкәдим итик әле үзегезгә. Әзерләү тәртибе: елкы итен кечерәк кисәкләргә турап, үсемлек маенда кыздырабыз. Итне күмәрлек итеп кенә шулпа салып, сүрән утта томалап пешерәбез. Шулпа кимегәч, ит янына туралган суган салып кыздырабыз. Токмачныкы кебек камыр басып, чак кына калыңрак итеп җәябез. Кипшергән камырны озынчага яки уртача зурлыктагы шакмакларга кисәбез. Кискән токмачыбызны кайнап торган тозлы суда пешереп алабыз да ит белән бергә болгатабыз. Бөтен килеш пешергән кишерне матурлап кисеп, аны да салабыз. «Куллама» әзер!

РЕКЛАМА ХОКУКЫНДА

ТАТАР ДӨНЬЯСЫ

ЕРАГАЯ БАРГАН ЯКЫНЫМ СИН...

Саждидә СӨЛӘЙМАНОВА

Яңа ел санын әзерләгәндә, сезне рәхәт бер дулкынга күмәсебез килде. Шигъриятебезнең күкчәчәге, Хәсән Туфан әйткәнчә, татар поэзиясенең Анна Ахматовасы булган, үзенең яктылыгы белән бөтен җиһанны жылытырга омтылган сөю шагыйрәсе Саждидә Сөләйманова шигырьләрен укып, сөенсеннәр, уйлансыннар, хисләнсеннәр, сагынсыннар дидек. Әлмәттән, Саждидә апа истәлегә булган көзгә шигырь бәйрәменнән илһамланып кайткач бөреләндә әлегә хыялыбыз. Журналыбызның, редакциябезнең дә бик кадерле үз кешесе иде бит ул! Күңелләребезгә кызыл каурайлы канатлар куйган, ярату хисенең бөтен төсмерләрен, буяуларын үзенең шигырьләренә сала алган Саждидә апаныз бик кыска вакытта балкып очып үткән йолдыз булды шул! Аны, яратып, сандугач-былбыл, гөлбадран чәчәгә, нәфис күбәләк, моңлы курай, зәңгәр гөл, халкыбызның йөзек кашы дип йөртәләр иде... Чәчләре арышлардай дулкынланып торган зәңгәр күзле Саждидә апаны зәңгәр чәчәкләр төшкән ак күлмәктән, ак танкеткадан итеп күз алдына китергез дә, илаһи бер мизгелдә аның ярату тулы шигырьләрен укыгыз әле.

Эльмира ЗАКИРОВА

Тормыш, исәнме!

Үлән булып җирдә үсәмме мин,
балык булып суда йөзәмме?
Җилләр исә... Төш икән бу дисәм,
өн икәнсең, тормыш,
исәнме!

Бу язда да тагын, бу язда да
Шомырт чәчәкләре иснәдем.
Чәчәк алып килде кем бу дисәм,
Син икәнсең, тормыш, исәнме!

Артта торсын тормыш исәбе дә,
Арта торсын еллар исәбе.
Сахраларга чыксаң, җырлап туймас
Җыр икәнсең, тормыш, исәнме!

Гомер озын дисәм, рас булырмы,
Сиздерми дә узды, дисәмме?
Күп тө түгел, гомер, аз да түгел,
Бер икәнсең, – тормыш, исәнме!

* * *

Кеше барыбер кошлар нәселеннән!
Төшләрәмдә очам кош булып.
Ничә очып, ничә мәтәлсә дә,
кеше барыбер сайлый кош юлын.

Ачылмаган йолдызлары белән
заман һаман үргә чакыра.
Үрләр менми җырлар тумас иде
җирнең матурлыгы хақында.

Шагыйрә

Һәр авазы серле, шагыйранә.
Җир әйләнә, ә ул үзәктә,
өе тирәсендә дию туен
йөрәгенә басып күзәтә.

Шул йөрәктә тагын ничә үкчә!
Үксеп чыга аннан җыр, ютәл...
Йөрәгемнән сикереп, җиргә чумдым,
Ахматова түгел мин, бүтән.

* * *

Бөтерелә, бөтерелә карлар,
кышлар уза, кичләр буранлы...
Әх, ышаным әле Уралыма,
бураннарға кереп уралыйм.

Килчәгем миңа килми калмас,
үткәннәргә уйлап үкенмим.
Бар дөньяның бер аклыгы белән
ераклыгы калыр бу көннең.

Бер ышаным әле бураннарға,
үз-үземнән китеп югалыйм!..
Ерагая барган якыным син,
ялкыннарға салган ерагым.

Юлларга чыксаң

Мамык кар төшеп тора,
йомшак җил исеп тора.
Ак шәлен болгап, каен,
ак юллар миңа юра.

Көн иткән йортым-курам...
Озата чыга урам.
Сез ачык капка белән
көтәрсез мине, беләм.

Чыгам мин атлап кына,
кышкы юл ап-ак кына.
Колачын жәйгән дала,
җилләре каршы ала.

Җилләре ачы, кырыс.
Күңелем, булма тыныч,
нинди тын иде урам...
Юлларга чыксаң – буран.

Урсал тауда

Ярларына кайтты елга,
яшелләндә киң ялан.
Урсал тауда күксел томан,
Әллә шуңа моңланам.

Яшьнәп яшеннәр көйдерсә,
яңгырда калып чылан.
Урсал тауда кара урман,
керсәм чыгалмам сыман.

Көзләр килде,
төсләр төрле –
алтын бизәк ай гынам!
Урсал тауны сары сарган,
әллә шуңа кайгырам?

Үтә айлар, көтә Зәйләр,
суларында йөзәлмим...
Урсал тауга карлар яуган,
барам инде түзәлмим...

* * *

Тәңкә карлар,
алка карлар,
ап-ак карлар ява.

Жәйләр,
көзләр,
йөргән эзләр
кар астында кала.

Кара күзе,
сабыр йөзе,
әллә үзе якын.

Карлар ява,
карлар ява,
ә йөрәктә ялкын.

Йолдыз карлар һавалардан
нигә төшә жиргә?

...Күрми торсам,
онытыр идем, –
төшләрәмә керә.

Күктән йолдыз яудыралган
сөю бар, ди,
чындыр.

Салкын кышта
яндыралгач,
гыйшык уты шулдыр.

Этюд

Буш урамда
ак буранда
житәкләшеп икәү бара.
Тәрәзәләр нурлы икән,
баганалар чыңлы икән,
чынмы икән?

Житәкләшеп икәү бара,
эзләренә ак кар ява, –
эзләренә кер кунмасын,
жил тимәсен,
суынмасын.

Шул эзләргә кире кайтып,
берсә, бәлки, яшен түгәр.

Ак эзләренә,
пакъ эзләренә
икенчесе килеп үбәр, –
кер кунмасын,
жир туңмасын.

Буш урамда
ак буранда
житәкләшеп икәү бара.
Эзләренә ак кар ява.

Төш

Чәчләреңнән үбим, керфегеңнән.
Маңгаеңнан үбим, чәчеңнән.
Бар сәгатләр жирдә туктаганнар,
бар вакытлар шунда өзелгән.

Уйларымны салыйм күкрәгеңә,
үрелсеннәр шатлык-кайгылар...
Бөдрәләрен жилгә сибелдергән
ак муенлы сылу каеннар.

Баш чайкыйлар...
Аздыр бу мизгелләр,
санаулылар, азлар бөхетле.
Өзеләсәңме, төшем, сузыласыңмы –
бар вакытлар жирдә – вакытлы.

Кар ява

Буранланып яңа еллар керә.
Ак аргамак – давил яллары –
аргы очтан оча бирге очка,
сыкы чәчле кышка юл ярып.
Иске елдан чыгам изге юлга –
жир карасын каплап, кар ява.
Кар өстендә, акка кара булып,
карганалар ала каргалар.
Каргышлары оча аргы очка.
Безнең очта бәйрәм-нарасый!
Аргамакның ялкын-ялын кочып,
барасы да әле, барасы! –
Зәмһәрирләр белән сызгырышып,
Зөлхидәләр белән биешеп!
Көтә мине кары кагылмаган
көмеш кыңгыраулы бер ишек.
Кагылырмын –

кар-бизәкләр сибәр
кыңгырауның көмеш чыңнары.
Кышкы бураннарда уралып бара
серле хыял, кырыс чынбарлык.
Берәүләрگә – салкын кар бөртеге,
берәүләргә – йолдыз, энҗеләр!
Карны кар дип белгән син акыллы,
ак чәчәкләр күрәм мин жүләр.
Жил-давилда жылы яңгыр күрә –
кыр-далада бүген ил күзе.
Игенченең хыялында шаулы

Ужымнарның яшел диңгезе.
Уң нинди, шундый төскә буя –
өр-яңадан дөнья агара!
Жир карасын, кыр ярасын каплап,
өметләренә аклап, кар ява.

Йөгереп каршы чыксам

Ярата дип уйлый күрмә тагын,
юк, син түгел миңа кадерле, –
сине күргән саен, бар дөньяга
гашыйк чакларымны хәтерлим.
Ярсуларны эчтән тыеп кына
карап тордык елга ташуын.
Бергә күрдәк яп-яш бөреләрнең
кыяр-кыймас керфек ачуын.
Һай, күкләрнең язгы күкрәүләре!
Бу дөнъяның зәңгәр сафлыгы!
Шәфәкъларның кайнар кочагына
керелмәгән шунда атлыгып...
Син яратып инде аргансыңдыр,
калганнарда сагыш таратып.
Ялганнарда качып, бер кайтып кил,
яшьлегенңәң жигеп пар атын.
Йөгереп каршы чыксам,
уйлый күрмә,
гашыйк икән, диеп, һаман да;
юк, мин түгел –
таңнар шулай алсу,
Шулай якты зәңгәр һавалар.

* * *

Еракта чакта – йөрәктә,
янымда чакта – жанда.
Йолдызым – көзгә кичләрдә,
кояшым – язгы таңда.

Күк зәңгәрләре серлеме,
таң алсулары чынмы?
Йөрәктә сакланасыңмы,
янымда каласыңмы?

* * *

Үзем сөяр идем,
берәү сине
өзелеп яратканын белмәсәм.
Тагын берәү сине шулай сөйсә,
бөхетәң артык булыр,
көнләшәм.

Ут йотсам да,
салкын су эчәрмен,
сиңа кабынмасын ялкыным.
Ярсуларым тулып ургылсын да
жырга күчсен!
Көтмим артыгын.

Эльмира ЗАКИРОВА

БЕР СЭГАТЫТЭН... ЯҢА ЕЛ!

(Хикәя)

Зилә хыялый бер халәттә кар бөртеге кебек уйнаклап-очып кына трамвай тукталышына атлады. Кәефе күтәрәнке, гел елмаясы килә. Уйламаганда-көтмәгәндә классташы Ильяс төшенә керде, житмәсә. «Исәнме, Зиләйлүк?» – дип, оялчан елмаеп, аңа таба атлый, имеш. Армиягә киткәнәнә бер ел инде. Ни хаты, ни хәбәре юк дигәндәй... Хәер, нәрсә дип язсын инде үзен озатырга да кайтмаган кешегә. Кайдадыр Ерак Көнчыгышта хезмәт итә бугай. Ә шулай да сессия алдыннан Ильясның төшкә керүен яхшыга юрады кыз. Күңелә әйбәт аның. Бәлки, укытучы «автомат» та куяр әле. Соңгы зачетын гына тапшыра да бүген... Башында жаргон сүзләр, арга, диалекталь сүзләр, ономастика, этимологияләр әйләнде. Тырышлыгы, активлыгы өчен профессор аны гел мактый иде. Бар да яхшы булыр. Тел ачкычлары гына бирсен Ходай! Билгесезлеккә төрәнгән рәхәт бер тын алу булачак аннары! Имтиханнар алдыннан бер атна ял!

Яңа ел алды көннәрәндә генә була торган әллә нинди сихри бер рәхәт мизгелләр. Тирә-якка ылыс, мандарин, шоколад исләре таралган. Урамдагы чыршыларда аллы-гөлле утлар бер яна, бер сүнә. Анда-санда чыршы күтәргән ир-атлар, мишура, серпантиннарда чорналган шат яшьләр очрый. Бөтен радиостанцияләр дөнья музыкасы тарихында иң популяр Яңа ел жыры «Happy New Year»ны яңгырата. Легендар ABBA төркеменең бу жыры Яңа ел атрибутына әйләнде бугай инде. «Тостлар әйтелде, фейерверклар сүнде, тиздән таң атар. Без – син дә мин утырабыз икәүләп... Бәхетле Яңа ел булсын!» – дип, үз телләрендә жырлыйлар. Талгын гына, оеп кына яуган ябалак карлар үзенә бер сер өсти. Бөтен дөнья Яңа елны көтә. Зур, якты өмет белән көтә. Әйтерсең, иске елдан яңа елга күчеш чоры бөтенесен уңай хәл итеп куячак! Авырулар савыга, хәерчеләр байый, бәхетсезләргә ишелеп бәхет килә, төш – өнгә, әкият чыңга әйләнә.

Зиләнең дә әкиятне чыңга әйләндерәсе килә. Үзе күрергә теләгән мөгҗизага ихластан ышанып һәм ышандырып язган открыткалары үзләре үк ни тора бит. Кыш бабай, Кар кызы, бал-маскарад... Бар да әкият белән өртәлгән ләбаса. Әгәр ул Кар кызы булса, елмаеп килеп кереп, сөнечле хәбәрләр житкерергә ашыгыр иде. Тылсымчы булса, бар хыялларны шундук тормышка ашырып күрсәтер иде. Әгәр инде Кыш бабай булса... Шәһәр балаларын кышкы авылга алып китәр иде. Атлы чанага утыртып, моржасыннан төтен күтәрелгән, тәрәзәләренә боздан бизәкләр ясалган авыл йортларына кайтарып житкерер дә балан бәләше, мичтә яңа пешкән

ипи исе аңкып торган жылы өйләргә алып керер иде. Рәхәтләнделереп кар көртләрендә батырып уйнатыр иде. «Әгәр нәрсәнең дә булса чынга ашуын бик-бик теләсәң, бар жиһан аны тормышка ашыруда булышыр», – дигәннән ишеткәнә бар инде Зиләнең. Борынғы философлар, акыл ияләре әйткән шулай. Зиләнең әбисе дә гел кабатлап тора: «Иртән дә, кич ятканда да теләп йөрсәң, фәрештәләренң амин сәгатенә туры килер, тели белеп теләсәң, Аллаһы Тәгалә үзе юлын күрсәтер, балам», – ди.

Яңа елны каршылау турында башында бөтерелгән берсеннән-берсе мажаралырак уйлары һич тынғы бирмәде. Кыз бер мәлгә икеләнеп калган иде. Казанда, тулай торақта каршыларгамы? Авылга кайтыргамы? Әллә... Әллә инде Ринат белән Мәскәүгә үк китеп барыргамы? Үзе чакырды бит. Кич компаниябез белән «Татарстан» поездына утырабыз да иртән башкалада булабыз дип, күңелен алгысытты. Студент билеты белән артык кыйммәткә төшмәс, без бит күбәү – плац-карт вагонда күңелләрәк тә, дип, юл хәстәрәнә дә кереште. Дус-ишләре жыенысы шәһәрнекеләр бугай. Дима, Эльза, Марат, Лералар дип, ят исемнәрне тезде генә Ринат. «Зилька һәм мин дә бар анда», – дип, күңелле сәфәрдә катнашучыларны түгәрәкләп тә куйды. Зилә янына керештереп, студент кухнясында пешкән чикмәнле бәрәңге белән сыйланып чыгулар ошый иде егеткә. Бергәләп кинога да баргаладылар. Тирәнгә үк китмәсә дә, егет үзенчә якын итә иде Зиләне. Әнә бит, сәяхәткә дә чакырып тора әле. Әллә ошата инде?

Бер тапкыр да башкаланы күрмәгән Зилә Ринат сөйләгәннәрдән тәмам әкият Мәскәүдә йөргәндәй булды. Мәскәүдә булганым юк, дигәч, Ринат: «Значит, ты не видел лучший город Земли», – дип, Мөслим Магомаев жырын көйләп, кызга яратып карады. Миллион утлар белән балкучы урам-парклар, шампан шәрабы бокалларын хәтерләтүче фонарьлар, Манеж мәйданындагы чыршы, наратлар лабиринты, Кызыл мәйдан тулы халык, туристлар... Кыш бабайлар, Кар кызлары... Зур боз шугалагында төне буга жырлар яңгырап тора ди. Зилә шул жырлар, дәртле музыка астында тимеракта бөтерелеп шугандай хис итте үзен...

Где-то на белом свете,

Там, где всегда мороз...

Ә хитлар булып киткән жырлар әйләнде дә әйләнде.

На недельку, до второго

Я уеду в Комарово...

Арбат, Пушкин мәйданы, Тверская дип, Ринат кызыктырып сөйли...

Финанс-икътисад институтында укый ул. Кәттә Казан егете. Чибәр, җиңел атлетлар кебек матур гәүдәле, шәп киенә. Болай мәңгә борылып карамас иде инде. Әлегә дә баягы авыл уртақ таяну ноктасы булды бугай. Шунда таныштылар. Зиләләр авылына, дөресрәгә, әнисенң туган авылына кунакка кайткан иде. Хәер, әнисе яшь чакта ук чыгып киткән инде авылдан, хәзер әнә Казанда атаклы врач, диләр.

Зиләне бөтенесе чибәр ди. Гыйшык тотып йөргән егетләре дә житәрлек. Ринат та, кызны кич клубта күргәч, әллә нишләп китте. Клеш итәкле чәчәкле күлмәгенә билен өздәреп ак каеш таккан, биек үкчәле ак босоножкалардан, кара чәчләрен ике толымга үреп салган. Үзеннән кояш исе, кыр чәчәкләре исе аңкып тора. Көндөз көянтә-чиләкләр белән су ташыганын да күреп калган иде инде. Аягына әбиләр галошы гына киеп, башына яулык чөеп бәйләп, йөгәрә-йөгәрә су ташый. Чаялыгы, сөйкемлелеге, серле күз карашлары әллә ничек сихерли, каһәр. Сылуға суган кабыгы да килешә, диюләре хактыр. Ринат та башта сүз катып карады. Тегесен-монысын сөйләшкән булдылар. Сүзгә кесәгә керә торганнарда түгел кыз. Назландыра да белә, кунакка кайтканнарда ирен чите белән генә елмаеп, шәһәр ялкаулары дип, чөметеп тә ала. Үзе клубның күз өстендәгә кашы, билләһи! Соң инде дип, кайтып китәргә җыенган баянчысын да майлый, ишек катында өелеп торган егетләргә дә юмалап танцыга алып кереп китә. Үзе җырлый, үзе яттан шигырьләр сөйли. Авылча бер матурлык бар шул кызыйда. Үзенә тартып тора. Ринат, башын югалтып ук гашыйк булмаса да, тәмам үз итә башлады шул Зиләне. Берничә тапкыр озатып та куйды. «Кызык кыз син, Зилә! Супер! Үзең чибәр, үзең гади, – ди. – Шәһәр кызлары мондый матурлык белән, беләсезме, ничек борыннарын чөеп йөри! Ә син бигрәк беркатлы. Юкка да ышана торган, кемгә дә ярдәмгә ташлана торган... Их, сиңа «Lewis» йә «Мальвина» джинсы кидереп карарга, чәчләреңне җилкәңә төшертеп таратырга иде. Бик круто булчак! Модельдән бер аермаң юк! Киенә генә белмисең», – дигән иде. Сиздермәсә дә, кызың күңеленә тиде ул сүзләр. Үзе теккән күлмәк әле ул! Зилә, имеш! Әнә классташы, күрше авыл егете Ильяс Зиләйлүк ди ичмасам! Ул Зиләне нинди киёмнән дә ошата. Килешә сиңа дип кенә тора. Бер кичне ак күлмәктән чыккач, «Син ак каен төсле. Кара, үзеңнән дә каен исе килә бит, Зилә!» – дип әйткәнән сизми дә калды. Матаена утыртып, капка төпләренә үк китереп куя. Кирәк жиренә алып та бара. Әнисе, нигәдер йөзәнә канәгатьсезлек билгеләре чыгарып: «Әнә пырылдыгың тагын килеп җиткән инде!» – дип төрттергәч, кыз Ильяска авыл башында гына тор, дип киртләп куйды. Кайларда икән ул Ильяс хәзер? Узган ел декабрьдә армиягә киткән иде. Авылда озату кичәсе ясаганнар. Зилә генә кайта алмады. Беренче курста һәр имтихан-зачеттан кот очып тора бит ул. Нәкъ шул көнне топономастика дигән фәннән имтихан! Соңрак җиткерделәр: «И Ильяс көттә инде сине, ишек ачылган саен өметләнеп шунда төбәлә, машинага утырып киткәндә дә кемнедер эзләгән кебек каерылып-каерылып карады», – диделәр. Зилә «Татвоенкомат» капкасы янына барып басарга, ничек тә күрешеп калырга да уйлаган иде, әллә нәрсә комачаулады шунда...

Бик киенер иде лә Зилә! Бер әниләренә өч кыз бит алар! Сеңелләре мәктәптә укый. Өйдә карт әби дә бар тагын. Әтиләре – юк менә! Ташлап китте. Бу турыда егеткә сөйләп торасы килмәде. «Миңа шулай ошый!» –

дип кырт кисте. Ә үзе эчтән генә: «Барыбер Казанга китчәкмен, университетка укырга керчәкмен! Менә күрерсең, Ринат!» – дип, катгый бер карарга килде.

...Лифтны да көтеп тормады, сөенечтән балкыган кыз, зачеткасын тотып, университет корпусының 11 нче каты баскычларыннан очты гына түбәнгә! Кышкы сессиягә кадәр бер атна ирекле кош булып очачак хәзер! Зачеткалар, читалкалар, лекцияләр, будильник, куян булып, билетсыз гына троллейбуста беренче «пар»га ашыгулар... У-уу! Күрәсе дә килми сезне! Аның каравы, туйганчы йокларга, таң атканчы мехмат егетләре белән дискотекада биергә, төлһинкә әйләндереп, «дух»ларны чакырырга, ягъни килчәктә янәшәңнән атлап барачак егетнең кемлеген ачыкларга мөмкин булачак. Анысы заочница Сания карамагында. Лилиянең авылдашы, университетта читтән торып укып, мәктәптә татар теле укытып йөрүче кыз, кышкы-жәйге сессияләргә килгән саен, бүлмәләренә бишенче кеше булып урнаша. Кесәсендә һәрчак акчасы булыр. Балырмаен, казын, тәм-томын мулдан төяп килер. Дистәләгән матур күлмәкләрен дә алырга онытмас. Сания килсә, кызлар тормышы бәйрәмгә әйләнә. Тамак та тук, театрда билетка акча да бар. Ә Саниянең бәйләм зәңгәр күлмәге кызларның кайсына да килешә! Лилия белән Асия, миңа да миңа дип, күлмәкне бүлешә башлагач, Сания кызык итте үзләрен: кисеп, итәк ясады да үзе кия башлады.

...Яңа елны алар бүлмәдәш кызлары белән тулай торакта каршыларга сөйләшкәннәр иде. Бүлмәне бизәү, табын хәстәрләү, кунаклар чакыру кебек эшләрне үзара бүлештеләр. Лилиядән – пилмән, гади генә түгел, «бәхет» пилмәннәре булачак ди! Журналистикада укучы Асиядән – кыздырган тавык, тарих бүлегендә укучы Ташкент кызы Нурия әнә, авыз суларын корытып, француз рататүе белән шаккаттырмакчы. Ничек әзерлисез аны дип сорауга, зур сер ачкан кебек: «Ой, кызлар, берәүгә дә әйтмәм дигән идем инде...» – дип, башта бәясен күтәрәп торды әле. Аннары, әллә нинди рәхәт бер дөньяга эләккәндәй күзләрен йомып, иреннәрен ялмап алды; соңгы арада Зиләнең авылдан килгән бәрәңгесеннән башка ризык барын да оныткан кызларны ымсындырып, «кып-кызыл помидорлар, Үзбәкстанда гына үсә торган баклажаннар, Төркиядән кайткан зәйтүн мае», дип саный башлауга, ашау искә төште. Бүген дежур Асия «Макарон по-флотски»ны пешерергә коридорның арғы башындагы кухняга юнәлде. Ә кызлар хыяллануны дәвам итте. Көн төртибәндә Яңа ел табыны өчен Зиләдән «Оливье» салаты ясату, Лилияне иртүк «Лакомка»га «Наполеон» тортына чиратка бастыру, Нурияне базарга мандариннар алырга чаптыру каралган иде.

Туйганчы йоклау дигәннәре барып чыкмастыр, ахрысы. Казан университетына укырга килгән Куба студентларының шау-шулы тормышы төн житкәч башлана. Көчле музыка, темпераментлы биоләр, кызу-кызу испанча кычкырып сөйләшүләр таң атканчы дәвам итә.

«Ола!» «Куандо?» «Аста пронто!» «Эста бьен!» дигән сүзләре көн саен колакны ярып керә торгач, аларның «Сәлам!» «Кайчан?», «Очрашканга кадәр», «Яхшы» дигән мәгънә аңлатканын чамалый башладык үзе. Кармен Мария Диего, Луис, Ариатна, Нильда, Катрин, Фидельләр бергә жыелсамы! Чып-чын шайтан түе башлана. Дөп-дөп басып бииләр (тулай тора ишелмәсә ярый!), мәтәлчәк атардай булып түшәмгәчә сикерәләр, акырып сөйләшәләр. У-уу! Чып-чын базар! Колакка кергән кайнар чыгышларыннан болар бар да Фидель Кастро оныкларыдыр дип куясың. Кайчан карама, кызлары тәрәзә төбенә утырып сигара тарта. Үзләре шат, эмоцияләре ташып тора. Зилә башта шуларның кыска ыштаннардан йөрүен һич кабул итә алмады. Авыл әбекәйләре озын күлмәк астыннан гына кия ич боларны дип каш жыерды. Ә Ринат менә кубинкаларны бу кыяфәттә күрәп, «шортылары килешеп тора, стильно», дип елмайды. Кем ничек кабул итә инде. Тора-бара күз ияләште тагын үзләренә. Зилә Катрин белән дустанә сөйләшкәли дә башлады. Уртақ кухняда һәрвакыттагыча газ плитәләренә чират иде. Катрин, «тә, кафэ, ла-сэна», дип сөйләп, чәйнәгән күтәрәп басып тора, бичара. Һич урын бушамый. Зилә аңлап алды, кич чәй-кофе эчеп алмакчы булган инде болар. Кәстрүлен читкә алып куйды да, Катрин кулындагы чәйнекне газга утыртты. Куба кызы, ап-ак тешләрен балкытып, дустанә елмайды. «Грасяс, спасибо» ди. Аннары йөгәрәп кенә кечкенә шоколад алып килеп тоттырды: «чоколатэ», дип, Зиләне сыйламакчы булды. Шулай дуслашып киттеләр. Атлантик океан яры буендагы Варадеро шәһәреннән Казан университетына укырга килгән бу кыз килчәктә үз илләрендә йә берәр дипломат, йә хөкүмәт структурасында эшләүче булыр инде. Ә хәзергә ул Зилә кебек гап-гади бер студент. Ул да имтиханнарда әзерләнә, ул да хыяллана, Яңа елны көтә. Тик менә аларда ак карлар да, яшел чыршылар да юк икән. Бездә 30 градуслы салкында, аларда 30 градуслы эссе ди. Кариб диңгезе буенда нинди чыршы инде?! Аның каравы, араукария, пальма, кактуслар. Кыш бабай урынында – тылсымчы корольләр. Кубада Яңа ел табынына кыздырылган банан, кокос чикләвеге, кабак, әфлисун пирогы куялар, ром эчәләр икән. Боларын да Катрин сөйләде. Төнлә тәрәзәдән су коя башласалар, аптырама, иске ел белән шулай саубуллашабыз без, дип көлдерде. Ә сез ничек каршылыгыз дип кызыксына башлады. Шунда Зилә, әкият сөйләгәндәй, авылдагы Яңа ел кичен тасвирларга кереште. Кышкы урманнан алып кайтып бизәлгән нарат, балачага чыр-чуы, көрткә бата-чума клубка бәйрәмгә йөгәрүче кызлар-малайлар... Кайсы Куян, кайсы Төлке битлегеннән, кемдер Клоун кыяфәтендә, Чегәннәр, Тылсымчылар... Кар кызлары бигрәк күп – бер көтү... Кыңгыраулар тагып, бизәлгән «Тройка» атлары жигелгән кашовка чаналарында – Кыш бабай белән Кар кызы. Алар өйдән өйгә бүләк өләшәп йөри. Күктә йолдызлар чекрәеп тора, көмеш ай балкый. Клуб ягыннан жыртавышы ишетелә... Моржалардан ак төтен күтәрелә,

Рәсем: Наталья Васильева

өйдә – мичтә бөлеш пешә... Зилә, илһамланып, жырлап та күрсәтә.

Ак кар кебек китмә эреп,
Китмә эреп, китмә эреп
Сөю кочагында...

Куба кызы, әллә аңлап, әллә аңламыйча да: «Очән красиво, сказочно!» – дип кабатлый. Шаккаткан. Минем дә шул әкиятне күрәсем килә, ди.

...Тукта! Ник әле шул әкият дөньясыннан ваз кичеп, мажара эзләп йөрергә соң?! Ялларга авылга кайтып килгән педта укучы күрше кызы Фәридә Зиләгә хат кертеп чыкты. Клуб мәдире Галия апасы чакырып язган. Кунак итеп кенә түгел, бәйрәмнең тамадасы итеп чакырган. «Бал-маскарадны синнән дә матуррак алып баручы юк, Зилә, бөтен өмет синдә, көтәбез!» – дип, сәлам хаты сырлаган. Фәридә дә өзми-куймый бер сүзне кабатлап тора: «Зилә жаным, берүк кайта күр! Бөтен ышаныч синдә!» – ди.

Тик Мәскәүне нишләтергә? Бүлмәдәш кызлар белән аңлашырга була анысы, Иске Яңа елны бергә каршыларбыз дип жайлар. Ике-өч көн сагынып торырлар, кадерен ныграк белерләр. Ә Ринат? Зилә шул кыен сорауга ничек җавап табарга да белмәде. Үзе өчен хәл итте инде ул: иртүк электричкада Арчага кайтып китәчәк. Чыршы төбенә куярга Кыш бабай бүлгә дә әзерләде. Сеңелләре Зөлфия белән Зөһрә бик тырышып Кыш бабайга хат язганга инде ай буладыр. Казаннан тизрәк китә ул хат, дип, бер кайтуында Зилә үзе белән

алып китте: кечкенә кызларны нәрсә кызыктырганын да белде шулай. Зөлфиягә Барби курчагы, рәсем ясарга яраткан Зөһрәгә акварель буяулары кирәк икән. Әллә кайчан алып куйды инде апалары.

...Бирим дигән колына, чыгарып куйган юлына, диләр. Ахыр замандыр, кемне уйлассаң, шул алдына килер, дияр иде әбисе бу очракта. Шушы мәлдә суыктан битләре алланган Ринатның ишек шакуын әйт син! Каядыр ашыкканы сизелеп тора.

– Зилә, сәлам! Йә, ничек, котларга буламы?

Мин узып барышлый гына...

– Сәлам! Зәчтенә!

– Молодец! – Ул кызын кочып ук алды. – Билетка чаптык алайса? Син кире уйламаганыңдыр, шәт?.. Куртка, джинсыларың әзерме? Безнең кызлар юлга спорт стилиндә киенергә ярата... Алар бик компанейский. Билетлар табып булса, театрга баруны да сөйләләр. Арзанрак кунакханәгә тукталсак... Үзең беләсен, Мәскәү – кыйммәт шәһәр...

Үзең беләсен, имеш. Мәскәүдә бер тапкыр да булмаган Зилә каян белсен соң? Шул кыен сораулардан курыкты да инде ул. Булмаган куртканы эзләп чыгып чабаргамы? Билен өзеп торган кышкы пальтосы да килешеп тора! Узган ел гына ЦУМнан сатып алган иде бит әле. Атлаган саен киём алырга димәгән. Акчасы да шул Арчадан урап килергә генә житәдер.

Ринат төмам шул сәяхәткә кереп чумган, Зиләнең башында нинди уйлар кайнаганын аңламый да.

– Зилә, акча ягыннан борчылма... Мин...

Кыз Ринатка сүзен әйтеп бетерергә дә бирмәде.

– Юк-юк... Кирәкми. Ринат, мин... баралмыйм.

Бердән, син күрергә теләгән курткам әле алынмаган. Икенчедән, мин башкалар хисабыннан бәйрәм итәргә өйрәнмәгән. Аннары... авылда көтәләр мине. Бик-бик көтәләр! – дип, чигенергә урын калдырмыйча, Мәскәүгә барудан баш тартты.

Егетнең өстенә бер чиләк салкын су койдылармыни! Аптырап калды. Аннары кырт борылып, үпкәләп китеп барды. Ярар, кайчан да булса бер аңлар әле. Ошатса, кире дә килер. Килми калмас. Мондый чишелештән Зилә җиңел сулап куйды.

...31декабрь киче. Авыл клубы янында күңелле бер ыгы-зыгы сизелә. Урамга куелган чыршының утлары төрле төсләр белән җемелди. «Хуш килсәң, Яңа ел!» дип тә язып элгәннәр. Бер тирәдә егетләр көлешеп сөйләшә, клубка ашыгучы кызларга шаян сүзләр әйтеп кала. Бала-чага боздан катырылган Кыш бабай, урман җәнлекләре янында әвәрә килә. Клубка бер кереп, бер чыгып, аяк астында болганалар. Ишек ачылган саен, клубтан яңгыраган җыр тавышлары көчлерәк ишетелә.

Ап-ак булып, жиргә кунып

Җем-жем итә кар.

Энже сыман бөртекләрдә

Күпме шатлык, шатлык бар...

Баянчысы да өздәрә генә. Бик матур тавышлы берәү яңа җыр башлый:

Урап-урап карлар күмә

Кышның озын юлларын...

Кызлар чыркылдап көлешә. Җыр-музыка тавышлары һич тынып тормый. Бенгаль утлары балкый. Клубка ашыгучыларның узара сөйләшүендә дә ниндидер күңеллелек бөркелә.

– Кыш бабай соңга калганнарда җәза бирә ди!

Тизрәк булайк!

– Быел да укытучы Мансур абый икән Кыш бабай.

– Фәния апайны таныдыгызмы? Убырлы карчык булып киенгән. Күрсәгез... Көлеп үлчәксез!

– Клубтан туп-туры безгә кайтабыз, яме?

Менә шушы сөйләшүләргә, баскан саен шыгыр-шыгыр килүче ак карларны, эңгер-меңгердәге серлелекне, шушы авылча гадиликне сагынып кайтты да инде Зилә.

Кичәне алып баруны аңа тапшырдылар. Зәңгәр күлмәгә, җилкәсенә таратып салган дулкын кара чөчләре кызны тагын да серлерәк күрсәтә иде. Микрофонны кулына алуға, ул инде үзен сәхнә кешесе, чып-чын артист итеп хис итте. Ягымлы тавышы белән авылдашларын сәламләп, елмаеп сүз башлады.

– Хәерле кич, мөхтәрәм дуслар!

Мин сезгә бер шигырь аша Яңа ел котлавын җиткерәм.

Яңа елның яңа язлары бар,

Ымсындыргыч жылы җәйләре бар.

Яңа елның алтын көзләре бар –

Жиргә төшәр күпме эзләре бар.

Яңа елга якты өметләр бар,

Ышанычлар, уйлар, хыяллар бар.

Күңелләрдә күпме теләкләр бар,

Яңа ел дип типкән йөрәкләр бар.

И Яңа ел!

Ишет йөрәкләрне,

Чынга ашыр гади теләкләрне, –

Илгә-көнгә иминлекләр бирче,

Бәхет елы булып балкып килче!

Кул чаптылар. Үзәбезнең Зилә бит, дип мактадылар.

Җырчылар сәхнәгә чыкканда, Зилә күз кырые белән генә залга карап алды. Апалар, әбиләр, бала-чага алгы рәтләргә тезелеп утырган. Егетләр, ни үтми, ни чыгып китми, арткы ишек тирәсенә бөялгән... Гадәти таныш күренеш. Хужалык җитәкчесе, мәктәп директоры чыгып котлады. Алдынгыларның исемнәрен атадылар. Бүләкләр тапшырдылар. Җырлар да, мөзәк сүз дә тынып тормады. Ниһаять!.. Хәзер Кыш бабай килеп керер минутлар якынлаша. Сценарий буенча шулай. Зилә, кабат микрофонны тотып, сәхнә түренә чыкты.

– Дуслар! Кыш бабай килә! Әйдә, каршы алабыз үзен!

Зилә, елмаеп, тамашачыларны барларга тырышты.

Клуб лампочкаларының сүрән яктысында Шүрәләләр, Кар кызлары, Куяннар, Сихерчеләр әле сәхнәдә, әле тамаша залында бөтерелгәннен шәйләде. Әнә тагын бер герой. Зәңгәр бүректән, бушлаттан. Солдат булып киенгән!.. Кызык... Чү! Таныш күзләр!.. Ильяс күзләре!.. Юк, күзенә генә күренәдер. Ике елга армиягә киткән кеше ничек кайтсын ди. Саташу шулай була микән-ни? Йә Хода! Ул Ильяс кебек оялчан елмая да әле! Ул – Ильяс!.. Үзе!..

Зиләне сәхнәдә Кыш бабай, Кар кызы алыштырды. Ул сәхнә артыннан гына арткы ишектә йөгерде.

Ильяс, оялчан елмаеп, кызга таба атлады.

– Исәнме, Зилә?! Яңа ел белән сине!

– Ильяс!.. Ничек, кайчан? – Зилә егетне үзе үк ко-чаклап алды.

– Менә кайттым. Бүген генә әле... Ялга җибәрделәр, – диде Ильяс. Бер тын күзләрен Зиләдән ала алмый карап торды да: – Ә мин сине алырга килдем, – дип пышылдады. – Киттек безнең авылга! Җигүле ат принцессаны тышта көтеп тора!

– Тукта, шаяртма әле, Ильяс... Нинди ат, нинди авыл? – Зилә тәмам югалып калган иде.

– Бер сәгатътән – Яңа ел, Зилә! Дуслар көтә безне! Тизрәк кузгалыйк, Зиләйлүк! – дип ашыктырды Ильяс.

Зилә һаман берни аңламый иде әле. Яңа ел мөҗизасы шушыдыр, бәлки? Ильяс хужалыкның атын урлап җиккән, аңа кыңгыраулар таккан... Күрше авылның алмачуар аты да әкияттән юыртып килгән кебек тоелды кызга. Клуб ягыннан ишетелгән «Җиз кыңгырау моңнары» тагын... Чанасына Зилә белән Ильясны утырткан ат та, тең-тең, чең-чең итеп кыңгыраулар чыңлатып, карлар туздырып, кышкы юлдан күрше авылга таба томырылып чапты. Матур төшкә, тылсымлы әкияткә охшаган чып-чын Яңа ел хикәясе иде бу...

2018 елның 14 июне. Мәскәү, Лужники стадионы. Футбол буенча Дөнья чемпионатының ачылу тантанасын стадионга килгән 80 мең кеше генә түгел, ә экраннар аша бөтен дөнья күзәтә. Футбол мәйданына британияле Робби Уильямс чыга. Мистер Уильямс «Freedom һәм Let me entertain you» хитларыннан торган поппурри башкара. Эпатаж-рак кыланмышлы Британия кунагының җыры тәмамлануга, мәйданда Бәхет кошы пәйда була. Аның уртасында... безнең Аида Гарифуллина! Алар Робби белән бергәләп «Angels» җырын җырлыйлар. Икенче көнне инде бөтен дөньяда, төгәлрәге, кайда газета чыга, шунда Казанның опера җырчысы, Татарстанның атказанган артисткасы, Вена операсы солисткасы Аида Гарифуллина турында язалар...

Аида ГАРИФУЛЛИНА: «Казан кызы булып танылдым»

Аида, Чемпионатның ачылу тантанасында катнашуыгыз безнең өчен сюрприз булды. Сезнең өчен?

— Мин дә мондый зур вакыйганың бер өлеше булып китәрмен дип уйламаган идем. Оештыручылар май аенда шундый тәкъдим белән чыккач, рәхәтләнеп риза булдым.

Ябылу тантанасында Рональдиньо барабан кагып торды, ә сезнең «Калинка»ны башкаруыгыз тарихи мизгелгә әверелде.

— Анысын бөтенләй көтмәгән идем. Оештыручылар ачылышка чакырганда, ябылу тантанасы турында бер сүз дә булмады. Чемпионат барганда исә, шалтыратып, «Калинка» җырын башкаруымны сорадылар. Ничек каршы килсез инде?

Аида, узып баручы ел сезнең өчен бик истәлекле булды кебек. Шуларның берсе – ЭКСМО нәшриятында сезнең кулинария китабы чыкты. Аш-суга осталыгыгыз турында инстаграм челтәре аша белә идек. Яраткан шөгылегебезне китاپ итеп чыгару идеясе ничек барлыкка килде?

— Хикмәт шунда: безнең гаиләдә барыбыз да пешеренергә ярата. Эти дә, эни дә, энем дә, үзем дә. Гаиләбез белән җыелганда, һәркайсыбыз табын әзерләүдә катнаша. Мин салатлар ясарга яратам, өстәл бизим. Әнием десерт әзерли, тортлар пешерә. Төп ашлар – ир-егетләребезнең кулында.

Шулай бервакыт инстаграмга кайсыдыр ризыкны пешергән видеомны элгән идем. Ни гажәп, ул бик күп лайклар җыйды, бик күп яздылар.

Шуның белән онытылыр да иде, ә беркөнне ЭКСМО нәшриятыннан шалтыратып, аш-су буенча китап әзерләргә тәкъдим ителәр. Китапка татар халык ашларыннан бик күп рецептлар керде. Китапның әдәби ягын әнием эшләде.

Аида, күптән түгел генә сезнең итальян җырчысы Андреа Бочелли белән бергә ясаган чыгышыгыз да опера сәнгатен яратучылар арасында хисләр өермәсе күтәрде. Дөньякүләм танылган опера йолдызлары белән җырлавыгызны еш күрәбез.

Бу җаваплылык та бит әле.

— Безне музыка якынайта, аннары без бит бу вакытта сәхнәдә эшлибез. Сәхнәдә рольләребезне профессиональ дәрәжәдә башкару өчен бөтен

көчбезне куябыз. Алар – үз эшенең осталары. Минә дә бик яхшы тоялар, кирәк вакытта ярдәм итәләр.

Былыр Десса сезнең AIDA альбомын чыгарды. Анда җиденче трек – «Әллүки» җыры. Татар җырлары сезнең репертуарда шулай һәрвакыт булачакмы?

— Әлбәттә. «Әллүки» җыры минем өчен бик символик мәгънәгә ия. Әни аны бишек җыры урынына көйли иде. Десса белән хезмәттәшлек итә башлагач, мин аларга Универсиада көннәрендә татарча дискимны бүлөк иттем. Һәм алар татар җырларына гашыйк булдылар. Башта альбом рус музыкасыннан гына торырга тиеш иде, эш барышында күп нәрсә үзгәрде.

Ландыш ӘБҮДӘРОВА әңгәмәсе.

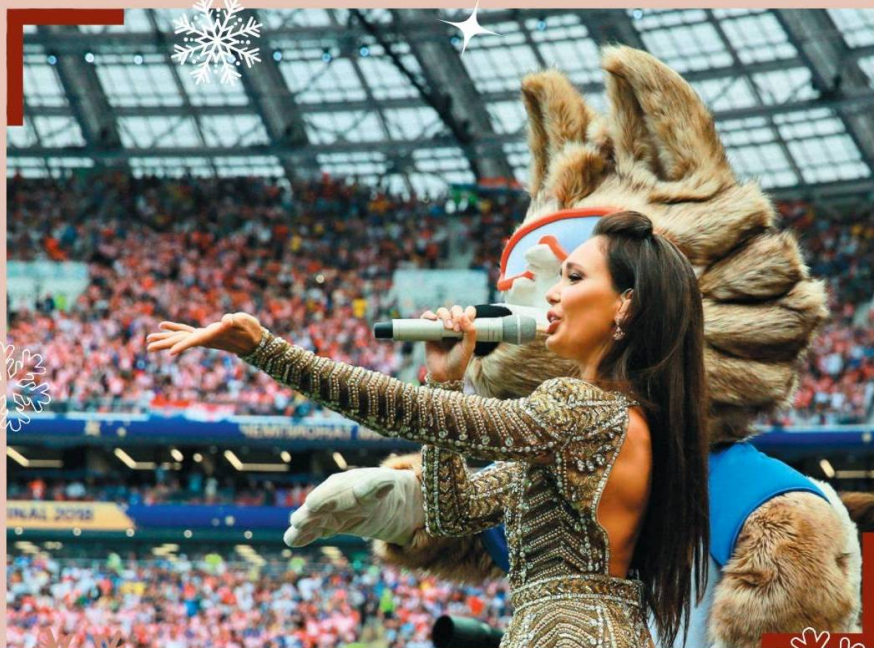

Фото: РИА Новости

СОКЛАНДЫРДЫЛАР

ҮЗЕНЧӘЛЕКЛЕ БҮЛӘК, ҮЗЕНЧӘЛЕКЛЕ ИГЪТИБАР...

■ Салоннарның
адресы:
Казан шәһәре,
Бауман ур.,
44 нче йорт,
«Родина» мәдәни-
күңел ачу үзәге,
1-2 нче кат.
Эш вакыты: 10–19

■ Казан шәһәре,
Н. Ершов ур.,
1 нче А йорт,
«Корстон» кунакханә,
сәүдә һәм күңел ачу
комплексы,
1 нче кат.
Эш вакыты: 10–22

www.antik-recessans.ru
Инстаграм: antiksalon

Antik
Ренессанс®

Төрле музейларда йөргәндә без, купшы экспонатларга сокланып, борынғы әйберләргә бөтенләй башкача карыйбыз. Экскурсоводлар сөйләгәннәр аша ренессанс, модерн, антик чорны күзалыйбыз...

«Ренессанс» борынғы антиквар салонында – кабатланмас, сирәк очрый торган, мәдәни һәм тарихи кыйммәте зур булган борынғы әйберләр. Алар әле отышлы инвестиция предметы да исәпләнә. XVIII–XIX гасыр картиналары, Англиянең нәфис фарфоры, көмеш савыт-сабалар...

Салонга куелган татарның борынғы әйберләренә, аеруча зәркән эшләнмәләргә, сәүдәгәрләрнең йорт көнкүрешенә әйберләренә сокланмау мөмкин түгел. Сүз уңаеннан, сәнгать әсәрләрен, борынғы әйберләренә аңлай, матурлыкны бәяли белү гомер-гомергә яхшы зәвык һәм тәрбиялелек билгесе саналган... Шунысын да әйтк: «Ренессанс» салонында борынғы сәнгать әйберләрен алу мөмкинлеген бар хәзер. Кайчандыр атаклы татар гаиләләрендә кулланылган борынғы көнкүреш әйберләрен еракта яшәүче кардәшләребез дә үзләрендә булдырырга телидер, мөгаен. Әйтк, сез эшлекле партнерларның юбилей кичәсенә яки бик кадерле һәм якин кешеләрегезнең истәлекле бәйрәменә чакырулы, ди. Бүләккә сайлар әйбер күп кебек, ә күз төшәрдән табу җиңел түгел. Зәвыклар үзгәрә торар. Хәзер сирәк очрый торган җиһаз, XVIII йөз рәссамының картинасы яки кыйммәтле ташлар ярдәмендә бизәлгән ваза затлы санала. Чөнки бик заманча гаджет та берничә айдан

искерә, ә антиквар предмет бердәнбер һәм кабатланмас булып кала.

«Кешенең байлыгын, ни дәрәҗәдә элиталы икәнән сәнгать әсәрләреннән торган шәхси коллекциясеннән чыгып билгеләгәннәр. Чынлап та шәп презент сайлыйсыгыз килсә – антиквариат бүләк итү бик отышлы булчак. Кыйммәтле, затлы бүләк сайлау катлаулы, мәшәкатәле һәм җаваплы эш», – ди «Ренессанс» салоны директоры Адел Дамир улы Фәйзуллин.

Предметның яше – антиквариатны бәяләүнең бердәнбер төп факторы ул. Никадәр борынгырак булса, шулкадәр яхшырак. Ләкин еллар исәбе генә җитми әле. Сәнгать әсәре дәрәҗәсендәгә сирәк очрый торган уникаль сыйфатларга ия бердәнбер предмет булырга тиеш ул, танылган шәхесләрнеке булуы да, тарихи вакыйгаларга бәйлеләгә дә бик мөһим. «Ренессанс»-та рәссам Бакый Урманченең киләчәктә спектакльләргә эскиз булырдай гажәп эшләре бар. Харис Якупов кылкаләменен җете буяулары, татар хатын-кызлары арасыннан беренчеләрдән булып СССР Рәссамнар берлегенә әгъзасы булган Гайшә Рахманкулованың нәфис акварель картиналары шулай ук яхшы бүләк.

очрашулар урыны булып китә ала.

Винтаж җиһазларның популярлыгы арта баруны истә тотып, антиквариатны аңлаучылар һәм яратучылар сирәк очрый торган әйберләргә туктала.

Антиквариатны бүләккә сайлаганда шунысын да истә тотарга кирәк: олы яшәтәгеләр борынғы әйберләрен кыйммәтен ныграк аңлай. Бу бигрәк тә милли мираска мөнәсәбәттә сизелә. Антиквар бүләкләрне кайчан да бирергә мөмкин – туган көннәргә дә, Яңа елга да...

Сайлаганда ялгышмас өчен, профессионалларга мөрәҗәгать итә аласыз. Хатын-кызга статуэтка, фарфор савыт-саба, антиквар курчак, көмеш белән бизәлгән театр сумкасы бүләк итү отышлы. Борынғы милли бизәнү әйберләре: чулпы, калфак, шкатулка күзәл затлар күңеленә шулай ук хуш килер. Бизнес-ледилар борынғы язучы приборларын, өстәл лампасын ярата төшәр. Миниатюр брошь яки тарак, зәркән эшләнмә яки кечкенә көнкүреш предметы кемгә дә ошар.

Ирләр, гадәттә, металлдан эшләнгән әйберләргә мөкиббән – портсигарлар, шәмдәлләр, сәгать, чуен һәм бронзадан ясалган сәнгать әсәрләре ошый аларга. Һөнәри бәйрәмнәргә салонда берәр тарихи булган уникаль әйберләр алырга мөмкин. Узган гасырларда хөкүмәт эшендәгеләрнең кабинетын бизәгән өстәл, кәнафи ише интерьер предметларына чиновниклар сөенер иде. Табибка – борынғы медицина белешмәсен, укытучыга XIX гасыр глобусын сайлый аласыз.

Рәмзия КАШАПОВА

Антиквар җиһазлар да бик актуаль, чөнки аның стиле чор рухын бирә, үтә сирәк очрый торган әйберләр аерым атмосфера тудыра. Антиквариат элементлар кертәп, классик стильдә бизәлгән интерьер – очрашуларның бик дәрәҗәле буласына, анда катнашучыларның югары даирәсенә бер ишарә. Кабинетта борынғы осталарның имәннән ясалган респектабель җиһазлары, сырлап эшләнгән комодлар, буфетлар, ашханә җиһазлары өйдәгечә жылы мохит тудыра яки эшлекле сөйләшүләр һәм бизнес-

РЕКЛАМА

Кадерле «Сөембикә» редакциясе!

Беркөнне Мәскәүдә яшәүче олы улым шалтыратты. Зур сөенече бар икән: хезмәт-тендәге уңышлары өчен медаль белән бүләкләгәннәр. Улым Булатов Рамил Мәскәү өлкәсенең Дмитровский районында – фермер.

Әтиләре белән без биш бала табып үстердек. Рамилебез – олы балабыз. Сеңелләре Фәридә белән Чулпанга, энеләренә гел үрнәк булды ул. Яхшы укыды. Тәтеш районы Ямбахты урта мәктәбен дә «бишле» билгеләренә генә тәмамлады, Мәскәүнең Тимирязев академиясен дә кызыл диплом белән тәмамлап чыкты. Киленем Ирина белән үзләре дә биш бала тәрбияләп үстерделәр. Инде ул оныкларым да үсеп, барысы да югары белемнәр алып, үз гаиләләрен кордылар.

Балаларның сөенечен күрү бигрәк күңелле шул. Менә, улым шалтыраткач та, түзмәдем, сөенечемне яраткан журналым белән уртаклашасым килде. «Әх, бу шатлыкны әтиләре һәм кече энеләре генә күрә алмады бит», – дип, күз яшьләремне дә түгеп алдым берәз.

Кече улыбыз Русланның гомере бигрәк аянычлы өзелде. 23 яшендә, үзенә никах көнендә вафат булды ул. «Обширный инфаркт», диде табиблар. Парә-парә телгәләнгән күңелемне: «Ярый әле бу хәсрәтне

әтиләренә кичерергә туры килмәде», – дип юатырга тырыштым. Ирем аннан 1 ел да 9 ай элек кенә бакыйлыкка күчкән иде. Бу хәсрәтләр үземне дә бик какшатты. Ул көн-нөргә дә 15 ел вакыт узган. Калган балаларым исән-сау булсын, оныкларым яхшы яшәсен дип көн дә теләк теләм. Иң мөһиме: дөньялар тыныч булсын, балаларыбыз без кичергән сугыш афәтләрен күрмәсен.

(Фото: дүрт балам. Рамил улым – уңда).

Рузалия АДАЕВА.
Казан шәһәре.

Элек бәйрәмнәр ничек күңелле үтә иде. Ул каз өмәләрен генә әйт син! Аның әле үзенә генә хас тәртипләре дә була торган иде.

Каз өмәсен үткөрү өчен авылда чират торалар иде. Чөнки казларны белеп кенә чалучысы, оста итеп йолкучысы берничә генә. Оста итеп йолкынган каз күргәзмәгә куярлык була. Казга карап, кем йолкыганын әйтеп бирәләр. Өмәгә кызлар-егетләренә чакыралар. Алар булган жирдә инде жыры да, кызыгы да, мәзәгә дә булмый калмый. Өмәчеләренә каз маенда гына йөздергән коймак, тәбикмәк белән сыйлылар. Ә кичкә каз итеннән тары ярмасы белән зур бөлеш пешә.

Каз йолкучылар мамыгын – мамыкка, каурыен каурийга аерып жыя. Аннары казларны көянтә башына элөп, чишмәгә юарга алып төшәләр. Ә теге сыдырылган каурийларны юл буйлап сибә баралар: киләсе елга да бәбкәләр күп чык-

сын, яр буйлары тулы каз булсын... Урамнар жырга, гармун тавышына күмелә. Яшүсмерләрнең үз кызыгы. Алар кичкә күп итеп каз куыгы әзерли. Юк, ашар өчен түгел, шуны кабартып, житкән кызларның урындыкларындагы көрпә астына салу өчен. Абайламый-нитми генә өстенә утырдың исә, «шарт» итеп куык шартлый. Теге кызга оят, башкаларга көлкә була инде.

Каз өмәләрен хәзер дә уздыралар. Әмма элеккеге ихласлык житми аңа. Казлары да элеккеге кебек үк тәмле түгел. Мамыгын йолкырга жайлы булсын дип, эчен дә алмаган килеш кайнар суда пешекләгәнә яки үтүк белән кыздырганга ул. Каз итенә тәмә шуңа югала. Элек бит эчен-бавырын алгач кына пешекчеләр иде казларны. Анда да каз тәнәндәгә «вак шырпы» дип йөртелгән кыска төкләрен чүпләү өчен генә. Чишмәдә чайкап менгәннән соң, салкында тагын да агарып, матурланып китә әле каз түшкәләре. Авыл кешесенең эше дә, ялы да элек әнә шулай бергә иде аның. Сагынам шул яшьлегем өмәләрен.

Рузалия ШӘЙДУЛЛИНА.
Казан шәһәре.

Соңгы елларда илебездә кадет мәктәпләре ачу бик популярлашып китте. Монда урта белем генә бирмиләр, балалар беренче һөнәри әзерлекне уза, ватанпәрвәрлек рухында тәрбияләнә.

Тарихка күз салсак, мондый мәктәпләрнең ачылышы Петр I идарә иткән чорга ук карый. Дингез флотын төзү өчен белемле, әзерлекле хәрби белгечләр кирәк була. Фельдмаршал Миних дворян балалары өчен Россиядә кадет корпусла-

ры ачу максатыннан, 1698 елда Дрезденда булып кайта. Әнә шулай итеп, 1701 елда Пруссиядә беренче кадет корпусы барлыкка килә.

Әллә кая ерак барасы түгел, үзе-безнең Саба районында да андый мәктәп бар. 1933 елда башлангыч мәктәп буларак ачылган бу уку йорты 2013 елны кадет интернат-мәктәбе статусын алды. Шул вакыт эчендә кемнәр генә укымаган да, кемнәр генә укытмаган! Икшермә мәктәбе педагог Жәләвләр династиясе, профессор, техник фәннәр докторы Илнур Абдуллин, шулай ук техник фәннәр докторы, Татарстанның атказанган механизаторы Камил Хафизов, филология фәннәре докторы Айнура Тимерхановлар белән хаклы рәвештә горурлана. Безнең мәктәпне тәмамлаучылар арасында сигезләп фән кандидаты, өч спорт мастеры, үндүртлөп атказанган исемен алган хезмәткәрләр дә бар.

Бүген Илдус Бикмөхәммәтов житәкләгән белем йорты кайчандыр үзе дә шушында директор һәм укытучы булып эшләгән Кави Байкиев исемен йөртә. Мәктәбезнең абруе зур – Казаннан, Киров шәһәрләреннән, республиканың уңлап районыннан килеп белем алалар. 3-4-5 кешелек уңайлы бүлмәләр, спорт заллары бар, төрледән-төрле түгәрәкләр эшли. Быелдан гольф түгәрәге дә эшли башлады. Коллектив тырыш, фидакарь шул безнең. Укучыларыбыз да төшеп калганнардан түгел, әле бу жәйдә Мәскәүгә барып, хәрби-спорт ярышларында 78 команда арасыннан жиденче урынны алып кайттылар. Октябрда Казанда узган хәрби-патриотик слетта катнашып, кышкы каникулда Мурманск шәһәренә чакыру алдык. Балаларга «Тигр» су асты көймәсенә экскурсия уздырачаклар анда.

Без балаларга хезмәт тәрбиясе дә бирергә тырышабыз. Каникул вакытларында укучыларыбыз районның фермер хужалыкларына булыша. Мәктәп яны бакчасында үзләренә кышкка житәрлек жиләк-жимеш, яшелчә үстерә. Тырышлыкның әжәре һәрчак бәяләнәсен белеп үсә алар.

Рузилә МИЯССӘРОВА.

Саба районы, Икшермә авылы.

Әле кайчан гына яшьлек дәрте белән янып торган чая егет-кызлар идек.

40-50 яшьләрдәге абый-апалар безгә өлкән буын булып күренә иде.

Инде менә үзәбез дә дүртенче дистәне ваклап маташабыз икән ләбаса! Яшь барса да, күңел бер дә картаймай, һаман да биеккә, яңа үрләргә әйди. Үкчәләргә бастырып үсеп килүче балакайларга әйләнеп карагач, күктән жиргә бик тиз төшәбез тагын үзе! Гомер дигәннең гажәеп кызык нәрсә икән ул. Кайчан үсәр инде бу балалар дип уйларга да өлгермисең, инде алар канат чыгарып, берәм-берәм яныңнан очып китә дә башлый. Юкка гына адәм балаларын кош балаларына тиңләмәгән шул борын-гылар. Менә үземнең дә улым быел 11 нче сыйныфка күчте. Аның яныбыздан чыгып китәрәң дә санаулы гына айлар калып бара. Шул турыда уйлауга ук йөрәгем кысылып куя. Баласын туган оясыннан очырып вакыт житкәндә һәрбер ата-ана минем кебек хисләр кичерәдер, беләм. Нишлисең бит, балаларны олы тормышка, мөстәкыйльлеккә әзерләү – безнең бурычыбыз. Бары бәгырь жимешләребез генә бәхетле булсын, бары алар гына тормышта кыйбласын дөрес сайласын, безнең йөзгә кызыллык китермәсен иде дип телибез.

Үзем белән бергә мәктәптә белем алган сыйныфташларымын кайберләре балаларын олы тормыш юлына озатып, башлы-күзле дә итте инде. Кайберләре хәтта балдан татлы онык сөю бөхетенә дә иреште. Аларга карыйм да, ак көнләшү белән көнлөп, кызыгып куям! Киләчәктә мин дә алар кебек шушы бәхетле мизгелләргә кичерсәм иде, балаларыма тәүфыйк, сәламәтлек, үзләренә тиң булырдай парларын насып ит, дип, Аллаһыма ялварам.

Әйе, киләчәккә нигез нәкъ менә гаиләдә, әти-әни кочагында чакта салына. «Оясында ни күрсә, очканында шул булыр!» ди безнең татар халкы. Зур өметләр баглап үстергән балаларыбыз да, шөт, сынатмаслар.

Гөлчәчәк САДРЕТДИНОВА-ХАҖИЕВА.

Азнакай шәһәре.

Абый һәм мин – әти-әниңең сугыштан соң туган балалары. Мин – жиденчесе, төпчеге. Әмма без дүртәү генә үстек.

1944 елның май азагында әнкәй бер атна эчендә өч баласын һәм әнисен жирли. Тирә-юньдә ашарлык ризык, хәтта кычыткан да калмагач, алар басудан башак жыеп кайтып, ипи пешерә. Ләкин кар астында кышлаган башак агулы була, безнекеләр агулана. Жир куенына салганда әнкәйнең иң олы кызы Нурсинә апага – 15, Мияссәр абыйга – 11, Мисбах абыйга нибары 4 кенә яшь була. Шушы хәсрәткә түзә алмыйча, әнкәй кулына каләм ала:

Ниләр диеп башлыйм икән
Мөнәжәтем башларым?
Балаларымны сагынам,
Ага күздән яшьләрем.
Ник акмасын минем яшем,
Хәсрәтем күп башымда.
Балаларымны жирләдем
Кырыгынчы яшемдә.
Юк, дусларым, сабыр итә алмыйм,
Дүртәү бергә үлү бик авыр,
Утта яна минем йөрәкләрем,
И Ходаем, миңа бир сабыр!
Балаларым үлгәч, бер кош килеп,
Сайрый һаман чут-чут-чут килеп.
Ишетелә аның сайраганы:
Балаларың инде юк-юк-юк, диеп.
Бакчаларга алсу томан төшеп,
Пешкән алмаларны чылата.
Бу кайгылар – ачы кайгы булды,
Сабыр итеп булмый – елата.

Сугышлар бетеп, тук заманнар килгәч тә әнкәй икмәкне бик олылады. Икмәккә хөрмәт каныбызга сеңгән безнең. Үзем дә өч бала үстердем. Аларны камадым-сукмадым, ләкин ипи белән уйнарга, ипине ташларга ярамаганын бик яхшылап өйрәттем. Сугыш чоры балаларының хыялы бер генә булган: «Туйганчы ипи ашасак иде дә, өстәлдә тагын ипи калса иде!»
Безгә моны онытырга ярамый!

Зөлфия КАЮМОВА.

Әлмәт шәһәре.

Хөрмәтле укучыларыбыз!
Сездән хатлар көтөп калабыз.
Безнең адрес: Казан,
Декабристлар урамы, 2.
e-mail: ssuum@yandex.ru

ХЫЯЛЫ ШӘФКАТЬ
ТУТАШЫ БУЛУ
ТҮГЕЛ ИДЕ.
ӘНИ КЕБЕК
БУХГАЛТЕР
БУЛАСЫ,
САННАР,
ОТЧЕТЛАР
ДӨНЬЯСЫНДА
КАЙНЫЙСЫ КИЛӘ
ИДЕ АНЫҢ.

Лилия
ГӘРӘЕВА

ГОМЕР ЖЕПЛӘР

Киләчәкне алдан тою сәләте булган әниебез медицина көллиятенә сеңлемне житәкләп дигәндәй алып килде. Хәер, чирләп үлгән каз бәбкәләре, сарык бәрәннәренә берсен дә ярмый гына күммәгән кызының киләчәген медицина белән бәйләр өчен алдан күрә белү дә кирәк булмагандыр.

Ялгышмаган ул. Әнинең төпчек кызы – Фәридәсә бүген иң катлаулы операцияләрдә катнашучы югары категорияле шәфкатъ туташы. Аның иң беренче тәәсирләре, тәүге уңышлары, үлем белән күзгә-күз очрашулары – барысы да безнең күз алдында булды. Савыккан баласы өчен бәхеттән балкыган әни, тәртипсез тормышы аркасында аяксыз калган кыз, баш миендәгә шешне алдырганнан соң бала тапкан хатын – барысы-барысы да сеңлем тормышының бер сәхифәләре. Аның сөйләгәннәрен искә төшерә-төшерә, сеңлемнең үзе булып, мин шул сәхифәләргә барлыйм.

«Тирә-ягым ап-ак. Ак стена, ак түшәм, ак жәймәләр... Борынны өчә ис яра. Мине кушеткага сузып салганнар. Бермәл ни булганын аңламый ятам. Аннары гөрселдәп ауганым искә төшә.

Практиканың беренче көне иде ул. Табибка ияреп, хирургия бүлегенә кердек. Кемнең сукуыр эчәгесен алганнар, кемнең ашказанына операция ясаганнар... Жәймәләрен ияк астына кадәр күтәреп, барысы да табибның үзе янына килгәннен көтә. Төркембез белән яшь кенә ир янында тукталдык. «Общий перитонит», – диде хирург безгә сынап карап. Янәсе, сез әзерме? Ә үзе ялт кына ирнең өстендәгә жәймәсен ачты. Йа Раббым! Мондый яра белән кеше яши ала микәнни? Сызлануларына ничек түзә икән соң ул? Бичараның ашказаныннан касыгына кадәр ярык иде. Хирург озын пинцетка салфетка эләктерде дә, йодиолга манчып, яраны эшкәртәргә кереште. Бүлмәгә шулкадәр авыр ис таралды. Менә шул мизгелдә аңымны жуйганмын да инде. Нушыма килгәндә, тирә-ягымда аклык иде. «Йә, чибәркәй, уяңдыңмы? Безнең эштә батыр булырга кирәк шул», – дип күз кысты өстемә иелгән табиб».

«Бүген мин эшкә урнашырга килдем. «Кайсы бүлектә эшләргә телисең соң? – ди өлкән шәфкатъ туташы. – Перевязочныйга да кеше кирәк, хирургия бүлегенә дә. Операция сестралары да житми...» «Операция бүлегендә эшлисез килә», – дидем. Белмим, ник менә шул бүлеккә сайладың икән?

Өлкән шәфкатъ туташы Тамара Александровна мине операциягә өстәл әзерләргә өйрәтә. «Сул яктаң башлыбыз. Иң элек кисүче инструментлар тезелә: кайчылар, скальпельләр... Аннары эләктерә торганнары: пинцетлар, кыскачылар... Боларның барысының исемнәрен беләп бетерергә генә дә, ай-һай. Тәҗрибәле шәфкатъ туташлары операциянең кайсы этабында кайсы инструмент кирәген яттан белә. Монда бар да тиз кирәк: өстәлдә ятучы пациентның гомере шушы секундларга бәйле.

2001 елның 1 октябрендә иде ул. Минем беренче эш көнем. Һәм иң беренче операциям – венэктомия. Урта яшьтәгә хатын-кызга ясадык. Катлаулы операция түгел, бар да яхшы узды. Тик кулларым ачытуга гына чыдарлык түгел менә. Көнгә ике-өч тапкыр терсәккә кадәр кырмыска кислотасына тыгып, тоташ яралардан гына тора хәзер беләкләрем».

«Кешеләргә булыша алу – үзе бәхет. Бүген бер баланың йөрәгенә операция ясадык. Ерак танышларыбызның кызы ул. Йөрәк зәгыйфьлегә тумыштан ук булган икән. Андый балалар әллә каян аерылып тора: аксыл йөзлеләр, ябыклар. Яшьтәшләренең пыр тузып куышканын бер читтән тын гына күзәтәләр. Тыннары бетмәсә, алар да рәхәтләнеп уйнарга иде. Операциядән соң, берничә ай узгач, кабат күренергә килгәндә без инде аларны танымыйбыз: үскәннәр, битләре алланган.

Безгә килгәнчә, танышларыбыз кызны кемнәргә генә күрсәтмәгән. Кайдадыр зур акчалар сораганнар,

кайдадыр алынырга кыймаганнар... Баласын савыктырудан гажиз әнисе хәтта багучыга кадәр барып караган. «Савыга. Юлыгызда яхшы кешеләр очрый, алар ярдәм итә», – дигән ул. Йөрәк-кан тамырлары хирургиясендә эшләвемне белгәч, телефонымны эзләп табып, миңа чыктылар.

Инде менә ул бала бүген безнең өстәлдә. Операция катлаулы, йөрәкне туктатып, «АИК» (ясалма кан әйләнеше аппараты) белән ясала. Йөрәк элпәсенә биш тиен акча зурлыгындагы ямаулык тектек. Операция барышында гел бер доганы кабатлады: «Савыга гына күр инде, балакаем». Танышыбызның кызы булган өчен генә түгел, бар кешегә дә шулай дип теләм.

Акча түләмәсәң, хирурглар сине яхшылап карамай, тиешле даруларны салмый икән, диләр. Дәрәс сүз түгел ул. Операция өстәлендә кем генә ятмасын – хирург аның гомере өчен җаваплы. Аны саклап калу өчен кулыннан килгәннән дә, хәтта килмәгәннән дә барысын да эшләчәк ул. Хирурглар кешене кызганмый, диләр. Бик кызганалар. Больница дежур торган төннәрдә кемнәргә генә алып килмиләр: бомжлары да була, наркоманнары, исерекләре дә... Берсенә дә тиешле ярдәм күрсәтелмичә калмый: «Ул да адәм баласы бит», – ди хирурглар.

Алга китеп булса да әйтим әле: ул кыз бүген үзе дә операция сестрасы».

Операция өстәлендәгә кеше баймы, ярлымы – хирург өчен мөһим түгел. Иң мөһиме: аның исән калуы.

«Шанс юк, ләкин без булдыра алганның барысын да эшләргә тиеш!» Операция залында киеренкелек – берьюлы дүрт бригада эшлибез. Мондый хәлләр сирәк була. Операция өстәлендә яшь кенә ир. Тәнендәгә пычак эзен санап бетерерлек түгел – баш түбәсеннән башлап, балтырларына кадәр тоташ яра. Бик күп кан югалткан. Бәхетенә, юан кан тамырлары исән.

Төнлә китерделәр аны. Таксист икән. Пассажирлары арттан пычак белән һөҗүм иткән, акчасына кызыкканнар инде. Йа Аллам, кеше гомерен шул өч-дүрт меңгә бәяләделәр микәнни? Анестезиолог наркоз биреп, йокыга киткәнчә ул гел бер сүзгә кабатлады: «Хатыным бәбиләргә тиеш иде...» Без аны төне бие тектек: бер бригада – кулларындагы яраларын, икенче бригада – эчке әгъзаларын, өченчә – башындагы яраларын, дүртенчә – аякларын. «Моның жөйләрен кем салдырып бетерер инде?» – дип уйлап куйдым. Һәм ничек дип уйлыйсыз: ул эш миңа язган икән. Кырык минут бие салдырдым мин аның жөйләрен.

Әйе, ул исән калды. Аның бик-бик яшисе килә, яңа туган баласын, хатынын күрәсе килә иде. Яшәү өчен бар көченә көрәште. Больницадан хатыны белән икесе бер көнне чыктылар. Безнең ничек куанганы белсәгез иде!»

«Һәрбер операция – бик зур риск, хәтәр сынау ул. «Смерть может наступить даже от внутримышечного укола», – дип өйрәттеләр безне. Ә операция укол ғына кадау түгел.

Операциягә 11 яшьлек малайны алдык. Әнисенен бердәнбер улы, диделәр. Соңарып кына тапкан булган. Йөрәк элпәсендә тишек – табиблар телендә ДМПП дип йөртелгән диагноз белән керде ул. Мондый операцияләрне еш ясыйбыз, моңа кадәр барысы да уңышлы чыкты. Йөрәк элпәсендә тишек зур булмаганда, йөрәкне туктатмый ғына, гипотермия шартларында башкарыла ул. Хирург күкрәк читлеген ача, кан тамырларын кыса һәм йөрәк элпәсендәге тишекне табып, ике-өч жөй белән тиз генә тегеп куя. Ул бик тиз, бер-ике минутта башкарылырга тиеш. Бу вакытта йөрәккә кан керми тора. Элпәне тегүгә, кан тамырларын ачалар, йөрәк эшләп китәргә тиеш.

Яртышар көн барган операцияләр була. Кеше гомере өчен 12 сәгать буге аягүрә көрәшкән табибларны фәрешталәргә тиңлим.

Операциянең соңгы этабына кадәр бар да яхшы ғына барды. Анестезиологлар – үз эше, без үз эшебез белән мәшгуль. Залда фәкать инструментлар шалтыравы һәм хирургның ара-тирә биргән күрсәтмәләре генә ишетелә. Киноларда ғына ул ah-vaah киләләр, операция залы буйлап чабышалар, кычкыралар. Мин андый киноларны карый алмыйм: барысы да ялган. Чынлыкта, беркем дә алай кычкырмый, ыгызыгы килми. Кайчак операция барышында кан китү башлана. «У нас кровотечение», – ди хирург. Анестезиологлар ситуацияне бәяли, отсоста күпме кан булуын, пациентка никадәр кан яки плазма салырга кирәген тыныч кына хәл итәләр.

Без инде операцияне төгәлләп килә идек. Хирург йөрәкне текте, хәзер ул эшләп китәргә тиеш. Барыбызның да күзе – күкрәк читлегеннән ап-ачык күренеп торган бәләкәй йөрәктә. Залда тынлык: чигәләрдә типкән кан тавышы да аппарат тавышы ғына. Бер мизгел узды, ике... өч... Тынлык... «Диффибулятор!» – хирург тыныч, ләкин катгый тавыш белән фәрман бирә. Бер заряд! Тынлык... Заряд! Тынлык... Ә вакыт бара. Бармак араларыннан коелган ком бөртекләре сыман, иң кадерле мизгелләр үткәнгә күчә бара. Заряд, тагын заряд, тагын, тагын! Эшлә инде, йөрәк, эшлә! Кинәт, тынлыкны бозып, кардиомониторда яшәү авазы ишетелә. Шушы мизгелдә баланың әнисен уйлыйм. Йөрәк эшләп китмәсә, без аңа бу хәбәрне ничек житкәргән булыр идек?»

«Ул кызны әле дә хәтерлим. Сап-сары чөчлө, аксыл йөзле... Без дежур торган көнне «Ашыгыч ярдәм»

белән китерделәр аны. Уң аягы зәп-зәңгәр. Наркоман икән. Бот төбөндәге артериясенә укол кадый-кадый, кан тамырын черетеп бетергән. Аякка кан бармый, зәңгәрләнүе шуннан. Мондый очракларда без артерияне сәламәт венага алыштырабыз. Хирург белән икәү кичкә сигездә операцияне башладык. Бер вена-сын ачабыз – яраксыз. Икенчесен – анысы да яраксыз. Веналары төмам кысылып беткән, берсеннән дә кан йөрерлек түгел. Тамырларда кан йөрешен көйли алмыйбыз икән, аякны кисәргә туры киләчәк. Кызның гомерен шунсыз саклап калып булмый. «Совсем юная ведь, совсем юная», – өлкән яштәге хирургның ампу-тация кулланасы килми. Үземә дә кызганыч. Кичкә сигездә башлаган идек, сәламәт вена эзли-эзли, таң атты. Иртәнге дүрт. Хирургка Джигли пычкысы су-зам – башка чара юк. Веналарның берсе генә дә эшкә ярамый. Иртәнге алтыда киселгән аякны моргка төшердем. Күз алдымда теге кызның ефәк кебек сап-сары чөчләр. Бер аяк белән яшәүләре жиңел булмас инде аңа.

Бер көннән соң операция ясаган хирургтан кызның хәлен белешсә иттем. «Убежала она!» – ди. Төнлә операция булды, икенче көнне аягы киселгән килеш чыгып качкан. Милициягә хәбәр итәргә дип курык-кандыр инде».

«Яңа ачылган үзәккә эшкә чакырдылар. Нейрохи-рургия бүлегә, мөгаен, тормышымның яңа этабыдыр. Монда операцияләр күпкә катлаулырак. Баш һәм арка миеннән шешләр алабыз. Күбесе уникаль сәгать бара. Башындагы шеш аркасында күзләре күрми, колаклары ишетми башлаган кешеләргә кабаттан кояш яктысын күрү, жир тавышын ишетү мөмкин-леген бирә нейрохирурглар. Мин аларны мөҗиза ияләренә тиңлим. Дөньядагы иң изге эш – хирург башкарган эш.

Күптән түгел генә бер хатын рәхмәт хаты язып салган. Гипофиздан аденома алган булганбыз. Шуның аркасында ничә еллар балага уза алмаган, хәзер хыялы чыңга ашкан. Менә бит!»

...17 ел шәфкать туташы булып эшләгән сөңлемнең көндәлекләре калын. Биектән егылып төшөп, эчке эгъзалары өзелгән, хирургларның фидакарылеге белән генә исән калган тажик егете дә (бандаж кирәк бул-гач, төн утырып чуптарлы сөлгедән бандаж теккән идем аңа), баш миендәге кан тамыры шартлап, әжәл тырнагыннан йолып алып калган яраткан жырчы-сының концертында аның өчен шатланып утырулары да, эчәгеләре яраланган наркоман егетне коткарганда үзенә бармагына ялгыш шприц энәсе кадалып (егеттә йогышлы гепатит та, СПИДта була), сөңлемнең бер ел буге үз сәламәтлеге өчен көрәшүе дә – боларның берсе дә кәгазьгә язылмаган. Алар – күңел дәфтәрен-дә генә.

Фәридә УСМАНОВА сөйләгәннәргә нигезләнеп әзерләнде.

МӘХӘББӘТСЕЗ ЯШӘУ ДӨРЕС ТҮГЕЛ

Илнар хәзрәт
ЗИННӘТУЛЛИН,
«Туган авылым»
мәчете
имам-хатыйбы

Илаһи ният кылдым

**Ярату ул Ходайдан бирелгән
бүләкме, әллә сынаумы?**

– Ярату ул – бүләк. Зур бүләк! Аллаһы Тәгалә Коръәни-Кәримдә: «Без сезгә, ягъни ир белән хатын арасына ярату бирдек», – ди. Ни генә булса да, 20–25 яшьтә яратусыз, салкын хисап белән генә кавышмыйлар. Ярату, беренчедән, өйләнешүне тизләтә һәм җайлырак итә. Тизләтә, чөнки яраткан кешеңне яныңнан җибәрергә теләмисең, аның белән гел бергә буласың килә. Икенчедән, яратканда бер-береңгә яраклашырга җиңелрәк. Күбрәк юл куясың, үпкәләтмәскә тырышасың, тизрәк гафу үтенәсең...

Ярату дигән хис хәзер беренче урынга чыкты. Дөньяның нигезендә дә мөхәббәт ята дип саныйбыз. Телевидение, радио, интернет – барысы да шуны алга сәрә. Һәм бу инде үзенең тискәре нәтиҗәләрен бирә. Әгәр кеше яратмыйча өйләнсә, кавышкан, ярату юкка чыкса яки, гомумән, гашыйк була алмаса, ул инде үзен башкалардан ким саный, аның тормышы мәгънәсезгә әйләнә. Ярату аркасында шактый хаталар да ясала. Әйтик, катнаш никахлар. Яратмаса, шундый күп каршылыклы никахка берәү дә ризалашмас иде. Үзенең әти-әнисен рәнҗетеп, каршы якның әти-әнисен борчуга салып.

Кемдер илләгә җиткәч: «Ә мин сине яратмыйм», – дип, аерылышып чыгып китә. Икенче берәү: «Үзем эзләгән кешене таба алмадым», – дип, бөтенләй өйләнми яки кияүгә чыкмый, тормышы ялгыз үтә. Бу очракларда ярату инде сынауга әйләнә. Яраткан кешең сиңа битараф булган очракта да аны бүләк дип булмыйдыр. Җавапсыз мөхәббәттән дә авыррак бернәрсә юк...

Шулай да, ислам динендә мөхәббәтне контрольдә тотуның чарасы бар. Әйтик, матур гаилә корырга мөхәббәт кайчак комачауларга мөмкин. Ничек итепме? Гашыйк чагында кызыңның (егетеңнең)

кимчелеген күрмисең: ярату күзене томалый. Ә бергә яши башлагач, мөхәббәт барыбер азрак сүрелә һәм бөтен кимчелекләр калкып чыга. Әмма моны булдырмакка да мөмкин – шундый сер бар. Билгеле бер вакыт җиткәч, яшь кешенең йөрәгә мөхәббәткә әзер була. Хис инде аның җанында туган, ул аны кемгә бүләк итәргә генә белми. Шул вакытта әти-әнисе аны дуслары, якыннарының кызлары белән таныштырырга тырыша. Берәрсә аның күңеленә керә, һәм ул гашыйк була... Өйләнешү шундый булырга тиеш. Беренчедән, мөхәббәт, ярату бар. Икенчедән, өлкәннәр яшьләрнең бөтен кимчелекләрен белеп, бәя биреп таныштыра.

«Мөхәббәт аркасында» дип, кайбер адымнарны акларга ярыймы?

– Аклау дөрес түгел, әмма аңлау мөмкин. Мөхәббәт, чыннан да, кешене бик күп адымнарга этәрә ала. Үрләргә дә алып менә, түбәнгә дә төшерә. Бай да итә, фәкыйрь дә калдыра. Хәтта кайчак җинаяткә дә алып бара. Андый чакларда, бу җинаяткә берничек тә акламыйбыз. Әмма бу адымга барырга аны мөхәббәт мәҗбүр иткәннән, күзә томаланган булуын аңлыйбыз.

Кешегә гомер бер генә бирелә.

Кемнәрдер алдында бурычларым бар, дип, яратмыйча яшәү дөресме?

– Бер хатын-кыз ватсап аша: «Иремне яратмыйм. Гомер буге шул яратмаган кеше белән торырга? Гомумән, бу дөньяда мөхәббәтсез яшәү дөресме?» – дигән сорау бирде. Мин аңа болай дип яздым: «Мөхәббәтсез яшәү дөрес түгел. Кеше бу дөньяда ярату, мөхәббәт белән яшәргә тиеш. Әмма Аллаһы Тәгаләне ярату белән».

Мөселман кешесе өчен бу беренче урында тора. Күңелдә Аллаһы Тәгаләне ярату булса, бар да үз урынына баса. Син мөхәббәткә хуҗа була аласың! Бу очракта хәтта җавапсыз хисләрне дә

җиңеп була. Яратуны аннан да көчлерәк ярату гына җиңә. Аллаһыны ярату... Менә ансыз яшәп булмый. Кемгәдер гашыйк булмасаң да яшисең, әлбәттә. Анысы инде ничек язган: андый кеше юлыңда йә очрый, йә юк.

Күпләр мөхәббәтләрен яшьлектә очрата. Уналтыда, унҗидедә, унсигездә... Әмма беренче яраткан кешесе белән гомерлеккә бергә була алганнар сирәк. Һәм мөхәббәт алар күңелендә шундый зур, чиста, саф хис булып истә кала. Ярату кешенең тормышына олыгайган көндә дә килеп керергә мөмкин. Моңысы инде – акылны җую, моңысы инде – чыннан да, сынау. Гаиләң, балаларыңа зыян сала торган ярату чиста була алмый... Кемдер аерылып ук китә, кемдер гаиләсенә кире кайта. Мөхәббәт дип, бөтен нәрсәне җимергәнче башта уйларга кирәктер. Якыннарыңны бәхетсез итеп, үзең бәхетле булырга тырышу бит бу.

Күңелдә Аллаһы Тәгаләне ярату булса, сөймәгән кеше белән дә торырга була. «Мин аны Аллаһы ризалыгы өчен яратам», диясең дә торасың. Пәйгам-бәребез: «Хатыныгызга нәфрәт белән карамагыз. Начар якларын күрсәгез, яхшы якларын эзләгез», дигән. Аллаһы Тәгалә турындагы уйлар, «савап эшлим», дип сабыр итү, яратмаганда да сине бәхетле итә ала. Безнең максат бит – дөрес яшәү. Шуның аркылы бәхет табу. Ә абсолют бәхет бу дөньяда барыбер юк, ул ахирәттә генә булачак.

Яратканда син шундый ук җавап көтәсең. Әмма бервакытта да үзең яраткан кадәр сине якин иткән кеше табылмаячак. Һәрхәлдә, син аны тоймаячаксың, барыбер мин күбрәк яратам диячәксең. Гашыйклар шуңа күрә: «Кем-кемне күбрәк ярата?» – дип гел бәхәсләшә. Ә Аллаһы Тәгалә белән андый хис юк. Хәтта аннан ерагайсаң да, ул сине яратудан туктамый.

Фото: Ксения Богданова

Мәдинә АВЗАЛОВА

«ЕЛАМА, ӘНИ...»

ШУНДЫЙ ХӘТӘР КӨННӘР
КИЧЕРГӘН КЕШЕ ДӘ: «ИРЕМ
БЕЛӘН ӘЙБӘТ ЯШӘДЕК.
УЛ ЯКТАН МИН БӘХЕТЛЕ», –
ДИЯРГӘ КӨЧ ТАПСЫН ӘЛЕ!

Н азга күмәсе, кочакка аласы, тормышларына куанып яшисе газизләрен салкын жир куенына салып куйган әниләргә аннан соң ничек сабыр итәсе дә, ничек гомер кичәсе? Күз нурлары куанырга да өлгөрмәгән шатлыкларны ничек күтәрәсе? Төшәндә дә тынгылык бирмәгән ул сызлануларны ничек басасы?

Кукмара төбәгенең туган авылым Камышлы янындагы урнашкан Березнәк авылына барырга қыенганда да, туганнарым Гөлжиһан белән Илдар Фазуллиннарның кайгы китә белмәгән капкасы келәсенә үрелгәндә дә шул хакта уйладым...

Тормыш безне берара бик озак елларга аерып торса да, Гөлжиһан бер дә үзгөрмәгән: күзләрендә генә бетмәс-төкәнмәс сагыш, гел балкып торган йөзөндә генә мәңге жуелмас тоелган моң. Ә калганы – һаман да шул: кулында ут уйната торган бер Гөлжиһан инде!

...Әнә алар – жылкәләренә төшкән авыр сынауларга да бирешмичә: «Без бәхетле булдық, матур яшәдек», – дип әйтергә көч тапкан ир белән хатын, бер-берсенә сыенып диярлек каршында – диванда утыра. Аларга сөйләргә, миңа тыңларга авыр. 47 ел бергә узган гомернең күңел түрөндә қояшлы утрау булып калган онытылмас мизгелләре дә булмаган түгел югыйсә. Гөлжиһан, әллә инде өйдәге киеренкелекне йомшартып жибәрим дипме, әллә алда булачак авыр сөйләшүне кичектерергә теләпме, сүзен шулардан башлыйсы итә.

– Әлек кияүгә урлап китеш иде.

Өңгәмәнең көтмәгәндә шундый юнәлеш алуына канәгать мин. «Нишләргә? Нинди сораудан башларга?» – дип баш ватып торасы юк. Ул үзе сөйли. Үзе кирәк тапканча, үзе теләгәнчә...

– 1971 елны – Сабантуйга каршы кичтә Илдар, «театрга барабыз» дип, мине машинага утыртты да, Камышлыдан Березнәккә – әти-әнисе нигезенә кайтарып куйды, – ди ул. – Мин елап утырам. Илдарның әтисе Камышлыга килен сорарга төшеп китте. Сораса да, сорама да, килен бит инде кияү өендә. Энем Заһит шул көнне әйберләремне төшерде: «Киттеңмени инде, апа?» – дип, күз яшьләре белән елый. Бу рәвешле китереп куйгач, беркая китә алмыйсың, гореф-гадәтөе шундый. Аннары, без Илдар белән бер елга акын йөргән дә идек инде. Бер-беребезне ошатып, яратышып...

Аның миңа гомергә кул күтәргәне, яман сүз әйткәне булмады, – авырлык килгәндә гел янымда ул минем. Аның әти-әнисе бер-берсенә «сиңа әйтәм», дип дәшә торган иде. Без дә бер-беребезгә шулай эндәшәбез. Яратам да, кадерлем-сөеклем дә, бердәнберем дә... «сиңа әйтәм» дигән сүзләр артына яшеренгән. Алар моны аңлый. Бу сүзләр алар өчен генә, бу сүзләр аларныкы гына! Икесе бер жан алар! Шулай булмаса, тормыш биргән сынауларны жиңә алмаслар иде.

Кукмара гөрләтеп Сабантуй үткәреп ятканда, 20 яшьлек Камышлы кызы күрше Березнәк авылы егетенә кияүгә чыга. Гөлжиһан кооперация техникумына укырга кергән була. Ул да онытыла. Юк, укыйсы бик килә аның. Мәктәптә гел яхшы билгеләренә укыган

кыз педагог булырга хыяллана. Тик әтисе Нәкыйп абый: «Укыта алмабыз, акча житкерә алмабыз», – дигәч кенә бу уеннан кире кайта. Аның өчен әти-әни сүзе – закон. Килешә кыз. Иң мөһиме гаилә, ир, балалар икәнлеген ул соңыннан – кияүгә чыгып, балалар таба башлагач аңлый. Дөрөсөн әйткәндә, шофер булып эшлэгән ирен балалар үскәндә ул сирәк күрә. Илдар йә Кустанайда салам әзерли, йә Рязань өлкәсеннән чөгөндөр ташый. Колхоз кая жибәрә – ул шунда!

Өйгә килеп булып төшкәч, кайнатасы – Бөек Ватан сугышы ветераны, Суслонгер тоткыны («Тимерче булганга гына исән калган ул», – дип өсти Илдар) Хәбибулла абый килененә әйтә: «Менә сиңа – Илдар, менә сиңа – сыер». Калганын үзең кара, янәсе. Яшь кыз иртүк торып сыерын да сава, иренә менә дигән уңган хатын да була белә. Житмәсә, идарәдә баш бухгалтер урынбасары булып та эшли әле... Ә техникумны ташларга туры килә. Әмма аңа карап кына тәҗрибәле, оста белгеч булудан туктамый. Башы эшлэгән кеше булдыра бит ул!

Өч бала – Айдар, Миләүшә, Гөлзадә – берәз үсә төшүгә, әбиләре Сажидә карчык кулына күчә бара. Ул чагында декрет ялында озаклап утыру юк иде бит. Айдар, үсеп житеп, Мурманск якларында хезмәт итеп кайта. Кызлар икесе дә әниләренә үтөлми калган хыялын тормышка ашыра: икесе дә – педагог. Яшисе дә, яшисе иде дә бит шулай күңелле генә. Ләкин язмыш үзенең кара таптарын бу гаиләгә дә житәрлек күрсәтә. Сынапмы-сыный...

Ул да әни, мин дә әни. Сөйләшүнең шушы жиренә житкәч, башта икәүләшеп елап алабыз. «Хараплар гына булды балам, – ди кайгының иң ачысын күтәргән ана. – Уйламаган, еламаган бер көнем юк. Суларга гына төшеп югалды газизем».

Аңа бу көннәргә әйләнеп кайту, вакыйгаларны күңелдә яңадан торгызу гаять авыр. Мин моны аның аратирә жиң очы белән яшь бөртекләрен сөрткөләп алуыннан, карашын еракка төбәп, нидер эзләвеннән күрәм. Хәленнән килсә, тәрәзә артында гына аккан кара-кучкыл болытларга утырып әллә кайларга агып китәр сыман.

– 1992 елның көзе иде. Менә шундый кояшлы, матур көн, – дип искә ала Гөлжиһан фаҗига белән тәмамланган ул көнне. – Улымның КамАЗда әйбәт кенә эшләп йөргән чагы. Ул көнне эштә идем. Яныма килеп керде дә: «Әни, мин күрше малае белән Өшенгә барам. Балык та тотып кайтырбыз», – дип, «әтиң ачуланыр, бәрәңгене алып бетермәгән», дигән сүземне дә ишетмичә, чыгып чапты. Соңгы күрүем булган икән баламны. Сизенмәдем дә ичмасам. Нократ елгасына көймәдә балык тотарга чыкканнар. Айдар, көймә чайкалып китепме, су төбенә киткән. Бер тәүлек эзләделәр. Ә без ни үле, ни тере хәлдә хәбәр көттек. Казаннан водолазлар чакырттылар. Икенче көнне генә көндөзгә унберләрдә киявебез шалтырата: «Әби, Айдарны таптык», – ди. Аңа нибары 31 яшь иде. Әле өйләнмәгән дә. Гәүдәсен алып кайтып салганда, көймәдә бергә булган күрше егете: «Улыгызның үле гәүдәсен алып кайттым. Сөзгә ташламам. Балагыз урынына булырмын», – диде.

Ә рәсемнән безгә яп-яшь чибәр егет елмая.

«Айдарым!» – ди Гөлжиһан авыр сулап...

«Бирешергә ярамый!» Гөлжиһанның шулай дип әйтүеннән тәннәр чымырдап китә. Хәзер аларны иң борчыганы – төпчек кызлары Гөлзадәнең сәламәт-легә. Бөтен ышаныч табибларга... Нинди генә хәлдә дә яшәүгә өметне сүндерергә ярамый. Бигрәк тә янында бөтерелеп йөргән сабыйларың булганда. Гөлзадә белән Илнур Фәйзуллиннар ике малай үстерә. Илфар – 6 нчы сыйныфта, Инсаф 2 нчедә укыйлар икән.

Кайчан карама, Гөлжиһан аларда – Гөлзадәсе янын-да. «Ашарларына пешереп, өйләрен генә булса да жыештырып кайтам. Башкача нинди ярдәм күрсәтә алам инде...» – ди ул көрсенеп.

Без сөйләшкән арада: «Тиз генә хәлегезне белеп чыгыйм», – дип, олы кызлары Миләүшә килеп керә. Әти-әнисенәң терәге ул. Сеңлесен Казанга – хастаханәгә йөртүче дә, килеп, эшләрен ялт иттереп куючы да, жылы бер сүз әйтеп юатучы да шул Миләүшә инде. Өч баласының олысы – бүген армиядә. Әнисен сагынып, телефоннан шигырләр жибәрәп ята.

«Бала хәсрәтеннән дә ачырагы юк», – ди Гөлжиһан.

– Әни кебек булырга бик ерак әле миңа, – ди үзе. – Ул безне эшләтеп, олы кешене хөрмәт итәргә өйрәтеп үстерде. Әби белән бабай намаз укыганда, без бүлмәгә керергә дә кыймый идек. Безгә беркайчан да кул күтәрмәде. Ә шулай да мин әтидән түгел, күбрәк әнидән курка торган идем. Нәрсәгә тотынсам да, әни нәрсә әйтер икән дип уйлый торган идем. Элек бит өйләрдә газ юк иде. Без торганда мичкә ягылган, киёмнәр юылган, үтүкләнгән була торган иде. Аларга бик авыр хәзер. Гөлзадә өчен борчылабыз. 36 гына яшь бит әле аңа. Житмәсә, ике малае... – ди ул шыпырт кына, бу сүзләргә кухня ягында мәш килгән әти-әнисенә ишеттерәсе килмичә. – Терелер, Алла боерса... Барыбыз да шуңа өметләнәбез. Әни елый инде. «Елама, әни...» – дим. Юатырдай башка сүзләр таба алмыйм. Нишлисәң, хәлебез шундый...

– Бала хәсрәтләре, бала исәпләре күрсәтмәсен. Иртән сискәнеп китеп уянам да, Гөлзадәм турында уйлыйм: «Йоклый алды микән? Бик сызланмады микән?» – ди Гөлжиһан безне озата чыкканда. Бала кайгысы кичергән кеше генә шулай өзгәленеп әйтә ала. Күрсәтмәсен, беркемгә дә күрсәтмәсен! Яткач-торгач теләгән теләгебез, укыган догаларыбыз шул безнең.

...Язма чыгар алдыннан килеп ирешкән хәбәр барыбызны да аяктан ега. Фазуллиннар гаиләсендә зур кайгы – Илдар вафат булган. Ышанасы килми. Яшьлек елларын, авыр чакларын искә төшереп утыруларына да әле кайчан гына. Икәү иделәр. Бер-берсенә терәк-таяныч иделәр. Хәзер инде ул да юк...

ЯВА КАРЛАР, ЯҢА КАРЛАР..

Моннан төгөл 30 ел элек, «Әйдә барыйк, кызлар карыйк» исемле пьеса язган идем. Башта ул дистә ел дәвамында Кәрим Тинчурин исемендәге театрда барды, аннары аны тагын Татарстанның һәм Башкортстанның берничә театры үзенчәлекле итеп сәхнәләштерде.

Пьеса заман яшьләре тормышы, аларның уй-хыяллары, проблемалары турында. Сюжеты бик гади – тулай торакта яңа ел кичәсе үткөрү һәм анда катнашучыларның мәхәббәт мажаралары. Шундый гап-гади сюжетлы пьеса ни сәбәпле берничә театр тарафыннан сәхнәләштерелеп, дистә еллар буге тамамачыны җәлеп итә алды икән соң? Минемчә,

монның төп сәбәбе – спектакльнең җырлы-моңлы музыкаль тамаша булуында. Спектакльдә 14 җыр бар, аларның һәрмәсе тамашаның сюжетын үстереп, баеп, тулыландырып тора. Ә ул җырларның көйләре мәшһүр композиторыбыз Луиза Батыр-Болгари тарафыннан язылу шулай ук спектакльнең уңышына зур өлеш кертте.

Кышкы учак

*Тагын бер ел иңләп узды
Язмышым урамнарын.
Кайгыларны адаштыра
Яңа ел бураннары.*

Кушымта: *Ява карлар, яңа карлар,
Яңа елның кары ява.
Кар өстендә учак булып
Яшьлек елларым яна.*

*Тагын бер ел шаулап узды,
Туздырып ап-ак карны.
Ак кар булып уйнап оча
Яңа ел шатлыклары.*

Кушымта.

*Тагын бер ел иңрәп узды,
Тик хәтер булып калды.
Аклык булып жанга иңә
Яңа ел болытлары.*

Кушымта.

Пьесаның сюжеты Яңа ел кичәсенә корылгач, анда, һичшиксез, Яңа ел турында жыр булырга тиеш иде. Бу темага бездә инде йөзләгән жырлар ижат ителгән, аларның шактые игезәкләр кебек бер-берсенә охшаш, ә күбесе Яңа ел кичендә яңгыраганнан соң ук онытылып, юкка чыга. Ә безнең «Кышкы учак»-ның язмышы бәхетле, гомере озын булды. Аны инде 30 ел жырлыйлар, ул һаман сәхнәдән төшми. Моның сере нәрсәдә икән соң?

Спектакльне караганнан соң, язучы Гариф Ахунов минем янга килеп кулымны кысты да: «Бу жырдагы «Кар өстендә учак булып яшьлек елларым яна», дигән сүзләрне ишеткәч, мин бер мизгелдә үземнең

бөтен гомеремне күңелемнән кичердем, яшьлек елларымны искә төшердем. Жырың озын гомерле булып, чөнки ул Яңа ел турында гына түгел, ә кеше язмышы, кеше гомере, яшәү мәгънәсе хақында», – дигән иде.

Чыннан да, бу жырның шигырен язганда мин үз язмышым, еллар агышы, гомер узуы, буыннар алмашуы турында уйлаган идем. Аның «Кышкы учак» дип аталуы да очраклы түгел. Моңа кадәр дә минем учак яктысы, учак жылысы, учак язмышы турында язылган шигырьләрем, жырларым бар иде. Моның шулай булуына гажәпләнәсе дә юк, чөнки бөтен гомерем учак тирәсендә үттө. Балачактан ук авылдагы мич-учак өебезгә һәм тәнебезгә жылы бирде, тормыш чыганагы булды. Ә инде төннәрен болында ат саклаганда, жәйләрен печән чапканда дөрләгән, кышларын урман кискәндә кар өстендә яккан учаклар барасы язмыш юлымны яктыртып торучы маяклар кебек иде.

«Әйдә барыйк, кызлар карыйк» пьесасын Г. Камал театры директоры Шамил Закировка илтеп биргәч, Марсель Сәлимжанов белән киңәшкәннән соң, алар аны сәхнәгә кую өчен яшь һәм талантлы режиссер Дамир Сиражиевка тәкъдим иткәннәр. Әмма, ниндидер сәбәп белән, Дамир кинәт кенә Г. Камал театрынан К. Тинчурин театрына күчәргә мәжбүр булды. Кайнар канлы, гаярь холыклы режиссер композитор Луиза Батыр-Болгари белән мине театрга чакырды да, ике атна эчендә спектакльне өлгерттеп, Яңа ел кичендә тамашачыга күрсәтү өчен безгә «катгый күрсәтмәләр» бирде: «Сезгә 14 көн вакыт, шул 14 көн эчендә 14 жырның сүзләре дә, музыкасы да тулаем әзер булып, артистларга тапшырылырга тиеш!» – ди. Луиза ык-мык итте, берәз киреләнеп тә алды, Дамирны «диктатор» дип тә атады, өендә ижат өчен шартлар булмавын да әйтте. Ә Дамирның үз сүзе – сүз: «Мин сиңа театрда пианинолы бүлмә бирәм. Сине шунда бикләп куябыз. Иртәдән кичкә кадәр чыкмыйча язасың, ә без ашарыңа өчпочмак, пәрәмәч,

чәй ташып торырбыз, – диде. – Кайбер шагыйрьләренң иң шәп шигырьләре, әнә шулай, тоткынлыкта язылган», – дип тә өстәде.

Ике атна күз ачып-йомганчы узып та китте, «тоткынлыкка элгеп», башка чарасы калмаган Луиза 13 шигырьгә көй язып, режиссерга тапшырды. Тик 14 нчесе юк та юк... Ә ул спектакльдә Яңа елга багышлап язылган иң төп жыр булырга тиеш. «Ул жыр булмаса, спектакльне сәхнәгә чыгармыйм. Бу бит – катастрофа, бу бит – афәт, хурлык!» – дип, Дамир Сиражиев театр стеналарын дер селкетеп, ярысып кычкыра ук башлады. Луиза белән без, башларыбызны иеп, моңсу гына таралыштык.

Кайтып житүгә, телефон шалтырады, анда – Луизаның моңсу тавышы: «Разил, әйт әле, бу шигырьне язганда син нәрсә турында уйлдың?» – ди бу. «Үзем турында, үземнең язмышым, узган гомерем турында. Кеше гомере, кеше язмышы турында. Безнең гомеребез, жирдә яшәвебез кышкы учак кебек дөнъяны жылытырга, яктыртырга тиеш бит! Син дә үз язмышыңны күз алдыңнан кичер, күңелең аша тагын бер тапкыр үткәр әле», – дип, саубуллашып, трубканы куйдым.

Төнге икеләр тирәсендә телефон шалтырауга дерт итеп уянып, трубканы алсам, анда тагын Луизаның көлүгә дә, үксүгә дә охшаган өзек-өзек тавышы: «Разил, булды бит! Яздым бит!» һәм ул, бар дөнъясын, бар язмышын шушы көйгә салган кебек, онытылып жырлый башлады:

Тагын бер ел иңләп узды
Язмышым урамнарын.
Кайгыларны адаштыра
Яңа ел бураннары.

Ява карлар, яңа карлар,
Яңа елның кары ява.
Кар өстендә учак булып,
Яшьлек елларым яна.

Разил ВӘЛИЕВ,
Татарстанның халык шагыйре,
Г. Тукай исемендәге Дәүләт
премиясе лауреаты.

Фото: К. Тинчурин исемендәге театр артистлары «Әйдә барыйк, кызлар карыйк» спектаклендә.

АНДА БЕЗНЕ БЕЛӘЛӘР

Алсу ТИМЕРГАЛИНА

...БЕР БОЛЫТ ӘСӘРЕ БУЛМАГАН
БИЕК КҮК, ҮЗЛӨРЕНӘ ЧАКЫРЫП,
ЫМСЫНДЫРЫП ТОРГАН ТАУЛАР,
ЯҢА ӨЛГЕРГӘН МАНДАРИН,
ЛИМОН ИСЕ... КҮЗ АЛДЫГЫЗГА
КИЛДЕМЕ?

Ә хәзер шушы сурәткә йорт түбәсенә
мольберты белән чыгып утырган мине дә
өстәгез. Алдымда – тарттырылган киндер,
буяулар, кулымда – кылкаләм. Һәм... уй-
лар! (Соңгы вакытта шулай озак уйланган
чагымны хәтерләмим дә. Аякка уралган
мәшәкәтьләрне онытып торып, тормыш,
яшәү, ижатымның кемгәдер кирәклегә
хакында...)

«Төньяк Кипрның Якин көнчыгыш университеты сезне бер проектта катнашырга чакыра...» Рәссам кеше Алабуга дәүләт музей-тыюлыгының мондый тәкъдименән – үзе өчен яңа дөнья ачудан баш тартамы?!

Әлбәттә, ризалаштым! Университет төрки халыкларның бүгенге заман сәнгате музее ачарга җыена һәм анда 14 илдә яшәүче ижатчыларның эшләрен туплый икән: Төркия, Азәрбайҗан, Казакъстан, Кыргызстан, Үзбәкстан, Төрөкмәнстан, Башкортстан, Дагстан, Алтай... Без ун көн университетта кунак булырга (ижат итәргә дип укы!) һәм киткәндә булачак музейга өч эшебезне бүләк итеп калдырырга тиеш. Проектта катнашуның төп шарты – шушы.

Безне университетның ректоры Суат Гюнсел үзе каршы алды. Суат бәй – Төньяк Кипрда гына түгел, бөтен дөньяда иң билгеле кешеләрнең берсе. Кечкенә чакта ул үз автомобиль заводын төзү турында хыяллана. Еллар уза. Ул үсеп буйга җитә һәм, фатрын сатып, эшмәкәрлек эшенә керешә. Балачак хыялы чыңга аша! Тик Суат бер автомобиль заводы белән генә чикләнми: ул бүген тагын әллә ничә компания, кунакханә, бензоколонка... хужасы. Әмма аның иң зур горурлыгы – шушы университет! Монда дөньяның дүрт кыйтгасыннан – 124 илдән 25 мең студент белем ала. Лекцияләр инглиз телендә бара, аларга халыкара диплом бирелә. Университет кемне нәрсә белән шаккаттыра: биредә тарих буенча зур эзләнүләр алып баралар, диңгез суын, аның сыйфатын өйрәнәләр, яңа тукумалар уйлап чыгаралар. Берәүләр өчен ул иң бай гербарий тупланган урын булуы белән кызыклы. Ә икенчеләр бирегә автомобильләр музее карарга дип махсус килә. Без дә булдык! 1910 елда чыккан «Паккард»тан башлап, бүгенге «Мазерати», «Феррари»ларга кадәр – йөздән артык раритет машина күрергә була анда. Автомобиль тарихы белән кызыксынучыларга – жәннәт! Инде менә шулар янына сәнгать музее кушылачак. 20 мең квадрат мәйданны биләүче зур бер комплекс булачак ул: 14 күргәзмә залы, 1300 кеше сыешлы фойе, 2 кинотеатр, конференц-заллар, студия һәм лабораторияләр, китапханә... Санап чыга торган да түгел! Безгә кадәр кунак булып киткән рәссамнарның эшләре куелган галерея инде эшли.

Сәнгать факультетында безнең өчен ателье әзерләнган: барысы да кул астында – утыр да ижат итә башла. (Үзәбез белән яраткан кылкаләмнәребезне генә алып килергә кушылды бит!) Темалар – ирекле. Киндергә төшәсе сурәتلәр күңелдә инде калка да башлады...

Ә хәзер Төньяк Кипр белән якыннанрак танышырга вакыт җиткәндер.

Аның өлешчә генә танылган дәүләт икәнә күпләргә мәгълүмдер: дипломатик мөнәсәбәтләре бары тик Төркия белән генә урнаштырылган. Әмма туристларны бернәрсә туктатмый – барыбер киләләр. Ул-бу хәлгә тарысан, ярдәм сорап мөрәҗғәгать итәр өчен вәкиллекләр, башка рәсми оешмалар юк монда. Чикне узганда,

■ Без бу сәфәргә Татарстаннан дүртәү кузгалдык: рәссамнар Рабис Сәлахов, Рият Мөхәммәтдинов, Сәгыйдә Сираҗиева һәм мин. Кипр җирендә безне сәнгать сөюче Фәхрәтдин Садых углы каршы алды.

хәтта паспорт та сорамайлар: виза куелган гап-гади кәгазь бирәләр. Кире чыкканчы шул кәгазьне генә югалтмаска кирәк.

Университет урнашкан Никосия (төрөкләр аны Лефкоша дип йөртә) кебек шәһәр дөньяда башка юк! Ул берьюлы ике илнең башкаласы булып тора! Шәһәр нәкъ урталайга бүленгән: бер ягы – Кипр Республикасыныкы, икенчесе – Төньяк Кипр Төрөк Республикасыныкы. Греклар ягыннан төрөк өлешенә керү җиңелрәк, диделәр. Грек урамы буйлап киләсәң-киләсәң дә, берничә минуттан кинәт Истанбулга аяк баскандай буласың: бөтен җирдә төрөк музыкасы яңгырый, бәяләр – лира белән күрсәтелгән, адым саен – мәчет... Кичке алтыдан калмый, кире чыгып өлгерергә генә кирәк, югыйсә чик ябыла. Шәһәрнең икесе ике өлешендә калган туганнарга гына читенрәк: теләгән вакытта бер-берсенә кунакка йөрешә алмыйлар бит.

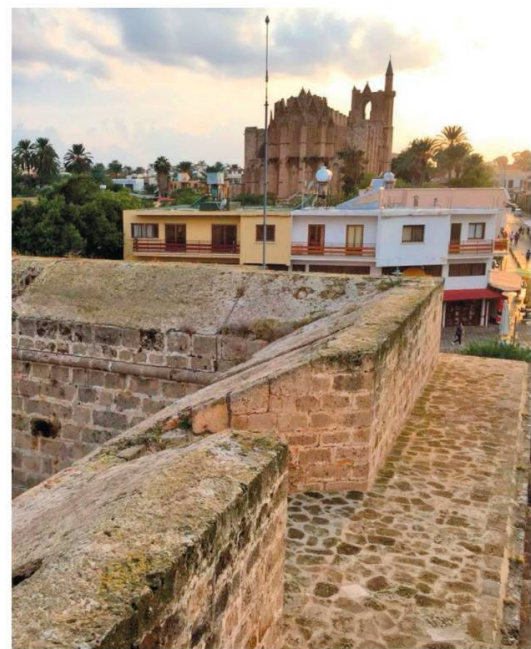
«Мин һәр иртәмне картиналар караудан башлыйм», – ди Суат бәй.

Каһирә һәм Тегеран кебек шәһәрләрдән дә борынгырак кала ул Левкоша. Бирегә аяк баскан һәр турист иң элек шәһәрнең иске өлешендә урнашкан Бюйүк-хан караван-сараен күрергә ашыга. Ул XVI гасырда, Кипр башкаласына Урта диңгез буйы илләреннән килгән сәүдәгәрләр тукталу өчен төзелә. Кесәләре беркайчан буш булмаганы, үзләре белән алтын йөрткәннәре һәркемгә мәгълүм бит – начар ниятле бәндәләр утка җыелган күбәләкләр кебек алар тирәсендә уралган. Сәүдәгәрләргә шул угры-караклардан саклау өчен кунакханә крепость кебек итеп төзелә дә инде. Хәтта төрәзәләргә тимер рәшәткәләргә кадәр куела. Соңрак,

■ Лалә Мостафа-паша мәчете. Төрөкләр басып алганда ул шактый зыян күрә. Соңрак үзләре үк аны төзөкләндерәләр, бер читенә манара төзөп куялар, һәм Изге Николай соборыннан көнгә биш тапкыр азан яңгырый башлый. Собор алдындагы майданда сикомора дигән агач үсә. 700 еллык! Яқынча түгел, төп-төгәл! Аны соборга нигез салган көнне утырталар һәм бу хакта язып та куялар. Кипрның иң борынгы агачларының берсе дип санала һәм иң гажәбе: ул бүген дә җимеш бирә!

■ Фамагуста ныгытмасын, чыннан да, мәңгелек итеп төзиләр: җир тетрәүләр булганда да, сугышлар вакытында да ул җимерелми. Аны төздә Леонардо да Винчи катнашкан дигән мәгълүматлар да бар. Фамагустага ул 1481 елны килгән.

бу җирләрне инглизләр басып алгач, кәрван-сарайны... төрмәгә әйләндерәләр – нидер үзгәртәргә дә кирәк булмый бит. Икенче Бөтендөнья сугышынан соң Буюк-хан үзәндә йортсыз-жирсезләрне сыендыра. Хәзер исә монда берничә кафе, сувенирлар сата торган кечкенә кибетләр урнашкан.

Төньяк Кипрга җыенган кеше монда Фамагуста дигән шәһәр барын белеп, «аны күрмичә кайтмыйм», дип килә.

Каланың тагын бер күрке – 1562 елда ук төзелгән Кирений капкасы (Гирне Капысы). Капканы керүгә Кирениягә (яки Гиреегә) алып баручы юл башланганга шулай атала ул. Бу капка аша Никосиянең иске өлешенә үтәргә дә мөмкин булган. Элеккеге заманнарда, шәһәргә керү өчен билгеле бер күләмдә акча түлгәннәр. Акча төрле кешедән төрлечә алынган. Әгәр ул ат арбасына утырып килә икән, бөртөрле сумма сораганнар. Каретада икән – икенче төрле. Капка аша җаяу генә узучылар акчаны, әлбәттә, күпкә кимрәк түлгән. Крестьяннар, сүздәгәрләр эчкә узарга һәм тизрәк сүздә итә башларга ашыккан. Барысы да диарлек балык яки җиләк-җимеш, яшелчә саткан. Арада бизәнү әйберләре, чүлмәкләр тәкдим итүчеләре дә булган.

1970 нче елларда Фамагуста шәһәре Төньяк Кипрның туристлар белән кайнап торган үзәге була. Алар өчен дип биредә янадан-яңа кунакханәләр төзелә. Бигрәк тә шәһәрнең Вароша районында. Утрауның иң яхшы пляжы да, иң кыйммәтле фатирлар да шушы районда була. 1970 елдан башлап 1974 елга кадәр арада Фамагуста бөтенләй популярлашып китә – аның исеме күпләрнең теленнән төшми. Кемнәр генә, нинди генә йолдызлар

килеп ял итми монда?! Элизабет Тейлор, Ричард Бартон, Брижит Бардо, Ракель Уэлч... Вароша гөрли! Заманча отельләр, төрле күнел ачу биналары, бар, ресторан, төнге клублар пәйда була.

1974 елның җәе. Бөтен Европандан Варошага ял итүчеләр агыла. Аның отельләре шулкадәр популяр була, барысын да төптән уйлап эш итүче инглизләр һәм немецлар фешенебель, үтә зиннәтле, купшы номерлары 20 (!) елга алдан алып куялар. Шул җәйне грек хәрбиләренең дәүләт түнтәрелеше ясарга омтылышы була. Грекларның Кипрны Грециягә кушарга теләү идеясе төрөкләргә, әлбәттә, ошамый. Аларның бу адымын көтеп кенә торган кебек, утрауга төрек армиясе бәрәп керә. «Утрауның 30 проценты безнеке», – ди төрөкләр. (Бу вакытта Кипрның шулкадәр халкын төрөкләр тәшкил итә.) Эмма өч көн эчендә үзләре барлык майданның 40 процентын басып алалар. Шул исәптән, Фамагуста белән Варошаны да. Утрауны «синеке», «минеке»нә бүлә башлагач, картада беркемнеке дә булмаган урын барлыкка килә. Вароша! Аны шунда ук тимер чыбык белән әйләндереп алалар... Шәһәр халкына (ә алар 35 мең була!) эвакуация өчен 24 сәгать вакыт бирелә. Дөньялар тынычлангач, күп булса ике атнадан кире әйләнеп кайтабыз, дип юлга җыена алар... Аннан соң инде яңа бер буын үсеп җиткән, эмма берсенең дә кире үз өе ишеген ачып керә алганы юк өле. Күп катлы дистәләгән отельләр, санаторийлар, торак йортлар, шәхси виллалар бер мизгел эчендә бушый. Барысына да яңгыр, кояш һәм җил хужа булып кала. Һәм... мародерлар. «Өрәк-шәһәр» шулай барлыкка килә...

Варошаны чорнап алган тимерчыбыкның эченә үтәргә түгел, янына яқын килергә, хәтта фотосурәткә төшерергә дә ярамый. Моның өчен төрмә яный. Шуңа да карамастан, эчкә керергә теләүчеләр байтак, әлбәттә.

■ Университетка нигез салучы – ректор Суат бәй Гюнсел проекта катнашкан һәр рәссамга бүләк әзерләгән: ул безгә Кипрның бер кисәген – Лефкара чигүен биреп җибәрде.

сорамыйча үзең дә табарга мөмкин – ерактан күренеп тора. Элек заманда шәһәрне киңлегә – 9, биеклегә 17 метр булган стена белән уратып алганнар. Аны төзү өчен XV гасырда венециялеләр бирегә иң яхшы архитекторларын җибәрә.

Шәһәр өстенә югарыдан күз ташлыйм дисәң, ныгытма буйлап барып (ә аның озынлыгы дүрт чакрым тирәсе!), урта бер җирдә урнашкан «Отелло манарасы»н табарга кирәк. Аннан диңгез порты, базар, кызыл чирәп түбәле урамнар уч төбендәгедәй күренә. Ә манара нигә Отелло дип аталамы? Әйе, ялгышмыйсыз, ул Шекспирның мәгълүм әсәре белән бәйле. Язучы сурәтләгән фажига нәкъ менә шушында була. Кипр башлыгы итеп билгеләнгән Кристофер Моро (ә ул төп чыгышы белән мавр – төньяк-көнбатыш Африкада яшәүче кабилә вәкиле) көнләшүдән хатынын үтерә... Гид сезгә дә шулай сөйләр. Шекспирның беркайчан Кипрда, бу шәһәрдә булмавын әйтеп тормас. Эмма начар хәбәр тиз таралучан, еракка барып җитүчән бит: язучы бу вакыйганы ишетмәгән, әсәрендә алар хакында сөйләмәгән дип инкарь итеп булмый...

*Кипрда халлуми сырын кәжә
һәм сарык сөтен кушып ясыйлар,
кайчак сыер сөте дә өстиляр.*

Вароша белән бәйле нинди генә сүзләр йөрми бит халык арасында! Имеш, анда киёмнәр белән тулы кибетләр ташлап киткән килеш тора, отельләрдә бөтен нәрсә шул хәлдә сакланган – кер дә йокла... Имеш, банкларда акчалар да ята: элеккеге хужалары төнлә машиналар белән барып, күпме кирәк шулкадәр генә алалар да, тагын бикләп китәләр... Чынлыкта, боларның берсе дә дәрәс түгел, әлбәттә. Тәрәзәләрдә пыялалар да калмаган җирдә, киём-салым, тотылмаган автомобильләр кайдан килсен инде?! Шәһәрнең әлеге өлешен беренче елларда ук талап бетерәләр. Табигать тә «тырыша»... Ә тормыш дәвам итә. Варошаны әйләндереп алган коймадан ерак түгел халык ял итә, пляжда кызына, су коена.

Изге Николай соборы Фамагустада иң матур бина дип санала. Аның матурлыгын үз күзләрең белән күрү кирәк... XIII гасыр тарихи архитектура һәйкәлләренең берсе бу собор. Дәрәсрәге, элеккеге собор. Хәзер анда нәрсә урнашкан дип уйлыйсыз? Әйе, әлбәттә, мәчет! Лалә Мостафа-паша мәчете.

Туристлар яратып йөри торган тагын бер урын – Фамагуста ныгытмасы. Аның кайда икәнән берәүдән дә

Бүген биредә «Отелло» музейе урнашкан. Сүз уңаеннан: аңа керү бәясе 9 лира тора. Дүшәмбе музейның ял көне булуын да хәтерегезгә киртләп куегаз – кирәге чыгуы бар. (Манара тирәсендә казу эшләренә тап булсагыз, аптырамагыз – алар монда беркайчан туктап тормый, диләр. Венециялеләр утрауны госманлылар кулына тапшырганда, шушы манара тирәсендә бик күп байлык күмеп калдырган дигән сүз бар. Тик күпме эзләсәләр дә, хәзинәне бүгенгәчә таба алмыйлар икән!)

Инде проектка кире әйләнеп кайтыйк.

Өлгердек! Безгә бирелгән вакытка картиналарыбызны ясап өлгердек! Әгәр юллар сезне Төньяк Кипрда, Никосия-Лефкоша шәһәренә алып барып чыга икән, университетка, сәнгать музейена да сугылып чыгыгыз. Анда безне – татарларны беләләр!

КЫЗЫК

■ **Лефкара.** «Тагын, һичшиксез, кайда булырга кирәк?» – дип сорасаң, гидлар шушы авыл исемен атаячак. Ларнака шәһәрнән 50 чакрымда урнашкан ул. «Лефкаритика» дип аталган чөлтәр бәйләү ысулының үзәге – шушында. Тукумага зур булмаган тишәкләр ясыйлар һәм аны каймалап алалар. Кайчандыр шушы чөлтәр бизәкләрне эзләп, авылга Леонардо да Винчи үзе килгән, диләр! Лефкара хатын-кызларының кулыннан киерге гомер буге төшми. Элегрәк чөлтәр бәйләү серләре буыннан-буынга гына тапшырылган. Тик бүген Лефкара кызларының да кул эше белән утырасылары килми: аларны да кала үзенә тарта. Атаклы осталар яшәгән авылга барасыз икән, чөлтәр бәйләү үрнәге кәргән берәр сувенир алырга тырышыгыз. Әйе, алар арзан түгел, эмма хәлләр болай торса, тагын бер илле елдан чөлтәр бәйләүчеләр Лефкарада да калмаячак.

16+ МИН ХУҖАБИКӘНЕ САИЛЫМ

Зөлфәт ЗИННУРОВ, шоумен;
гаилә стажы – 8 ел;
балалары – Зәлия (7 яшь),
Зифа (2 яшь тә 4 ай).

Ир-ат һәм хатын-кыз. Бер үк галәмгә без бит очраклы гына эләкмәгән... Шулай булгач, нигә соң бер-беребезне күп вакыт аңламыйбыз? Гамәлләребезне, теге яки бу адымыбызны, әйткән сүзләребезне... Үзара тартылуны «жиңеп», арага каршылыктар керә дә куя... Ә ир-атлар үзләре бу хакта ни уйлый икән? Сүзне аларга бирик.

1 Иң элек хатын-кызның нәрсәсенә игътибар итәсез: киemenә, буй-сынына, күзләренә, чәченә...

– Нигәдер күзләренә. Һәм нигәдер күбрәк яшел күзләргә. Алар серлерәк кебек тоела иде миңа. Шуларга гашыйк чаклар да булды. Ә үзем зәңгәр күзлегә өйләндем. Аның каравы, кызымның күзләре яшькелт. «Мин элек куркып йөргән күзләр синдә хәзер», – дим аңа...

2 Нәрсә өчен бик якин хатын-кызны да гафу итмәк идегез?

– Мин үзем әйткән сүземдә тора торган кеше һәм башкалардан да шуны таләп итәм. Әйттем икән, кырыкка ярылсам да, эшләргә тырышам. Булдыра алмыйм икән, вәгъдә бирмим. Шуңа күрә дә үз сүзендә тормаган, алдалаган хатын-кызны кичерә алмас идем. Әйттем әйтүен дә... Тик хатын-кызның алдаганын кайдан беләсең соң? Әгәр берәр ир-ат: «Мин хатын-кызның алдашканын шунда ук сизәм», – дип уйлый икән, жүләр ул. Белә алмыйбыз, чөнки хатын-кызның һәр сүзен дөреслек дип кабул итәбез.

3 Хатын-кызлар икәгә бүленә: ир-атны илһамландыручы алиһәләр һәм өйдә аның өчен комфорт тудыручы хуҗабикәләр. Сезгә аның кайсы якынрак?

– Икенчесен – хуҗабикәне сайлыйм. Өй – ул ир-атның кайтасы килгән урыны булырга тиеш. Мин үзем бик вак кеше. Үземне шулай дип саныйм. Әни дә шулай ди, сеңелкәш тә, хатын да әйткәли. Ләкин Гөлнәзга тел-теш тидерә алмыйм: ул бик чиста, пөхтә. Әмма өй ялт итеп торса да, хатының төксе булса, гел кирегә сукаласа, бусаганы атлап керәсе килмидер. Бер танышымны хатыны гел кимсетә иде кеше алдында. Гаепне табып кына тора: «Ипи валчыгын коймыйча ашый да белмисең», «авызыңны чапылдатма», «тик кенә утыр»... Иренең каршы дөшкән хәтерләмим. 20 ел бергә торганнан соң, өеннән чыкты да китте шул ир. Каршы яктагы ялгыз хатынга барып керде. Ир-атның да сабырлыгы бер тула шул...

4 Ир кеше өчен хатыны аңа дус та була аламы?

– Бер өлкәдә эшләсәләр, була аладыр. Безнең алай түгел. Утырып, нәрсәдер турында киңәшләшеп сөйләшә алмыйбыз. Мин сөйләшә алмыйм! Кыза башлыйм.

Мин эшләгән иҗат дөньясын ул аңламый. Кызыксынуларыбыз да төрле. Гаилә, балалар, аларны тәрбияләү, үстерүдән кала. Ә нәрсәдер сөйләшеп утыру... Үз йортыбыз белән торабыз менә. Төзелештән әле туктаган юк. Әмма аның буенча да бер-беребезгә гел каршы киләбез. Койма мәсьәләсен генә алыык. Өй бар, койма юк! Ничә ел хатын: «Койма кирәк!» – дип теңкәне корыта. Корып куя алам мин аны, тик вакытлыча дигән әйбер мәңгелек булгач – аны да беләм. Миңа гомерлек кирәк! Жирне тигезләргә, ландшафтны көйләргә – алгы яктагы коймаң белән арттагысы бертигез булырга тиеш. Нечкәлекләре бик күп! Башта гараж салырга, шул гаражга карап, койма баганаларының арасын билгеләргә... Каядыр киң, ә каядыр таррак булса, ул шунда ук күзгә ташлангач. Ваннада кире ягы белән ябыштырылган бер плитка бар: кәргән саен күзем шуңа төшә. «Нигә болай калды?» – дип һаман үртәләм. Мин – перфекционист. Чир бу! Ашарга утыргач, тәлинкәне дә рәсемле ягы белән үземә борып куям.

5 Хатыныгызга ничек тәкъдим ясаганыгызны хәтерлисезме?

– Дөресен әйткәндә, тәкъдимне Гөлнәз үзе ясады. Болай сөйләгәнне яратып бетерми инде ул. Өйләнергә уемда да юк иде әле... Ничек таныштыкмы? Интернеттан! Миңа Вконтактеда язды ул. Чаллыда бер туй алып барганмын. Ә ул анда егете белән кунак булып килгән булган. Мин, әлбәттә, хәтерләмим. Озакламый алар егете белән ташлашканнар. «Шундый чибәр егет, һаман өйләнмәгәнмени?» – дип язды ул миңа март аенда. «Юк әле», – дип җавап бирдем дә бетердем. Ә ул миңа һаман яза да яза... «Кем соң бу?» – дип кереп карадым. Чаллыныкы икән. «Мин дә Чаллыда әле, дусларда грипп белән авырып ятам», – дим. «Ә мин Казанда шул», – ди бу. «Ярый, алайса, Казанда булганда бер күрешербез», – дидем. Шулай аралашуга нокта куелып дип уйлаган идем. Ә ул һаман яза: «Кайчан күрешәбез?» – ди. Кара, нинди әрсез кыз булды соң бу дим. «Ярый, күрешеп карыйк», – дим. Икәү дискотекага бардык. Кайтканда сүз әллә кайдан шул темага күчте дә: «Миңа малай алып кайтыр идеңме?» – дип сорадым. «Алып кайтам!» – ди.

Минем эчтә нидер «кылт» итте. Малаен күргән юк әле кәнишне... Йөрөп киттек. Жәй көне аның укуы тәмамланды. Юллама белән Чаллыга кайтырга, шунда бер ел интернатура үтәргә тиеш иде. Очрашкан саен күз яшьләре белән елый бу. «Нигә елыйсың?» – дим. «Китәм бит», – ди. «Бер елдан кире киләсең ич», – дим. «Китсәм, безнең аралар өзеләчәк. Белеп торам, анда кадәр минем арттан килеп йөрмәячәксең», – ди. «Соң нишлим алайса?» – дим. «Бер чыгу юлы бар», – дип, атсыз бармагын күрсәтте. Никах балдагы кия торган бармагын...

6 Ир кеше хатын итеп әнисенә охшаган кызы сайлай, диләр. Шулаймы?

– Шулайрак булды, ахрысы. Минем әни корырак, кырысрак, хатын да шундый. Икесе дә сулагай. Икесенә дә эшләре тешләр белән бәйлә: әни – теш технигы, хатын – теш табибы. Тәкъдим ясауга болар да тәэсир иткәндер. Ул елны әти мәрхүм булды. Үләрәнә бер ай кала: «Улым, булды-житте, өйлән, яшең бара, үземнән уздырган кешене (ул 27 яшьтә өйләнгән) болай да яратмыйм», – диде.

7 Хатыннары ирләрәннән күбрәк мал тапкан гаиләләр бар. Ир кеше бу очракта үзен ничек тотарга тиеш?

– Моңы нормаль күренеш дип саныйм. Ләкин... хатын-кыз талап тормаса гына. Ә хатын-кызының андый гадәте бар – талашканда әйтеп куя кайчак. «Шушы хатын белән яшиммени?!» – дип аптырап китәсең... Әмма мондый хәлгә калырга Ходай язмасын. Мин шунда ук депрессиягә биреләчәкмен. Үземне чын ир-ат дип санап йөрим бит.

Элегрәк хатынның: «Син миңа акча бирмисең», – дигәлгәнә булды. Гарьләндерә иде шул сүз. Азык-төлекне алып кайтып торасың, киёмне бергә чыгып аласың, бөтен акчаң йортка, төзелешкә кереп барганын белә... Әниң дә әтигә шулай әйткәнән ишеткән бар иде. Хатын-кыз ничек күз алдына китерә икән «акча алып кайтып бирү»-не? Төргәк-төргәк кайтарып салу дипме? Минем хатын квартирантның нәрсә икәнән дә, аны ничек түлисен дә белми. Ут, су, газ, жир, машина налоги, техосмотр... Барысы да минем өстә. Боларны санау хәзер, бәлки, ваклык булып та тоелыр. Әмма журнал укучылар арасында кайбер хатын-кызлар, бәлки, уйланып куяр, дип, махсус әйтәм. «Карале, мин дә бит канат астында яшим икән. Ирәмне юкка талыйм бугай... Туктале, бүген кайтышына берәр тәмле нәрсә пешерим», дияр.

8 Хатын-кызларны ир-атларда иң беренче чиратта нәрсә җәлеп итә дип саныйсыз?

– Юмор хиседер. Миңа нигәдер шулай тоела. Жор теллек! Тик хатын-кыз янында зыр-зыр әйләнеп торган төче телле ир-атлар керми моңа. Бүгенге тормышта, барысын мезәккә борып, хатын-кызы көлдәре алу зур бер сәләттер ул. Әмма минем үземдә сарказм көчләрәк. Матур итеп төрттәрә беләргә дә кирәк бит. Олы кыз да миннән калышмый.

9 Хатын-кызларның үзгегезнең кайсы якларыгызга игътибар итүне көтәсез?

– Читләрдән андый игътибар көтмим инде. Ә өйдә ярату сүзләрен берәү дә гел әйтеп тормыйдыр. Мин үзем андыйларны белмим. Кеше алдында кыланганнар бар, билгеле... Бездә «алмам», «жимешем», «хөрмәм», «мату-

рым» дигән сүзләр юк. Әмма хатынның ихласлыгы тышка бәрәп чыккан чаклар була. Туган көннәрдә сүз әйткәндә елый башлый ул. Ихлас булганда гына күңел тула бит...

10 Ир-атны артык чибәр һәм көчле хатын-кызлар куркыта... – Әйе, шулай. Чибәр хатын-кыздан барыбер куркасың.

Синәң күз төшкәнне башкаларныкы төшмәсме?! Үземнең дә хатын чибәр анысы... Көчле хатын-кыз янында сиңа аннан икеләтә-өчләтә көчләрәк булу таләп ителә. Миңа көчсезрәк, кыска буйлырак кызлар ошый. Куенга сыя торган... Андыйларны яклайсы, саклайсы килә.

11 Ир-ат белән хатын-кыз икесе ике галәмнән икәнә билгеле инде. Кайчакларда аларның бер-берсен аңлаулары шуннан килеп чыга да. Хатын-кызының нигә нәкъ менә шулай эшләгәнән үзегез аңламаган берәр очракны искә төшереgez әле.

– Ир-ат өйдә генә утырса, сүнә ул. Дус-ишләр белән очрашу, аралашу өчен ир-атка иң рәхәт урын – гараж яки мунча. Салкын гаражда сәгәтьләр бие басып сөйләшә торалар. Тормыш турында инде... Ир-атка күпмедер дәрәжәдә ирек, бәйсезлек бирү кирәк аңа. Хатын-кыз шуны аңламый. Ә мин менә нәрсәне аңламыйм. Дус кызы белән очрашалар да каш буйыйлар. «Нәрсәгә дип буйыйсыз?» – дим. Миңа ошамый! Хатын-кыз: «Ирем өчен бизәнәм», – дигән була. Көт син! Дус кызларыннан калышмаска дип кенә тырыша.

12 Хаклы икәнегезне яхшы беләсез, әмма хатыныгызның үз туксаны – туксан, хаклык аның ягында дип саный...

– Хатыны белән 50 ел гомер иткән бер бабайдан: «Бу вакыт эчендә төрле хәлләр булгандыр, ачуланышканда нишли идегез?» – дип сораганнар. «Әбиегез тузына башлауга, урамга чыгып китә идем дә, суынгач кына керә идем», – дигән. «Кара, ничек әйбәт уйлап тапкансыз, бөтен кеше шулай эшләсә, бер гаиләдә дә тавыш булмаячак», – дигәч, ул: «Белмим, киңәш итә алмыйм, 50 елның 25 елы урамда узды», – дигән... Мин дә шулай, чыгып китәм дә, суынгач керәм. Яки подвалга төшәм дә, сузылып ятып телевизор карыйм. Тик артымнан балалар төшәп җитә. «Тыныч кына ятмасын әле», – дип, әниләре җибәрә. Мәкер бар инде ул хатын-кызда.

13 Шундый очракны күзаллык әле: Сөз, ачыгып, арып-талып эштән кайтып керәсез, ә өйдә ашарга пешмәгән.

– Чыгып китмим – кафелар бездән ерак. Шәһәрдә торсак, каядыр барып ашап кайтырга буладыр инде ул. Димәк, үземә кала... Танышлар арасында йомырканы да дәрәс кыздыра белмәүчеләр бар. Мин пешерәм анысы. Гел түгел, әмма сирәк булса да пешерәм. (Боларны укыгач, хатын: «Кайдан пешерә торган кеше килгән?!» – диячәк инде.) Итле ризыклар минекә инде. Каз, сөгәннән аерылып торырлык итеп сарык ите...

14 Хатын-кызлар еш кына... бүләк сайлауда ялгыша...

– Бүләк еш алышмыйбыз. «Бүген беренче тапкыр үбешкән көнебез, мә, сиңа бүләк» – диюләр юк бездә. 8 Мартка, туган көненә чәчәксез кайтмыйм. Аның үзенең ул бәйләмнәргә исе китми, әмма алмасам: «Туган көнгә чәчәк тә бирмәдең», – диячәк. Хатын-кыз шундый...

Тулысынча сайтыбызда: www.syuumbike.ru

АНГИНА — ЙОГЫШЛЫ ЧИР

Балабыз тамак авырта дип зарланганда, без еш кына хәлне әллә ни җитдигә санамыйбыз. Салкын су эчкәндер, үтәр, дип уйлыйбыз, кайнар сөт белән дөвалап карыйбыз. Әмма тамак авыртуның сәбәбе ангина да булырга мөмкин. Татарстанның атказанган табибы, Казан шәһәре балалар клиник хастаханәсенең клиник-эксперт бүлегә педиатры Диана ШВЕРКО ангилага үзе үтәр әле дип кенә карамаска өнди.

Ангина (кискен тонзиллит) — аңкауагы миндаль сыман бизләрнең ялкынсынуы — йогышлы чир. Күбесенчә аны бактерияләр яки вируслар китереп чыгара. 80–85 процент очракта — А группасына керүче стрептококк, 10 процент очракта алтынсу стафилококк, сирәк кенә пневмококк, гемофиль таякчыгы һәм башка төрле инфекцияләр сәбәпче. 3 яшькә кадәрге балаларда ул күбесенчә вируслар аркасында, ә 5 яштән соң бактерияль инфекция аркасында килеп чыга. Балалар 5 яштән 10 яшькәчә ешрак авырый.

Ангина һава аша да, көнкүреш предметлары аркылы да йогарга мөмкин. Ул соңыннан катлауланулар килеп чыгуы белән хәтәр. Вакытында дәваланмаган ангина отит, паратонзилляр абсцесс, кайчак ревматизм һәм бөер чирләренә дә китереп җиткерә. Ангина берничә төрле формада уза. Иң еш очрый торганнарына тукталыйк.

КАТАРАЛЬ АНГИНА Аңкауагы миндаль сыман бизләр зурая, тамак төбе кызара, ләкин үлекле кунык

булмый. Чир тамак авыртуы белән кинәт башлана. Тән температурасы кискәк кенә 38–39 градуска кадәр күтәрелә. Бала хәлсезләнә, баш авыртуыннан зарлана. Төле ак, коры. Дөрес дөвалаган очракта савыгу гадәттә биш-жиде көн бара.

ФОЛЛИКУЛЯР АНГИНА

Миндаль сыман бизләрдә берән-сәрән ак төрткеләр — үлек күренә. Интоксикация билгеләре бик көчле: хәлсезлек, буыннар, баш авырты. Кайчак баланы калтырата, күңелә болгана. Тамак төбөндә типик көчле авырты сизелә, бала авызын тутырып ача алмый, ашау-эчүдән баш тарта. Чирнең билгеләре икенче көнгә көчәя, ә өченчедүртенче көнне миндаль сыман бизләрнең өслеге чистару белән берәз җиңеллек сизелә, ләкин йотканда тамак авырты әле. Савыгу процессы атна-ун көн бара.

ЛАКУНАР АНГИНА

Миндаль сыман бизнең өлешләре арасында саргылт төстәге үлекле кунык булуы белән характерлы. Бизләр бик нык ялкынсынган, зурайган була.

Табиб киңәше

Ангина йоктырмас өчен:

- йогышлы авырулар белән аралашуны чикләргә;
- бозылган тешләргә вакытында дөваларга;
- томауны игътибарсыз калдырмаска;
- рационга витаминнарга бай ризыклар кертергә.

Бала авызын авырлык белән генә ача, тавышы тоныклана, тән температурасы югары. Ул хәтта башын да кыенлык белән генә бора. Олыларга караганда, балалар лакунар ангинаны күпкә авыррак кичерә.

ВИРУСЛЫ АНГИНАГА томау, ютөл, стоматит, конъюнктивит та кушылып китәргә мөмкин. Балагызының тән температурасы күтәрелә, тамагы авырты икән, моны игътибарсыз калдырмагыз — озакка сузмастан табиб чакыртыгыз. Ангина дөваламыйгына узып китә торган чир түгел. Аның җиңелчә формаларын өйдә генә дә дөваларга мөмкин. Авыррак очракларда хастаханәнең йогышлы чирләр бүлегендә дөваланырга туры килә.

БАКТЕРИАЛЬ АНГИНА

Бактерияләргә каршы препаратлар белән системалы дөвалауны таләп итә. Антисептик препаратлар белән тамак төбөн әледән-әле чайкату, тамакка табиб кушкан аэрозоль сиптерү дә яхшы нәтиҗә бирә.

Вакытында дәваланган ангина өзгелүрсез генә узып китә, бала тулысынча савыга.

Халык медицинасы киңәшләре

- 10 г фенхель, 30 г бөтнек, 30 г ромашка һәм 20 г шалфейны бергә катнаштырыбыз (кипкән үләннәр). 1 аш кашыгы үлән кушылмасын 1 стакан кайнар суда 20 минут төнәтәбез. Төнәтмәне сөзеп, жылы килеш тамакны чайкатабыз.
- Пәйгамбәр тырнагы төнәтмәсе дә хәлне җиңеләйтеп җибәрә. 1 аш кашыгы календула чөчәген 2 стакан кайнар суда 20 минут төнәтәбез. Сөзеп, көненә өч тапкыр тамакны чайкатабыз һәм бер-ике йотым эчеп куябыз.
- Бал суы шулай ук шифа бирә. Ярты стакан жылымса суга 1 чәй кашыгы бал салып болгатабыз һәм тамакны чайкатабыз.
- Бу мөһим: шифалы үләннәр дә, бал да аллергия китереп чыгарырга мөмкин. Шуңа күрә дә табиб белән киңәшү зарур!

ПАПИЛЛОМА — ДНК ВИРУСЫ

Соңғы елларда, аеруча интернет киңлекләрендә, кондиломалар, папилломаларның булуы яман шеш ихтималын белдерә дигән сүзләр йөри. Муенда, култык, күкрәк асларында, гаурәт жирләрдә барлыкка килгән очлы миңнәр, чынлап та, тормышка куркыныч яныймы? Нәрсәгә игътибарлы булырга һәм нәрсәдән сакланырга? Казан шәһәренең 7 нче клиник хастаханәсе онколог-гинекологы Эльмир ФАЗУЛЛИН шул хакта сөйли.

Тәндәге очлы миңнәр — кеше папилломасы вирусы (вирус папилломы человека) китереп чыгарган чир ул. Әлеге вирусның бүген 120 дән артык штаммнары билгеле. Аларны югары онкогенлы, уртача онкогенлы һәм түбән онкогенлы штаммнарға бүлөп карыйлар.

Иң күп таралганы — 6 нчы һәм 11 нче төрләр. Болар тәндә очлы башлы кондиломалар китереп чыгара. Алар күбесенчә кеше гомеренә куркыныч тудырмай. Ләкин, борчыса (кычытса, сызласа), тире авыруларын дөвалаучы табипка күренергә кирәк.

Иң хәтәрләре — 16 нчы һәм 18 нче штаммнар. Алар, нигездә, женес эгъзаларын зарарлый һәм ахыр чиктә аналык муентыгы яман шеш китереп чыгарырга мөмкин. Без, онкологлар, күбрәк шушы төрләре белән очрашабыз. Бу вирус организмда бик озак үзен берничек тә белдерми яшәргә һәм дистә еллар бие астыртын эш алып барырга сәләтле. Беренче мәлләрдә ул женес эгъзаларында төрле чирләр китереп чыгара. Әйтик, эрозия, дисплазия... Башлангыч стадиядә — вирус әле

организмга зарар салырга өлгөрмәгәндә, тәнгә чыккан папилломаларны көйдерергә яки алып ташларга гына да мөмкин. Биш минутлык бик жиңел операция ул. Соңыннан пациентның тормышына бернинди куркыныч янамай, ул гадәти нормаль тормыш алып бара.

Аналык яман шеш белән чирләүче хатын-кызларның 70 процентында кеше папилломасы вирусы булуы ачыклана. Әйткәнәбезчә, вирус мәкерле эшен бер-ике елда гына башкармый, моның өчен ун еллап вакыт кирәк. Менә шуның өчен дә хатын-кызлар табибына гел күренеп торырга кирәк.

Кеше үзәндә мәкерле микроорганизмның булу-булмавын кан анализы тапшырып ачыклай ала. Кызганыч, ул дәүләтнең мәжбүри медицина иминиятләштерү программасына кертелмәгән, аны бары тик түләү клиникаларда гына тапшырып була. Шушы анализ (ПЦР дип атала) организмда папиллома вирусының нинди төрләре барлыгын, нәрсәдән сак булырга кирәген билгели.

Вирусны йоктырган бөтен кеше дә аның белән чирләми. Гадәттә, ирегетләрдә еш күзәтелә бу. Алар вирусны үзләрендә йөртсә дә, аның барлыгы берничек тә беләнми. Бу иммунитетның ныклыгынан тора. Ләкин тәмәке тарту, гормональ тайпылышлар, женс тормыш белән бик иртә яши башлау, тәртипсез женс тормыш алып бару әлеге чиргә уңай шартлар тудыра.

Табиб киңәше

Кеше папилломасы вирусы белән зарарланмас өчен:

- дөрес тукланырга;
- спорт белән шөгыльләнәргә;
- тәмәке тартмаска;
- иммунитетны ныгытырга;
- кышкы-язгы чорда витаминнар эчәргә;
- стресслардан качарга;
- женс тормышны иртә башламаска;
- тәртипле женс тормыш белән яшәргә;
- гигиена таләпләрен үтәргә.

Кеше папилломасы вирусы коточкыч тиз тарала. Аны женс мөнәсәбәт вакытында гына түгел, көндәлек тормышта кулланылуы гап-гади предметлар аша, хәтта кул кысышканда гына да йоктырып була. Моңың өчен тиредә кечкенә генә микроскопик жәрәхәт булуы житә. Шуңа күрә дә гигиена саклау бик мөһим. Гаиләдә һәркемнең аерым сөлгесе, аерым мунчаласы, аерым урын-жире булырга тиеш.

Дөвалауга килгәндә, әлегәчә кеше папилломасы вирусунан тылсымлы төймә уйлап табылмаган, чөнки ул ДНКга кадәр үтеп керә торган микроорганизм. Шуңа да ул комплекслы гына дөвалана. Иң элек тәндәге папиллома алына, аннары аңа гистологик анализ ясала. Гистология нәтижәләре буенча табиб комплекслы дөва билгели. Монда вирусларга каршы препаратлар да, иммунитетны ныгыту чаралары да керә.

ИГЪТИБАР.....

Күп илләрдә вирусның аналык муентыгы яман шеш китереп чыгара торган төрен кисәтү өчен вакцина кулланыла. Әлеге чара Россиядә дә рөхсәт ителгән. Вакцинаны 10 яшьтән 25 яшькә кадәр ясатырга була. Ләкин аңа карата табибларның фикерләре төрле, ул әле ахыргача тикшерелп житмәгән чара булып санала.

ЕЛ ХУҖАСЫ — БАЙЛЫК СИМВОЛЫ

Дустанә Эт елына алмашка Сары дуңгыз килә. Эт кебек, ул да миһербанлы, дустанә булырга вәгъдә итә. Дуңгыз юмартлыкны сөя, бар нәрсәнең дә мул булганын ярата. Димәк, Яңа 2019 ел безне көтелмәгән керемнәр, финанс тотрыклылыгы, күңелле сюрпризлар белән куандырачак. Аның үзенә берәз гына пошмаслык та хас. Юк-бар белән беркемне дә аптыратмастыр, могаен. Әмма бу эленке-салынкы йөрергә ярый дигән сүз түгел. Жир дуңгызы эшсәяр, уңган кешеләрне хөрмәт итә. Жирдә эшләп, маңгай тире белән мал табучыларга аерата хәерхәллы булыр ул. Дуңгыз – үрчемле жан иясе. 2019 ел ялгызларны – гаилә жылысы, өзелеп бала көтүчеләрне – сәламәт сабый, онык сөяргә сусаганнарны балдан татлы онык белән дә сөендерәчәк. Яңа ел хуҗасының күңелен күрим дисәгез, елны каршыларга жентекләп әзерләнегез. Аның юмор яратуын һәм мөгҗизаларга ышануын да онытмагыз.

Яңа елны ничек каршыларга?

Дуслыкның кадерен белүче Сары дуңгыз, билгеле, якин дуслар жыелган компанияләргә үз итә. Уен-көлкеле, сюрпризларга бай шаян кичәләр аңа бик тә ошый. Оптимист жан иясе саналган Яңа ел хуҗасы ялгызлыкны, моңсулыкны авыр кичерә. Дус-тату гаиләдә узган бәйрәм дә күңеленә бик хуш аның. Төрлө уеннар, викториналар, лотереялар уздырыгыз, үзара бүләкләр бирешегез, ул юмартлыкны сөя.

Нәрсә кияргә?

2019 елның иң актуаль төсләре – сары, көрән, көлсү һәм алтынсу. Кофе, әфлисун, көмеш төсләре дә урынлы. Нәрсә генә кисәгез дә, иң беренче таләп – ул тәнгә рәхәт һәм уңайлы булырга тиеш. Әгәр дә яраткан күлмәгегез кызыл төстә икән, бер дә икеләнмичә шуны киегез. Ә менә аксессуарларның Яңа ел стилиндә булганын сайларга тырышыгыз.

Бу жан иясе затлылыкны ярата. Яхшы тукумадан тегелгән килешле киём, зәвык белән сайланган бизәнү әйберләре, нәфис ислә хушбуй, пәхтә итеп ясалган чәч – ел хуҗасы боларның барысын да тиешенчә бәяләр.

Ир-егетләргә исә көрән, ком яки кофе төсендәге киёмнәр урынлы булыр. Экстравагантлыктан курык-масагыз, кызыл-сары галстук, комач төсендәге ботинкалар, ялтыравыклы күлмәк киңәш итәр идек. Сары дуңгыз игътибар үзәгендә булырга яратса да, вульгарлыкны җенә сөйми.

Табынга ни куярга?

Ел хуҗасының апаптиты яхшы, ул бөтен нәрсәне ярата. Шулай да табынның иң күрекле җирендә яшелчә, җиләк-җимеш, чикләвек торсын. Әфлисун, мандарин кебек ачык төстәге җимешләргә дә мулдан куегыз. Гөмбә белән балык ризыкларыннан да баш тартмас ул. Ә менә ит ризыкларын ел хуҗасы артык өнәми. Ләкин ни генә дисәк тә, каз һәм тавык итләреннән башка гына нинди Яңа ел булсын инде! Төрледән-төрлө сырлар куярга да онытмагыз, ел хуҗасының тагын бер яраткан сые – сыр. Табынны бизәгәндә ак, алтын төсләренә өстенлек бирегез. Алтынсу төстәге шәмнәр, чыршы уенчыклары, ап-ак тасты-маллар – болар бар да бәйрәм рухын баечак.

Өйне ничек бизәргә?

Иң мөһиме: өйдә уңайлы, рәхәт мохит тудыру. Яңа ел хуҗасы якты төсләргә, кыйммәтле, затлы әйберләргә ярата. Төп төс – алтын һәм сары. Болар ак, кызыл, яшел төсләр белән дә шәп яраша. Өйне алтын төсендәге тасмалар, сары чыршы уенчыклар белән бизәгез. Дуңгызның яратканы – чикләвек һәм әфлисун. Өйне бизәгәндә аларны да кулланышка кертеп җибәрә аласыз. Чикләвекләргә матур вазага салып, күренеп тора торган урынга куярга була. Әфлисуннарны кая урын бар – шунда тезегез.

Нәрсә бүләк итәргә?

Бүләкне алуы да, бирүе дә күңелле. Яңа елга якыннарыгызга, дусларыгызга бик кыйммәт булмаган күңелле бүләкләр әзерләсәгез, юмарт дуңгыз моны тиешенчә бәяләр. Ул үзе тормышта гел кирәге чыгып куя торган матур әйберләргә ярата.

Ел хуҗасы диюгә, күз алдына акча җыя торган сөйкемле дуңгыз сыны килеп баса. Өстәвенә, бу ел акча туплау, булганны арттыру өчен уңышлы булыр кебек. Алсу яңаклы дуңгыз баласы төшерелгән сөлгә, өй башмагы, йокы күлмәге ише бүләкләр дә начар түгел. Гөлләр үстерергә, бакчада эшләргә яратканнар ел хуҗасының рәсеме төшерелгән яки аның сыман йомры итеп ясалган гөл чүлмәкләре, бакча чиләкләре, бармакчалар бүләк итәргә мөмкин. Нәрсә генә бүләк итсәгез дә, чын күңелдән бирегез, иң мөһиме: күңел җылысы бит.

Яңа ел өйләрегезгә фәкать шатлык, сөнеч, уңыш, иминлек, тынычлык алып килсен! Кадерле укучыларыбыз, барыгызны да бәйрәм белән – 2019 елга аяк атлавыбыз белән тәбриклибез. Гел шулай бергә булайык!

ЖҖИЛӘКЛЕ, ЧИКЛӘВЕКЛЕ... КҮРКӘ ИТӘ

Яңа елны каршылау – дуслар-туганнар җыелып, мул табыннар белән үткәрә торган бәйрәм. Якыннарны моңарчы авыз итмәгән ниндидер ят ризык белән дә шаккаттырасы килә. Үзе бик катлаулы да булмасын ул, шул ук вакытта тәмле һәм бәйрәмчә дә булсын.

Баш мөхәрриребез Гөлнара САБИРОВА укучыларыбызга сер итеп кенә бер хикмәтле рецепт өйрәтмәкче. Бәйрәм табынының төп бизәге булырдай ул ризык – сюрпризлы күркә ите. Әйдәгез әле, Яңа елга күркә пешерик!

Кирәк

- күркәнең түш ите – 1 кг чамасы;
- 100 г кипкән мук җиләге;
- 100 г чикләвек;
- 150 мл гранат яки чия согы (әчкелтем булсын);
- 150 г сохари оны;
- 2–3 аш кашыгы авыл каймагы яки 30% лы сөт өсте (сливки);
- 1 йомырка;
- 1 лимон;
- 100 г үсемлек мае;
- 30 г имбир;
- 3 тырнак сарымсақ;
- 3 тармак розмарин;
- 3 бадьян (мәҗбүри түгел);
- 1-2 таяк дарчин (корица);
- 30 г бал;
- төменчә тоз, борыч;
- түшкәне бәйләргә сүс бау.

Соус өчен:

- 100 г мук җиләге;
- 100 г нарат җиләге;
- 100 г гранат яки чия суы;
- 10 г артыш җиләге (можжевельник);
- 1 тармак розмарин;
- 30 г атланмай.

Фото: Ксения Богданова

Эш барышы

■ кипкән мүк жиләгенә гранат яки чия согы салып, бүрттерергә куябыз. Тиз кирәк булса, кайнатып чыгарабыз. Шунда ук тәм өчен 1 тармак розмарин да кушабыз.

■ Күркә түшен буйга ярып, китап ачкан сыман ачабыз да, пленка белән каплап, жиңелчә генә тапыйбыз. Аннан иткә тоз, борыч, уылган лимон кабыгы, лимон суы, үсемлек мае сибәбез. Кул белән суккалап, тәмләткечләрне иткә сеңдерәбез.

■ Чикләвекне блендерда ваклап (тукмак белән дә төяргә була, ләкин он ясарга кирәкми, чикләвек икәнә сизелсен!), тирән савытка салабыз. Шунда ук сохари оны, сутыннан сыгып алган жиләкләрне, 1 йомырка, үсемлек мае, ваклап туралган розмарин кушып, болгатабыз. Корырак булса, янә 1 йомырка кушарга була.

■ Өзер эчлекне ит өстенә жәеп, каймак яки сөт өсте ягабыз һәм итне

рулет сыман тәгәрәтеп төрәбез. Итнең баш-башларын каплап, агач таякчылар белән беркетәбез. Рулетны сүс бау белән тыгызлап бәйлибез.

■ Табага үсемлек мае салып, кыздырырга куябыз. Шунда ук вакламыйгына ике тырнак сарымсак, 1 тармак розмарин, пычак очы белән сытылган артыш жимешен салабыз. Шушы хуш исле майда рулетның һәр ягын алтынсу төскә кәргәнчә кыздырабыз.

■ Балга лимон суы, вак угычтан уылган имбир, үсемлек мае салып, тугыйбыз да рулетка ягабыз.

■ Итне тирән табага салып, төбенә берәз су өстибез һәм 35 минутка 200 градуслы мичкә тыгабыз. Бау астына тәм өчен бадьян, дарчин кыстырабыз (болары мәҗбүри түгел).

■ Мичтән алып, итне берәз суытабыз. Уртача калынлыктагы телемнәргә туралган күркә итен салат яфраклары, розмарин тармаклары белән матурлап бизибез.

■ Табынга соус белән бирәбез. Соус өчен: гранат яки чия согына жиләкләрне салып, кайнатып чыгарабыз. Берәздән тәмләткечләр белән май салабыз. Сыеграк килеп чыкса, бер чәметем генә крахмал өстәргә була.

Яңа ел йортыгыгызга бәрәкәт, иминлек, бәхет алып килсен! Барыгызны да бәйрәм белән тәбрик итәбез!

Гүзәл ХӨСНЕТДИНОВА белеме (Казан сәнгать училищесын, Казан федераль университетының дизайн факультетын тәмамлаган) һәм һөнәре белән генә түгел, рухы белән дә дизайнер. Өндәге һәр деталь раслый монь. Көзге яфраклардан ясалган картинасы да, вак-вак кәгазь кисәкчекләреннән жыелган Венеция күренеше дә, шау чәчәктәге алмагачы да – барысы да аның чиксез идея һәм бай фантазия иясе булуын сөйли. Гүзәл ханым өчен табигатьтәге һәрнәрсә илһам чыганагы. Аның кулында чуерташ та җанлана, корыган ботаклар да «үсә», нарат күркәләре исә Яңа ел чыршысына әверелә. Ул тәкъдим иткән чыршыларның идеясен аңа аяк астындагы нарат күркәләре «пышылдаган». Ярты сәгәтегезне кызганмасагыз, Яңа ел бизәгә сезне дә сөендерер.

Чыршыны үзегез теләгән биекләктә һәм үзегез теләгән төстә ясый аласыз. Аны ничек итеп бизәү дә фәкать сезнең фантазиядән генә тора.

ЯҢА ЕЛ ЧЫРШЫЛАРЫ

Кирәк

- нарат күркәләре (алар бик күп кирәк булачак);
- катыргы. Аның радиусы чыршы биеклегенә тигез. Төсе исә куллана-чак нарат күркәләре төсенә туры килергә тиеш;

- күркәләрне буяр өчен баллонлы акрил буяу;
- диаметры 4, 2, 1,5 см булган шарлар – чыршы уенчыклары;
- диаметры 3 см булган йон йомгаклар (шарларның һәм йомгакларның төсе күркә төсенә туры килергә яки контраст булырга мөмкин);
- шарлар төсенә туры килә торган эре сәйләннәр (диаметры 0,4 см);
- кайнар җилем. «Момент» җилемә белән дә эшләргә мөмкин, ләкин аңа вакыт күбрәк китчәк;
- яссы борын (плоскогубцы);
- кайчы;
- монтаж күбеге.

Эш барышы

■ Иң элек күркәләрне әзерләргә кирәк. Моның өчен аларны 15 минутка кайнар мичкә тыгып торабыз. Күркәләр ачылырга тиеш. Беришләренең уртадагы «телен» яссы борын белән кисеп алабыз.

Фото: Ксения Богданова

■ Катыргыдан чыршы биеклегенә тәңгәл ярым түгәрәк кисәбез. Аннан конус ясап, читен кайнар жилем белән ябыштырабыз.

■ Ныклык өчен, конусның эчке ягына монтаж күбеге сиптерәбез. Күбек булмаса, ансыз гына да ярый.

■ Өстәлгә кәгазь жәеп (моньң өчен йомырка савыты бик уңай), күркәләрне тезәбез (кайберләрен арткы ягы белән дә куябыз) һәм буяулы баллоннан сиптереп, үзәбез теләгән төскә буйыйбыз. Бу эшне урамда яки балконда башкарсаң яхшырак, чөнки буяуның исе бик каты. Буяу 30 минут чама-сы кибә.

■ Чыршыны бизәр өчен йон йомгаклар ясарга кирәк. Без, мәсәлән, кызыл һәм табигый йон төсөндәге йомгаклар кулландык. Сөз үзегезгә ошаган төснә сайлагыз. Йомгакны тиешле зурлыкта чорнагач, жеп

очын кайнар жилем белән ябыштырабыз. Йомгакларны зуррак та, кечерәк тә итәргә мөмкин.

■ Конусның аскы итәгенә әйләнә буенча күркәләрне ябыштыра башыйбыз. Арага йон йомгакларны һәм шарларны да кыстырып калдырабыз. Шарлар яхшырак берексен өчен, аларның жеп тага торган өлешен яссы борын белән уеп алабыз. Күркәләрне дә, шарларны да бер-берсенә мөмкин кадәр якынарак урнаштырабыз – катыргы күренеп калмасын. Игътибар итегез: кайбер күркәләрне арткы ягы белән дә ябыштырдык.

■ Соңгы этап – чыршыны бизибез. Бу эш күркәләрнең урталарына, бушрак калган урыннарда вак сәйләннәр беркетүдән гыйбарәт. Жилемне күркә араларына да тамызабыз, чыршыбыз тотрыклырак булып. Очына матур гына бер күркә беркетәбез, аның уртасына

кечерәк бер шар яки сәйлән ябыштырабыз – йолдыз булып янып торсын!

**Яңа ел чыршысы әзер.
Бәйрәмнәрегез күңелле үтсен!**

Исламия Мәхмүтова (1.12.1943) – Россиянең атказанган, Татарстанның халык артисты.

Әлки районының Югары Әлки авылында туа. Балачактан ук сәхнәгә гашыйк жанның хыялы бер генә – артист булу. Кабул итү имтиханнарына соңарган кыз, нинди эшкә дә риза, дип, Күчмә театрга килә. Шулай итеп, актрисаның ижат биографиясе 1963 елны Татар дәүләт Республика күчмә театрында (хәзерге К. Тинчурин исемендәге Татар дәүләт драма һәм комедия театры) башлана. Башкарган рольләре йөздән артык.

Сценарист һәм режиссер буларак та танылган кинжырлы шәхес ул. Аның «Мәхәббәт чишмәсе», «Күрәсем килгән иде» спектакльләре Тинчурин театры сәхнәсендә зур уңыш казана. Татарстанның халык артисты Хәлил Мәхмүтов белән 46 ел бәхетле гомер итеп, ике кыз үстерәләр. Кызлары Лилия һәм Ләйсән Мәхмүтовалар да – танылган артистлар.

Инга Оболдина (23.12.1968) – Россиянең атказанган артисты, театр режиссеры.

Кыштым шәһәрәндә туа. Чиләбе культура институтын тәмамлый. Курсташы – режиссер Гарольд Стрелковка кияүгә чыгып, үзе белем алган институтта сәхнә телен укыта.

Ике елдан Стрелковлар гаиләсе Мәскәүгә күчкән. Оболдина, ГИТИСтә укуы белән беррәттән, ире оештырган «СтрелкоVТеатр»да уйный. 1996 елда монда беренче премьера – «Сахалинская жена» спектакле куела. Инга – төп рольләренң берсендә. Ә кинода уйнаган беренче эше – К. Худяковның «Самозванцы» фильмындагы Тамара роле. 2001 елдан – «АпАРТЕ» театрында. Тамашачылар аны «Дети Арбата», «Мне не больно», «Доктор Живаго» фильмнары аша да яхшы белә.

Ким Бейсингер (8.12.1953) – актриса, фотомодель, җырчы.

Джорджия штатының Атенси шәһәрәндә туа. 17 яшендә «Мисс Джорджия» титулына ия кыз 1970 нче елларда Американың иң популяр моделе булып таныла. Модель карьерасы белән бергә «Neighborhood Playhouse» театр мәктәбендә дә укый, клубларда чыгышлар ясый. Кинодагы беренче рольләрен ул Лос-Анджелеска күчеп килгәннән соң уйный башлый. Беренче зур ролен «Портрет очарования» фильмында башкара. «Оскар» һәм «Алтын глобус» премияләре лауреаты («Секреты Лос-Анджелеса» фильмында икенче пландагы хатын-кыз роле өчен). Ул әле дә популяр актриса. 2016 елда аның катнашында «Славные парни» фильмы дөнья күрдә.

Кучкар. Тормышыгызының иң матур бизәге – мәхәббәт. Суынган хисләр кабат яңара, ялгызлар тиң ярларын таба торган ел бу. Булган акчаларыгызыны бер дә икеләнмичә узара мөнәсәбәтләренә ныгыту өчен тотыгыз.

Үгезбозау. Сөзгә күңелле сәяхәт, гаиләгез белән бергә ял итү көтә. Яңа танышлар, яңа дуслар да булачак. Эш өлкәсендә зур мөмкинлекләр ачылырга тора.

Игезәкләр. Юлдашларыгыз – уңыш һәм илһам. Яшеренеп яткан талантыгызга юл ачылачак. Яңа елның тагын бер үзенчәлеге – ул сезне көтелмәгән керемнәр белән дә сөендерер.

Кысла. Юлыгызда талантлы һәм кызыклы шәхесләр очра. Елның энергетикасы романтикага югарырак үрләр яуларга, яңа сукмаклар ачарга илһамландырыр. Ялгызлыкны яратучы Кыслалар өчен бу үзе бер сюрприз булыр.

Арыслан. Карьера үсеше, жиңу һәм мәхәббәткә күмелгән ел килә. Жанга рәхәтлек бирүче хисләргә өртелерсез. Низаглардан качыгыз, бәхәскә кергәнче, компромисслар эзләвең хәерлерәк.

Сәмбелә. Ижади эзләнүләр, яңа идеяләр бөтереп алыр. Ниятләрегезне тормышка ашыру мөмкинлеге дә килеп чыгар. Әлегә сезгә үз мәнфәгатьләрегезне башкаларныкыннан, хәтта иң якын кешеләрегезнекеннән дә өстен кую кирәк.

Бизмән. Үзгәрешләр елы. Ул эшгезгә генә түгел, финансы ягыгыгызга да, дусларыгызга да кагыла. Тормышны үзегез теләгән якка бора алырсыз, әмма моның өчен үзгәрткән һәм тәвәккәлләк күрсәтергә кирәк.

Чаян. Йолдызлар яңалыклар вәгъдә итә. Алар тормышыгызга нәкъ кирәк вакытында килеп кереп, дөньяга карашыгызын үзгәртәр, алдыгыгызга башка максатлар куеп, яңа юллар ачар.

Укчы. Хыяллар тормышка ашар чак. Ижат потенциалыгыз артыр, сәләтләрегезне күрсәтү форсаты чыгар. Яңалыклардан баш тартмагыз, аларның берсе киләчәктә файда китерердәй яңа проект булырга мөмкин.

Кәҗәмөгез. Барысы да үз тәртибе белән барганны яратсагыз да, язмыш көтелмәгән, күңелле сюрпризлар әзерли. Ел позитив дулкында узар. Киләчәккә планнар корыр өчен яхшы вакыт, сез хәзер аеруча зирәк акыллы.

Сукояр. Быелгы танышлык, дуслык – озын гомерле. Йолдызлар сезгә нәкъ менә шундый яңа танышулар вәгъдә итә. Тормышыгызда ниндидер мөһим вакыйга булырга тора – ул сезгә куаныч китерер.

Балык. Уңышлы ел – нәтиҗәле дә, шатлыклы да. Өйдә дә, эштә дә тынычлык, татулык тантана итәр. Вак-төяк мәшәкатьләр булса да, тулаем алганда бар да яхшы, хәтта искиткеч яхшы.

Гыйнвар

Д		7	14	21	28
С	1	8	15	22	29
Ч	2	9	16	23	30
П	3	10	17	24	31
Ж	4	11	18	25	
Ш	5	12	19	26	
Я	6	13	20	27	

Февраль

	4	11	18	25
	5	12	19	26
	6	13	20	27
	7	14	21	28
1	8	15	22	
2	9	16	23	
3	10	17	24	

Март

	4	11	18	25
	5	12	19	26
	6	13	20	27
	7	14	21	28
1	8	15	22	29
2	9	16	23	30
3	10	17	24	31

Апрель

Д	1	8	15	22	29
С	2	9	16	23	30
Ч	3	10	17	24	
П	4	11	18	25	
Ж	5	12	19	26	
Ш	6	13	20	27	
Я	7	14	21	28	

Май

	6	13	20	27
	7	14	21	28
1	8	15	22	29
2	9	16	23	30
3	10	17	24	31
4	11	18	25	
5	12	19	26	

Июнь

	3	10	17	24
	4	11	18	25
	5	12	19	26
	6	13	20	27
	7	14	21	28
1	8	15	22	29
2	9	16	23	30

Июль

Д	1	8	15	22	29
С	2	9	16	23	30
Ч	3	10	17	24	31
П	4	11	18	25	
Ж	5	12	19	26	
Ш	6	13	20	27	
Я	7	14	21	28	

Август

	5	12	19	26
	6	13	20	27
	7	14	21	28
1	8	15	22	29
2	9	16	23	30
3	10	17	24	31
4	11	18	25	

Сентябрь

	2	9	16	23	30
	3	10	17	24	
	4	11	18	25	
	5	12	19	26	
	6	13	20	27	
	7	14	21	28	
1	8	15	22	29	

Октябрь

Д		7	14	21	28
С	1	8	15	22	29
Ч	2	9	16	23	30
П	3	10	17	24	31
Ж	4	11	18	25	
Ш	5	12	19	26	
Я	6	13	20	27	

Ноябрь

	4	11	18	25
	5	12	19	26
	6	13	20	27
	7	14	21	28
1	8	15	22	29
2	9	16	23	30
3	10	17	24	

Декабрь

	2	9	16	23	30
	3	10	17	24	31
	4	11	18	25	
	5	12	19	26	
	6	13	20	27	
	7	14	21	28	
1	8	15	22	29	

сеть ювелирных салонов
ЭКСКЛЮЗИВ

РЕКЛАМА

РОСКОШЬ ПО ДОСТУПНЫМ ЦЕНАМ

СКИДКИ ДО 50%* | ПОДАРОЧНЫЕ СЕРТИФИКАТЫ

*Акция действует с 1 декабря 2018 года по 15 января 2019 года. Подробности на www.exclusive-jewelry.ru

ул. Восстания, 62, (843) 564-77-67, ул. Зорге, 67 (843) 268-94-95,
ул. Бутлерова, 29, (843) 238-42-50, ул. Чистопольская, 16/15, (843) 223-00-08.
www.exclusive-jewelry.ru, instagram: @exclusive.kazan

4612750670028